

VASILE CREȚU
DREPT INTERNAȚIONAL PENAL

Note de curs

UNIVERSITATEA *SPIRU HARET*

Prof. univ. dr. **VASILE CREȚU**

**DREPT
INTERNĂȚIONAL
PENAL**

Note de curs

București, 2010
CAPITOLUL I
**OBIECTUL DE REGLEMENTARE, EVOLUȚIA ȘI PRINCIPIILE
DREPTULUI INTERNAȚIONAL PENAL**

Secțiunea 1

Obiectul de reglementare al dreptului internațional penal

Dezvoltarea dreptului internațional public contemporan ca expresie a complexității și diversificării tot mai largi a relațiilor dintre state, a nevoilor tot mai presante de organizare a cooperării între membrii comunității internaționale pentru rezolvarea problemelor din ce în ce mai acute care preocupă comunitatea mondială, a determinat ca în cadrul acestui amplu instrument juridic care este dreptul internațional public să se contureze numeroase ramuri distincte care, într-o strânsă îtrepătrundere cu normele generale și pe baza acestora, capătă o tot mai largă autonomie.

Amploarea deosebită a fenomenului infracțional în societatea modernă, atingerile tot mai frecvente aduse unor valori care interesează comunitatea internațională în ansamblu ori vizează interesele unui număr mare de state, ca și apariția criminalității organizate care depășește granițele naționale prin rețele infracționale ce acționează pe teritoriul mai multor state, stau la baza constituirii și dezvoltării dreptului internațional penal, ca expresie a coordonării eforturilor de interzicere și reprimare a faptelor antisociale dăunătoare legalității și progresului întregii societăți umane contemporane.

Dreptul internațional penal este chemat să protegiască pacea și securitatea întregii umanități, desfășurarea în conformitate cu normele dreptului și ale moralei a raporturilor dintre state, existența și perenitatea unor valori fundamentale ale omenirii.

Marele jurist internaționalist român Vespasian V. Pella definea dreptul internațional penal ca totalitatea regulilor de fond și de formă care guvernează modul de reprimare a infracțiunilor comise de state sau de indivizi, de natură să tulbure ordinea publică internațională și armonia între popoare.

Mai recent, eminentul jurist belgian de drept internațional, Stefan Glaser, scria că trebuie să înțelegem prin dreptul internațional penal, în sensul care i se dă în prezent, ansamblul de reguli juridice, recunoscute în relațiile internaționale, care au drept scop de a proteja ordinea juridică sau socială internațională prin reprimarea actelor care îi aduc atingere, sau cu alte

cuvinte, ansamblul de reguli stabilite pentru reprimarea violărilor aduse preceptelor de drept internațional public¹.

Putem, deci, defini dreptul internațional penal ca un ansamblu de norme juridice, convenționale sau cutumiare, stabilite sau acceptate de state ca parte a dreptului internațional public, în baza cărora este organizată incriminarea și reprimarea faptelor antisociale prin care se aduce atingere unor interese fundamentale ale comunității internaționale.

Prin instrumente juridice de drept internațional penal sunt reglementate relațiile internaționale cu caracter penal, stabilindu-se faptele care aduc atingere intereselor superioare ale comunității internaționale, modul de sancționare a acestora și regulile colaborării internaționale în incriminarea, descoperirea și sancționarea unor asemenea fapte.

Caracteristic pentru normele dreptului internațional penal este că acesta cuprinde îndeosebi, norme de drept material prin care se stabilesc infracțiunile internaționale sau în cuprinsul cărora se enumără, care anume fapte stabilite prin alte convenții internaționale sunt considerate crime și trebuie să fie incluse și în legislația internă a statelor și sancționate ca atare, normele de ordin procedural cunoscând o mai mică dezvoltare. Convențiile internaționale cu caracter penal nu cuprind și pedepsele corespunzătoare fiecărei fapte, ci doar unele indicii referitoare la regimul sancționator, făcându-se trimitere de regulă la legislația penală a statelor părți, în sensul că prin legislația internă a statelor se vor prevedea pedepse penale pentru fiecare faptă incriminată în baza convențiilor internaționale, în raport de gravitatea acesteia, uneori indicându-se că faptele respective trebuie să fie pedepsite cu pedepse aspre ori să fie considerate ca fapte grave sau că infracțiunile la care acestea se referă constituie crime internaționale și trebuie să fie pedepsite după modalitățile stabilite prin legislația internă pentru faptele penale ce se încadrează în categoria crimelor.

De menționat este și împrejurarea că dreptul internațional cuprinde îndeosebi norme de drept material și în mai mică măsură norme de drept procedural, acestea din urmă fiind prezente, însă, în statutele tribunalelor penale internaționale alături de normele materiale și de cele cu caracter organizațional.

Faptele penale care fac obiectul de reglementare al dreptului internațional penal sunt atât cele prin care se aduc atingere relațiilor pașnice dintre state, precum și drepturilor fundamentale ale omului, cum sunt crimele contra păcii, crimele împotriva umanității și crimele de război, cât și cele prin care sunt afectate sau tulburate alte valori fundamentale pentru societatea umană sau activități importante pentru colaborarea internațională, în această categorie intrând infracțiuni cum sunt terorismul, traficul de sclavi, traficul de femei și de copii, distrugerea unor valori culturale, traficul de droguri, pirateria și alte asemenea fapte.

Secțiunea 2

Dreptul internațional penal ca parte componentă a dreptului internațional public

¹ Stefan Glaser, *Droit international penal conventionnel*, Bruxelles, Etablissement Emile Bruylant, 1970, vol.I, p. 16-17.

Dreptul internațional penal este o ramură a dreptului internațional public.

Rolul acestuia în dreptul internațional public este analog celui al dreptului penal în ordinea internă.

Ca ramură a dreptului internațional public, dreptul internațional penal prezintă numeroase puncte de contact cu acesta, principiile generale ale dreptului internațional public aplicându-se și domeniului penal al relațiilor internaționale, reglementările din dreptul internațional penal trebuind să fie conforme cu principiile juridice generale promovate de dreptul internațional public.

Izvoarele dreptului internațional public sunt în general aceleași și pentru dreptul internațional penal, deși în raport de stadiul de dezvoltare a dreptului internațional penal unele nuanțe, în ponderea acestora există.

Astfel, ca și pentru dreptul internațional general, izvorul tradițional al dreptului internațional penal îl constituie cutuma, care a continuat să dețină întâietate față de dreptul convențional mai mult decât în alte ramuri ale dreptului internațional, dată fiind constituirea mai târzie a dreptului internațional penal ca ramură distinctă.

În special după al doilea război mondial, dreptul convențional a dobândit, însă, un rol tot mai important și în dreptul internațional penal. Convențiile internaționale, indiferent de denumirea acestora, tind tot mai mult să devină baza dreptului pozitiv și în acest domeniu, prin asemenea convenții fixându-se regulile dreptului cutumiar preexistent sau creându-se norme noi în raport de necesitățile reclamate de realitatea vieții contemporane și de exigențele colaborării internaționale pentru reprimarea faptelor penale grave.

Codificarea dreptului internațional penal are meritul de a permite o adaptare imediată a reglementărilor juridice existente la evoluția rapidă a relațiilor internaționale, precum și crearea de norme noi în acele domenii în care apariția pe cale cutumiară a normelor juridice ar fi prea anevoioasă și nu ar corespunde caracterului urgent al incriminării anumitor fapte grave și al colaborării internaționale pentru reprimarea acestora. Totodată, transpunerea în scris a regulilor privind definirea și sancționarea infracțiunilor internaționale este de natură a asigura acestor reguli o mai bună cunoaștere și aplicare, în condițiile în care stabilirea existenței și conținutului unei cutume este deosebit de dificilă, orice cutumă trebuind să fie probată, iar dreptul penal prin natura sa trebuie să fie clar și bine conturat, legalitatea incriminării și a pedepsei trebuind să fie fără echivoc.

În forma și dezvoltarea dreptului pozitiv al reprimării penale internaționale un rol important îl reprezintă în condițiile contemporane și rezoluțiile Adunării Generale a O.N.U., care, așa cum a dovedit-o practica relațiilor internaționale, au adus și aduc o deosebită contribuție la stabilirea principiilor colaborării între state. Prin rezoluții ale Adunării generale s-a exprimat adesea, drept uniform în reprimarea unor infracțiuni grave cum sunt cele împotriva păcii și securității internaționale, în care nu s-a putut încă opera o codificare, sau au fost afirmate principiile de reprimare a unor infracțiuni, în baza cărora au fost ulterior, elaborate convenții internaționale.

Reglementările penale interne din statele cu o legislație avansată în acest domeniu prezintă de asemenea o importanță remarcabilă, atât prin sursa de inspirație pe care o oferă legislatorului internațional, cât și în aplicarea concretă a reglementărilor existente pe plan internațional, atâta timp cât pentru infracțiunile internaționale nu există încă un sistem de jurisdicție coerent special, în afara jurisdicției interne și separat de aceasta.

Izvoarele subsidiare de drept internațional public (jurisprudența, doctrina, echitatea și uzanțele internaționale) contribuie de asemenea, deși nu direct, la conturarea instituțiilor de drept internațional penal, la dezvoltarea și aplicare uniformă a acestora.

Jurisprudența, prin interpretarea pe care o dă reglementărilor juridice în procesul de aplicare a acestora, clarifică aspectele mai obscure ale reglementării, umple lacunele și îndreaptă inadvertențele, iar uneori adaptează instituțiile învechite la noile realități, în baza principiilor generale recunoscute în doctrina contemporană.

Este recunoscut rolul deosebit pe care l-au jucat în dreptul internațional penal tribunalele militare de la Nuremberg și Tokio, care prin hotărârile lor au contribuit decisiv la conturarea unor importante instituții ale răspunderii internaționale a persoanelor în calitatea de agenți ai statului, intrate ulterior în dreptul internațional pozitiv.

În același sens acționează și doctrina juridică prin analiza avizată a normelor cutumiare și convenționale, prin propunerile de lege aferendă sau pentru clarificarea sensului și întinderii reglementărilor existente. Operele marilor savanți juriști de drept internațional au stat adesea la baza stabilirii principiilor unor întregi ramuri de drept, la crearea unor noi instituții juridice sau la codificarea dreptului existent ori la aplicare uniformă a acestuia, la progresul general, cum este cazul și în dreptul internațional penal.

Este cunoscut în dreptul internațional penal rolul de promotori pe care l-au îndeplinit unii juriști eminenți, între care elvețianul M. Moynier, care în 1872 propunea crearea unui tribunal internațional sau, mai recent, spaniolul Quintiliano Saldana, francezul Jaques Dumas și românul Vespasian V. Pella, care sunt considerați precursori ai dreptului internațional penal modern, în operele lor, aceștia dezvoltând idei care au stat ulterior la baza reglementărilor internaționale în materie.

Spaniolul Saldana s-a preocupat în mod deosebit de crearea unei jurisdicții internaționale în cadrul unui curs ținut în 1925 la Academia de drept internațional de la Haga, intitulat *“Justiția penală internațională”*, iar francezul Dumas a adus contribuții importante la dezvoltarea principiilor răspunderii statului și agenților săi, îndeosebi, în lucrarea *“Responsabilitatea internațională a statelor”* publicată în 1930.

Vespasian V. Pella (1897 – 1952) a fost un savant de renume mondial ce și-a depășit în multe privințe epoca^x prin caracterul vizionar al lucrărilor sale și prin strădania depusă în crearea unei instituții adecvate pentru reprimarea criminalității internaționale.

În anumite lucrări, între care *“Criminalitatea colectivă a statelor și dreptul penal al viitorului”*, publicată în 1926 și, în opera sa capitală publicată în 1946 și intitulată *“Războiul criminal și criminalii de război”*, el preconiza crearea unui drept penal interstatal având ca obiect reprimarea actelor ilicite ale statelor în raporturile lor reciproce, pornind de la ideea că războiul de agresiune constituie o crimă și aducând argumente pentru calificarea războiului de agresiune ca o crimă internațională și pentru stabilirea în concret a crimelor de război.

În alte lucrări s-a ocupat de reprimarea pirateriei și altor crime îndreptate împotriva statelor.

În calitatea sa de președinte al Asociației internaționale de drept penal Vespasian V. Pella a adus contribuții importante la dezvoltarea științei dreptului internațional penal sub deosebit de variate aspecte. În același timp, la cererea unor foruri internaționale a întocmit în 1935 planul unui *“Cod represiv mondial”* ca parte a planului general al unui cod de drept mondial, iar în 1950 a redactat un memorandum asupra instituirii unei curți criminale internaționale, proiecte ce nu și-au găsit atunci materializarea, dar care constituie contribuții de seamă cu caracter de

pionierat în direcția unor eforturi care se situează în centrul atenției în opera de dezvoltare a dreptului internațional penal.

Echitatea și uzanțele internaționale pot îndeplini de asemenea, rolul de izvoare subsidiare ale dreptului internațional penal în lipsa unor reglementări precise prin convenții internaționale sau pe cale cutumiară.

Ca ramură a dreptului internațional public, dreptul internațional penal se află în strânse raporturi cu alte ramuri ale acestuia.

În primul rând, dreptul internațional penal este strâns de dreptul tratatelor, la baza instrumentelor juridice prin care statele se angajează să interzică și să reprime infracțiunile internaționale, stând regulile care guvernează materia tratatelor internaționale.

Astfel, părțile la asemenea tratate nu pot fi decât subiectele de drept internațional, voința părților trebuie să fie exprimată în mod liber pentru ca tratatul să fie valabil, obiectul acestora îi reprezintă raporturile juridice internaționale. În egală măsură, asemenea instrumente trebuie să respecte normele din dreptul tratatelor, referitoare la încheierea, efectele, încetarea și interpretarea tratatelor și în general la toate problemele pe care le ridică tratatele în dreptul internațional.

O legătură strânsă există între dreptul internațional penal și drepturile omului, care furnizează într-o importantă măsură normele referitoare la protecția persoanei umane, a căror încălcare atrage sancționarea în planul dreptului internațional penal.

Dreptul conflictelor armate, inclusiv dreptul umanitar aplicabil în perioada de conflict armat, a constituit primul sistem de norme juridice internaționale care a stabilit interdicții și restricții în modul de ducere a războiului în favoarea victimelor acestuia, a căror sancționare a stat de fapt la baza constituirii dreptului internațional penal modern.

Crimele contra păcii și securității omenirii, crimele contra umanității și crimele de război constituie cele mai grave crime de drept internațional, iar faptele care constituie latura obiectivă a acestor crime sunt stabilite îndeosebi în cuprinsul convențiilor internaționale din domeniul dreptului conflictelor armate.

Dreptul internațional penal are, în fine, importante afinități și cu alte ramuri ale dreptului internațional public, în special cu dreptul mării și cu dreptul aerian, care cuprind principii și norme a căror încălcare intră sub incidența represiunii penale.

Secțiunea 3

Raportul dintre dreptul internațional penal și dreptul penal intern al statelor

Dreptul internațional penal constituie într-o importantă măsură proiecția în planul relațiilor internaționale a normelor de drept penal din legislația internă a statelor, în special a celor mai avansate în acest domeniu, care îi împrumută sub aspect conceptual și tehnic, normele și principiile sale, constituind astfel, unul din izvoarele principale ale formării și dezvoltării acestuia.

Noțiuni de drept material și procedural din dreptul penal intern, cum ar fi legea penală și limitele aplicării acesteia în timp și spațiu, infracțiunea, tentativa, recidiva, participația penală, pluralitatea de infracțiuni, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, vinovăția, răspunderea penală, pedeapsa penală, acțiunea penală, părțile în procesul penal, garanțiile procesuale, competența materială, teritorială și după calitatea persoanei, a instanțelor de judecată, probele și mijloacelor de probă, măsurile preventive, asistența judiciară, judecata și căile de atac, executarea hotărârilor judecătorești, comisiile rogatorii, recunoașterea hotărârilor penale sau a altor acte judiciare străine și extrădarea constitui și în dreptul internațional penal concepte de bază cu care operează convențiile referitoare la colaborarea în incriminarea, prevenirea și sancționarea infracțiunilor internaționale.

Raportul dintre dreptul internațional penal și dreptul internațional al statelor se pune, însă, și în sens invers, dreptul internațional penal exercitând o influență substanțială în sensul unificării dreptului penal intern al statelor.

Pornindu-se de la ideea că dreptul internațional, atât prin cutumele sale, cât și prin instrumentele convenționale, exprimă interesele superioare ale comunității internaționale, statelor le revine obligația adaptării legislației lor naționale la exigențele și la regulile de drept internațional, producându-se pe această cale, un proces de „internaționalizare” a dreptului intern.

Procesul privește atât încorporarea în dreptul intern a noilor reglementări internaționale, cât și obligația de a modifica legislația anterioară dacă aceasta este în dezacord cu normele dreptului internațional pozitiv.

Câteva exemple în acest sens, sunt edificatoare:

- admiterea în organizațiile de colaborare pe plan european a unor noi state este însoțită de asumarea de către acestea a obligațiilor de a-și pune de acord legislația internă cu reglementările comunitare din domeniul drepturilor omului și din alte domenii;

- convențiile internaționale referitoare la dreptul internațional umanitar aplicabil în conflictele armate cuprind obligația statelor semnatare de a încorpora în dreptul intern reglementări și sancțiuni penale pentru încălcările aduse prevederilor acestora;

- obligația stabilită prin convențiile de reprimare a unor infracțiuni internaționale de a se pune de acord legislația internă cu reglementările internaționale respective (vezi convențiile referitoare la pirateria internațională, la genocid, la traficul de stupefiante etc.)

Acest proces are drept consecință, între altele, și o unificare a legislațiilor penale interne în problemele ce țin de interesul general al omenirii, exprimat în reglementările internaționale.

Deasemenea, după încorporarea în dreptul intern a unor norme de drept internațional penal, statele sunt obligate să mențină asemenea norme atâta timp cât reglementările internaționale sunt în vigoare, modificare dispozițiilor penale respective neputându-se opera tot așa de ușor ca în cazul normelor penale de sorginte internă.

În cazul diferitelor foruri internaționale în preocupările de ordin legislativ și juridic ale acestora intră și întocmirea de studii și de proiecte de convenții internaționale pentru modificarea pe scară largă a instituțiilor dreptului penal, nu numai în ce privește reglementările vizând sancționarea unor infracțiuni grave cu caracter internațional, ci și codificarea și uniformizarea unor reglementări privind instituții de bază ce țin de partea generală a dreptului penal: tentativa, formele participației penale, legitima apărare, starea de

necesitate, recidiva, măsurile de siguranță, extrădarea, efectele juridice ale hotărârilor străine etc., cu intenția de a se elabora un cod penal universal.

Deși un asemenea cod nu s-a realizat încă și este discutabil dacă, în ce limite și când se va putea realiza, unele rezultate parțiale există deja concretizate în încheierea unor convenții internaționale de mai mare sau mai mică cuprindere, cum ar fi tratatul asupra extrădării și asistenței judiciare în materie penală din 1967 între părțile Beneluxului sau Tratatul asupra executării într-un stat a hotărârilor penale date în alt stat, încheiat în 1968 în cadru european, ca și numeroase convenții încheiate între statele care fac parte din Comunitatea europeană asupra unor variate probleme de drept penal general sau special.

Secțiunea 4

Principiile dreptului internațional penal

Dreptul internațional penal fiind un drept al colaborării internaționale în domeniul penal, este firesc ca în cadrul acestuia principiile de drept penal recunoscute în general, de către state să stea la baza tuturor reglementărilor internaționale în această materie.

În același timp, relațiile internaționale sunt guvernate de principii proprii, ceea ce determină ca principiile dreptului internațional penal să se aplice în condiții specifice, ca reglementări internaționale în acest domeniu și sistemul instituțional menit a-l pune în aplicare să difere într-o măsură importantă de principiile legislative și de structurile judiciare existente în dreptul intern al statelor.

4.1. Principiul represiunii universale

Urmărind protejarea intereselor superioare ale comunității internaționale, dreptul internațional penal nu se limitează la frontierele unui singur stat și nu depinde de voința discreționară a unui stat oarecare.

Rolul dreptului internațional penal se exercită în forme specifice, având în vedere că el nu se prezintă ca un cod perfect unitar așa cum se prezintă în dreptul intern, legiferat ca atare și întru totul coerent, că în dreptul internațional penal nu există un aparat represiv propriu, unic și unitar și nici un sistem de instanțe juridice structurate, ierarhizate, cu competențe precise și căruia să nu-i scape nici un aspect al legislației penale, ca în dreptul intern.

În lipsa unei jurisdicții penale universale cu caracter general și permanent infracțiunile internaționale sunt supuse *principiului represiunii universale* (al competenței universale) potrivit căruia orice stat are dreptul să judece orice faptă penală incriminată în conformitate cu normele dreptului internațional penal.

Cu titlu de exemplu, în cazul pirateriei maritime fiecare stat are dreptul să urmărească navele pirat în largul mării și, capturându-le, să le supună legilor și jurisdicției sale, oricare ar fi naționalitatea vaselor interceptate, chiar dacă fapta nu s-a produs împotriva unor naționali ai

săi și nu a afectat interesele sale proprii, nu s-a produs în marea sa teritorială, iar nava sau echipajul acesteia nu au naționalitatea sa.

Inițial de natură cutumiară, astăzi principiul este general recunoscut în dreptul internațional penal și figurează în numeroase convenții internaționale ce cuprind și dispoziții cu caracter penal. Astfel, Convențiile de la Geneva din 1949 din domeniul dreptului umanitar stipulează în mod expres că: „*Fiecare parte contractantă este obligată să descopere persoanele bănuite de a fi comis sau de a fi ordonat comiterea uneia sau alteia dintre aceste infracțiuni grave și să le defere propriilor sale tribunale, oricare ar fi naționalitatea lor*”. Principiul represiunii universale constituie o derogare de la principiul teritorialității legii penale, specific dreptului penal intern al statelor.

4.2. Principiul legalității incriminării și al legalității pedepsei

Se știe că în dreptul penal intern printre principiile fundamentale figurează principiul legalității incriminării (*Nullum crimen sine lege*) și principiul legalității pedepsei (*Nulla poena sine lege*). Potrivit acestor principii, nu există infracțiune dacă fapta nu este prevăzută de legea penală înainte de momentul săvârșirii ei, respectiv nicio pedeapsă nu poate fi aplicată dacă ea nu era prevăzută de legea penală în sistemul de pedepse și pentru fapte de natura celei săvârșite de către persoana ce urmează să fie sancționată penal.

În dreptul internațional penal principiul legalității incriminării și al legalității pedepsei, rezultat din combinarea celor două principii de drept intern, are un caracter cutumiar, ca un produs al practicii internaționale constante și al uniformizării reglementărilor penale ale statelor civilizate.

Evident, în lipsa unei legislații universale sistematizate ca în dreptul intern existența incriminării unei fapte în dreptul internațional penal se constată printr-o analiză complexă a tuturor izvoarelor principale ale dreptului internațional (cutuma, tratatele principiile fundamentale), recurgându-se totodată și la datele oferite de doctrină și de jurisprudență și în mod obligatoriu făcându-se trimiteri la dreptul intern al statelor în ce privește pedeapsa ce urmează să fie aplicată.

Astfel, Tribunalul Militar Internațional de la Nürenberg a avut de demonstrat că, până la al doilea război mondial, războiul de agresiune era deja interzis de dreptul internațional, iar crimele săvârșite în timp de război erau interzise prin convențiile deja existente (din 1864, 1929 și 1907); în ce privește pedepsele ce urmau a fi aplicate, Tribunalul a recurs la legislația internă a statelor implicate în sancționarea criminalilor de război.

În aceste condiții, s-ar putea spune că în dreptul Internațional penal principiul trebuie reformulat în maxima "*Nullum crimen sine jure*".

Acceptat ca principiu fundamental al dreptului internațional penal, principiul legalității incriminării și al legalității pedepsei a fost înscris și în convenții internaționale. În acest sens, *Declarația universală a drepturilor omului* cuprinde principiul ca una din garanțiile fundamentale cu caracter judiciar, ale persoanelor, precizând că "*Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul în care ele au fost săvârșite, nu constituiau un act delictuos potrivit dreptului intern sau internațional. Deasemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât aceea care era aplicabilă în momentul în care a fost comis actul delictuos*".

În termeni asemănători, principiul este prevăzut și în *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. la 16 decembrie 1966.

4.3. *Principiul răspunderii penale individuale*

În dreptul intern, este în general recunoscut că răspunderea penală incumbă persoanei care a săvârșit fapta, indiferent de poziția acesteia (autor, instigator, complice, favorizator, în procesul infracțional.

Principiul este recunoscut și în dreptul internațional penal. În acest cadru, se pun însă unele probleme în special în legătură cu situațiile în care se comit infracțiunile așa zise „*de stat*”, care prin natura lor nu pot fi săvârșite decât de către persoanele care acționează în numele și în contul statului.

Acționând în calitate de agenți ai statului, persoanele respective pot săvârși infracțiuni internaționale ori de câte ori decid, ordonă sau execută acte incriminate de dreptul internațional penal, cum ar fi declanșarea unui război de agresiune, violarea angajamentelor asumate pe plan internațional în timp de pace, nerespectarea regulilor de ducere a războiului sau ordonarea unor crime de război, cum ar fi deportarea populației civile, executarea de bombardamente nediferențiate, execuții în masă sau fără judecată etc.

Răspunderea proprie a unor asemenea persoane care nu acționează în interes personal, ci în îndeplinirea unor însărcinări de stat, se bazează pe împrejurarea că orice hotărâre cu urmări criminale, orice faptă de această natură, aparține oamenilor, persoane bine determinate care, indiferent în ce calitate s-ar afla și indiferent de responsabilitățile pe care le au și de nivelul acestora, trebuie să acționeze în cadrul normelor legale, să se conformeze interdicțiilor impuse de legea penală. Pe de altă parte, singura represie reală, eficientă, este aceea care lovește pe adevărații vinovați de încălcarea obligațiilor internaționale.

Răspunderea pentru măsurile criminale ordonate într-un cadru instituționalizat nu poate reveni decât persoanelor, agenți ai statului, care au acționat în numele acestuia. Statul nu poate fi criminal în sens strict juridic.

Problema s-a pus în mod concret și și-a găsit rezolvarea în cadrul tratatelor și al dezvoltărilor politico-juridice ulterioare legate de răspunderea pentru declanșarea și ducerea războiului de agresiune în primul și cel de-al doilea război mondial: în primul caz, Kaizerul Wilhelm al II-lea în solidar cu guvernul german; în al doilea caz - deși au fost declanșate ca fiind criminale Guvernul Germaniei, Partidul nazist și Statul major german, inculparea a privit persoane fizice concrete care au făcut parte din aceste organisme politice sau statale.

După al doilea război mondial, în afara Statutelor tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio principiul răspunderii penale internaționale individuale și-a găsit expresia și în alte convenții internaționale ulterioare, între care cea împotriva genocidului, precum și în toate proiectele întocmite de organismele juridice ale O.N.U. și ale altor organizații internaționale pentru reglementarea sau codificarea dreptului internațional penal.

4.4. *Principiul imprescriptibilității crimelor contra umanității și a crimelor de război*

În dreptul penal intern, figurează principiul potrivit căruia dacă, după trecerea unui anumit interval de timp prevăzut de lege de la data săvârșirii faptei, infractorul nu a fost pedepsit pentru că fapta sa nu a fost descoperită sau, dacă a fost pedepsit, pedeapsa aplicată de o instanță de judecată nu a fost executată, făptuitorul nu mai poate fi pedepsit, iar pedeapsa aplicată nu mai poate fi pusă în executare, în sensul că statul nu mai poate trage la răspundere pentru fapta comisă, iar infractorul condamnat nu mai are obligația de a executa pedeapsa.

Termenul de prescripție a incriminării faptei, în cadrul căreia un făptuitor mai poate fi pedepsit, ca și termenul de prescripție a executării pedepsei diferă în cadrul fiecărei legislații, în general în raport de periculozitatea faptei săvârșite. Asemenea termen diferă, însă, și de la țară la țară, în raport cu specificul represiunii penale în cadrul legislației acestora.

Problema imprescriptibilității unor fapte penale internaționale a fost ridicată pentru prima dată în 1964, când R.F. Germania a propus un termen de prescripție de 25 ani pentru crimele de război și cele contra umanității. Propunerea a stârnit reacția comunității internaționale, iar unele state (Polonia, Franța ș.a.) au luat măsuri în consecință de completare a legislației lor interne cu prevederi referitoare la imprescriptibilitatea unor asemenea crime.

În favoarea imprescriptibilității s-a argumentat că și crimele de război și crimele împotriva umanității constituie crimele de drept internațional cele mai grave, că reprimarea efectivă a crimelor de război și a crimelor contra umanității este un element important în prevenirea acestor crime, în protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale, de natură a încuraja încrederea, a stimula cooperarea între popoare și a favoriza pacea și securitatea internațională și că aplicarea regulilor de drept intern referitoare la prescripția infracțiunilor și în ce privește asemenea crime ar avea drept rezultat nepedepsirea crimelor încă nedescoperite și la neexecutarea pedepsei de către cei condamnați în contumacie.

Considerându-se ca necesar și oportun să se consacre explicit în dreptul internațional penal principiul imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, în 1968 s-a negociat și s-a adoptat în cadrul O.N.U. „*Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității*”, care este în vigoare din 1970.

Potrivit prevederilor Convenției, sunt imprescriptibile, indiferent de data la care au fost comise, următoarele crime:

a) Crimele de război, așa cum ele sunt definite în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürenberg din 8 august 1945 și confirmate prin Rezoluțiile nr. 3 (I) și 95 (I) ale Adunării Generale a ONU din 1946, în special infracțiunile grave enumerate în Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 pentru protecția victimelor de război;

b) Crimele contra umanității, comise atât în timp de pace, cât și în timp de război, așa cum sunt definite în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürenberg și confirmate în rezoluțiile Adunării Generale a ONU menționate, evicțiunea prin atac armat sau ocupație și actele inumane decurgând din politica de apartheid, ca și crima de genocid, astfel cum aceasta este definită prin convenția din 1948 pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, chiar dacă aceste acte nu constituie o violare a dreptului intern al țării unde au fost comise.

Convenția se referă la imprescriptibilitate în general, dar din modul în care aceasta este formulată este evident că este vorba atât de prescripția răspunderii penale, cât și de prescripția executării pedepselor aplicate, ambele fiind interzise.

Prin convenție, statele părți s-au angajat să adopte toate măsurile interne, de ordin legislativ sau de alta natură, care ar fi necesare pentru a se permite extrădarea, conform dreptului internațional a persoanelor care au săvârșit asemenea fapte și, de asemenea, să ia potrivit procedurilor lor constituționale toate măsurile necesare pentru a asigura imprescriptibilitatea crimelor vizate, atât în ce privește urmărirea și judecarea, cât și în ce privește executarea pedepsei, iar acolo unde ar exista reglementată prescripția pentru asemenea fapte să înlăture respectivele prevederi din legislația proprie.

Principiul imprescriptibilității crimelor grave de drept internațional a fost consacrat ulterior și în alte documente juridice internaționale, între care *Convenția europeană asupra imprescriptibilității crimelor contra umanității și a crimelor de război*, adoptată în cadrul Consiliului Europei și semnată la 25 ianuarie 1974. Principiul imprescriptibilității fusese anterior înscris și în *Pactul internațional referitor la drepturile civile și politice* din 1966.

4.5. Principiul imunității de jurisdicție

Dreptul internațional conferă anumitor persoane străine, datorită rangului sau funcțiilor oficiale pe care acestea le îndeplinesc, imunitate de urmărire penală și de jurisdicție pentru infracțiunile comise pe teritoriul țării de reședință.

Imunitatea de jurisdicție face parte dintr-un ansamblu mai larg de privilegii și imunități de care se bucură agenții unui stat pe teritoriul altui stat, în cadrul imunității diplomatice.

Printre beneficiarii imunității de jurisdicție se află agenții diplomatici și consulari acreditați pe lângă un stat, reprezentanții statelor pe lângă organizațiile internaționale cu sediul în afara teritoriului lor, reprezentanții statelor investite cu misiuni temporare pentru îndeplinirea unor sarcini determinate pe lângă un alt stat sau în cadrul unor conferințe internaționale, reprezentanții organizațiilor internaționale care sunt acreditați pe lângă organismele unui stat și sunt rezidenți în acel stat, șefii de state, șefii de guverne, miniștrii afacerilor externe și alte personalități de rang înalt primite pe teritoriul unui stat străin, iar în limite mai reduse membrii familiilor acestora sau, în condiții cu totul speciale, membrii forțelor armate staționate în străinătate.

Imunitatea de jurisdicție se acordă pe bază de reciprocitate, prin convenții bilaterale, dar în conformitate cu principiile stabilite prin norme de cutumie codificate în cadrul a două importante convenții internaționale multilaterale, și anume *Convenția privind relațiile diplomatice, Viena din 1961* și *Convenția privind relațiile consulare, Viena, 1963*.

4.6. Principiul legitimei apărări

În dreptul intern, legitima apărare constituie o cauză de exonerare de răspundere penală. Ea funcționează în situația când pentru salvarea unui interes legitim propriu sau public o persoană este nevoită să ia măsuri de apărare împotriva conduitei ilicite a altei persoane, mai precis împotriva unui atac direct și imediat al acesteia îndreptat împotriva persoanei respective sau a altei persoane ce are nevoie de ajutor. În asemenea situații, fapta celui care apără nu constituie infracțiune, chiar dacă formal ea este incriminată de legea penală.

În dreptul internațional problema s-a pus îndeosebi în legătură cu dreptul legitim al statelor la autoapărare împotriva agresiunii, în condițiile în care recurgerea la forță în relațiile internaționale este interzisă, iar exercitarea forței armate contrar normelor dreptului internațional a devenit cea mai gravă crimă internațională.

Potrivit art. 51 din Charta Națiunilor Unite, statele au dreptul inerent la autoapărare, individuală sau colectivă, în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va lua măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității.

4.7. *Irelevanța juridică a scuzei îndeplinirii unui act de stat*

În dreptul internațional clasic, cetățeanul unui stat nu putea fi tras la răspundere de către autoritățile altui stat pentru actele comise, dacă acestea erau săvârșite în conformitate cu instrucțiunile sau cu aprobarea conducătorilor statului, chiar când acele acte ar constitui o violare flagrantă a dreptului internațional.

O asemenea scuză pentru făptuitor putea fi acceptată în condițiile istorice încare suveranitatea statelor era concepută ca absolută, astfel că statele (și implicit agenții lor) nu puteau răspunde decât față de ele însele, statele și reprezentanții lor bucurându-se de o totală imunitate de jurisdicție față de legislația altor state, neputând fi judecate de acestea.

În conformitate cu dreptul internațional contemporan, în care s-au stabilit norme și reglementări ample cu privire la răspunderea internațională a statelor și în care este statuata fără dubiu răspunderea persoanelor fizice pentru faptele penale săvârșite împotriva dreptului internațional, scuza îndeplinirii unui act de stat nu mai poate fi primită, statele și persoanele având obligația de a-și regla comportamentul în conformitate cu cerințele legalității internaționale. Ca urmare, săvârșirea unei fapte penale în cazul îndeplinirii unei însărcinări de stat nu mai constituie o cauză de înlăturare a răspunderii penale a autorului unei fapte penale.

Teoria actului de stat a fost respinsă de unele importante documente politice și convenții internaționale. Astfel, Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürenberg (art.7) a exprimat cu claritate acest principiu: „*Situația oficială a acuzațiilor, fie ca șefi de state, fie ca înalți funcționari, nu va fi considerată nici o scuză absolută, nici ca un motiv de reducere a pedepsei*”. Prin sentința dată, tribunalul a respins categoric teoria actului de stat invocată de apărătorii acuzaților trimiși în judecată pentru săvârșirea unor crime de război și crime împotriva umanității argumentând, printre altele, că cel care a încălcat legile războiului nu poate, spre a se justifica, să invoce mandatul pe care l-a primit din partea statului, din moment ce statul dând acest mandat a depășit el însuși puterile pe care i le recunoaște dreptul internațional.

4.8. *Ordinul superiorului ierarhic nu înlătură răspunderea penală*

În dreptul penal intern ordinul superiorului ierarhic constituie o circumstanță care apără de răspunderea penală în sensul că, în anumite condiții, persoana care a acționat din

ordinul superiorului său ierarhic poate fi absolvită de răspundere. Acest ordin este asimilat unei constrângeri morale.

În dreptul internațional, dat fiind caracterul faptelor penale ce se pot săvârși sub imperiul ordinului superior, acesta nu constituie în principiu o cauză care să înlăture răspunderea penală.

În cazul săvârșirii unei fapte penale din ordin superior răspunzători sunt atât autorul faptei, cât și persoana care a dat ordin, aceasta din urmă fiind considerată ca instigator la fapta săvârșită sau ca autor al unei infracțiuni distincte.

Majoritatea autorilor de drept internațional resping, în principiu, scuza absolvitorie a ordinului ierarhic, având în vedere și reglementările, ca și documentele adoptate pe plan internațional privind tratamentul juridic al faptelor penale, în special al crimelor de război.

Tribunalele internaționale de la Nürnberg și Tokio au statuat că dacă autorul faptei a acționat în conformitate cu ordinul unui superior ierarhic el nu va fi absolvit de răspundere, dar împrejurarea respectivă va putea fi considerată un motiv de micșorare a pedepsei.

Rezultă deci că ordinul superiorului poate fi luat în considerare numai ca o circumstanță atenuantă, în raport cu situația de fapt în care a fost comisă infracțiunea.

CAPITOLUL II RĂSPUNDEREA PENALĂ INTERNAȚIONALĂ

Secțiunea 1

Fundamente juridice ale răspunderii internaționale a statelor și a persoanelor

Ca orice sistem juridic, dreptul internațional se confruntă cu problema răspunderii internaționale. Răspunderea internațională este instituția juridică în virtutea căreia un stat care a comis un act ilicit după dreptul internațional datorează reparații statului lezat prin acel act.

Răspunderea internațională ia astfel naștere din săvârșirea unui act antisocial ilicit, adică din violarea unei reguli de conduită între state, stabilită printr-un tratat sau alt instrument juridic convențional ori în baza unei cutume, și atrage în mod necesar o sancțiune.

Răspunderea internațională clasică se bazează pe încălcarea raporturilor bilaterale, luând aspectul unor relații directe între statul care a comis faptul ilicit din punct de vedere al dreptului internațional și statul care a fost vătămat prin acest fapt.

În conformitate cu principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan, încălcarea anumitor obligații de o gravitate deosebită pentru comunitatea internațională, cum sunt cele privind pacea și securitatea, nu generează însă numai raporturi bilaterale, ci raporturi cu toate celelalte state, cu efecte *erga omnes*, interesând toate statele lumii.

Potrivit dreptului internațional contemporan, pe lângă state sunt subiecte de drept internațional și națiunile, precum și popoarele care luptă pentru eliberarea lor, acestea bucurându-se de anumite drepturi încă înainte de a se constitui în state independente. De asemenea, organizațiile internaționale guvernamentale sunt subiecte derivate de drept internațional, în limita competenței lor, potrivit specializării domeniului în care activează.

De aceea în limitele arătate și aceste entități de drept internațional pot și trebuie să răspundă pentru daunele produse prin acțiunile lor.

În dreptul internațional, violarea unei reguli juridice are caracterul mai larg al violării unei obligații internaționale. Pot fi încălcate normele cutumiare sau convențiile internaționale, dar pot fi încălcate și principiile de drept internațional care au caracterul unor norme de jus cogens, după cum pot să nu fie respectate obligațiile asumate printr-un tratat bilateral sau deciziile unui organ arbitral ori ale unei instanțe judiciare internaționale.

Violarea de către un stat a unei obligații internaționale constituie un fapt internațional ilicit indiferent care ar fi izvorul obligației internaționale violate, iar regimul juridic aplicabil este același în toate cazurile, autorul faptei fiind obligat să repare prejudiciul produs.

Prejudiciul produs poate consta într-o atingere adusă unei mari diversități de drepturi ale statului însuși sau care sunt ocrotite de acesta, din variate domenii ce țin de suveranitatea statului, de poziția sa politică sau de valorile sale politice și morale fundamentale, de teritoriul sau bunurile acestuia, de drepturi economice (patrimoniale) sau extraeconomice (morale, nepatrimoniale).

Reparația prejudiciului produs este subordonată în dreptul internațional, ca și în dreptul intern, existența unei legături de cauzalitate între violarea regulii de drept (a obligației internaționale) și prejudiciul efectiv suferit.

În doctrina clasică a dreptului se consideră că pentru a se angaja răspunderea juridică autorul prejudiciului trebuie să fi avut un comportament imputabil, neadecvat (dol, neglijență, omisiune, imprudență, etc), răspunderea fără vină, denumită și obiectivă, bazată pe risc, nefiind admisă decât ca titlu excepțional (risc profesional, risc industrial etc.).

În dreptul internațional contemporan răspunderea este angajată pe baze diferite, simpla încălcare a unei obligații, a unei reguli cutumiare ori convenționale sau a unui principiu general de drept constituind temei suficient pentru angajarea răspunderii. Pentru ca răspunderea internațională să fie fondată, trebuie și este suficient să se rețină în sarcina unui stat un act contrar dreptului internațional, fără a fi nevoie să se facă apel la culpă sau la risc ca în dreptul intern. Comportamentul statului se apreciază în funcție de mijloacele de care dispune și de eforturile pe care le-a depus pentru a preveni un fapt ilicit.

Culpa nu poate constitui fundamentul răspunderii internaționale, dar poate fi luată în considerație la stabilirea modalităților acesteia. Jurisprudența internațională a admis că ideea de culpă trebuie să fie avută în vedere în toate situațiile în care violarea unei obligații internaționale se produce datorită unei omisiuni, ca o lipsă de diligență a organelor de stat în exercitarea competenței lor.

Dreptul internațional a consacrat și răspunderea obiectivă bazată pe risc. În acest caz răspunderea se poate angaja chiar dacă prejudiciul produs nu este urmarea încălcării unei obligații internaționale. Ea a fost consacrată în câteva convenții internaționale din unele domenii cum sunt cele care privesc daunele cauzate de către obiectele spațiale, daunele produse prin utilizarea pașnică a energiei atomice, cele rezultate din poluarea mărilor, etc.

Răspunderea obiectivă a statelor este consacrată și în alte 2 domenii și anume: răspunderea pentru daunele cauzate unui străin de către funcționarii care au acționat prin depășirea competenței lor și pentru daunele cauzate de riscul normal de vecinătate, când un stat este ținut să răspundă pentru daunele cauzate unui stat vecin prin acte comise sau situații survenite pe teritoriul său, care au influență dăunătoare și în statul vecin.

Caracterul ilicit al faptului prin care a fost violată o obligație internațională poate fi înlăturat în cazul în care intervin anumite împrejurări.

Aceste împrejurări sunt:

a) Existența consimțământului statului pentru ca celălalt stat să facă un anumit act neconform cu obligațiile anterior asumate și prin care i se produce un prejudiciu, dacă actul respectiv nu depășește limitele consimțământului dat (în dreptul intern – consimțământul victimei).

b) Măsurile de constrângere autorizate de dreptul internațional. Luarea unei măsuri considerată de dreptul internațional ca ilicită, dar care este îndreptată împotriva actului ilicit al altui stat, pentru a-l determina pe acesta să revină la legalitate.

c) Forța majoră. Exonerează un stat de răspundere, datorită intervenției acesteia actul ilicit pierzându-și caracterul de încălcare a unei obligații.

Pentru a fi exoneratoare de răspundere forța majoră trebuie însă, să îndeplinească unele condiții: să fie irezistibilă, sau imprevizibilă, în afara controlului statului; să facă imposibilă comportarea statului în conformitate cu obligația respectivă; statul răspunzător să nu fi contribuit el însuși la producerea evenimentului cu caracter de forță majoră.

d) Starea de necesitate. Este situația în care se găsește un stat care nu avea absolut nici un alt mijloc de a-și salva un interes al său amenințat de un pericol grav și iminent decât de a adopta o comportare neconformă cu ceea ce îi cere o obligație internațională față de un alt stat. Fundamentul stării de necesitate îl constituie dreptul la existență sau la autoconservare al statului. În practică au existat numeroase situații în care starea de necesitate a fost invocată, în special la plata unor datorii internaționale, pentru asigurarea echilibrului ecologic într-o anumită zonă, în cazul unor restricții impuse străinilor, etc.

Starea de necesitate nu poate fi invocată dacă obligația căreia nu i se conformează statul decurge dintr-o normă imperativă a dreptului internațional dacă este interzisă în mod expres printr-un tratat internațional pentru anumite situații precis determinate sau dacă statul respectiv a contribuit la apariția stării de necesitate.

e) Legitima apărare. Este atitudinea pe care o ia un stat împotriva actului ilicit al altui stat, pentru înlăturarea stării de pericol rezultat dintr-un asemenea act. Se aplică în deosebi în domeniul recurgerii la forță, în cazurile prevăzute de dreptul internațional ca utilizare legală a forței împotriva agresiunii.

În dreptul internațional contemporan instituția răspunderii internaționale și-a lărgit substanțial conținutul.

Potrivit dreptului internațional clasic răspunderea internațională era, în general, tratată ca o răspundere de drept civil, o răspundere pentru pagube materiale cauzate altor state sau cetățenilor acestora, care trebuie să fie reparate prin plata unei despăgubiri.

Într-o lume a interdependențelor cum este cea de astăzi răspunderea internațională se angajează în mult mai multe domenii ale colaborării internaționale, care au dobândit dimensiuni universale, cum sunt cele ale drepturilor omului, ale dreptului maritim sau dreptului cosmic, al energiei nucleare, precum și în alte domenii în care în condițiile revoluției științifice și tehnice contemporane statele desfășoară activități ce transcend granițelor naționale și sunt susceptibile a prezenta riscuri mari, cu un grad de pericol sporit.

În dreptul clasic nu există o răspundere internațională pentru actele de agresiune, iar numărul faptelor penale cu consecințe deosebite care astăzi se tratează în contextul dreptului internațional penal era redus.

Problema răspunderii internaționale pentru pornirea și ducerea unui război împotriva altui stat se rezolva în fapt în mod exclusiv în cadrul raportului de forțe, găsindu-și expresia în dreptul învingătorului de a impune statului învins condițiile sale și limitele răspunderii acestuia,

atâta timp cât războiul era considerat un act ilicit, un mijloc permis de rezolvare a diferendelor internaționale.

Răspunderea statelor pentru declanșarea unui război de agresiune, care a fost declarat drept cea mai gravă crimă internațională ca și pentru actele care constituie o amenințare sau o violare a păcii, răspunderea pentru crimele săvârșite în timp de război și pentru infracțiunile internaționale ce se săvârșesc în timp de pace a devenit o parte componentă a răspunderii internaționale, poate cea mai importantă componentă a acesteia.

În prezent, răspunderea internațională nu mai este angajată numai pentru faptele producătoare de prejudiciu imediat, ci în primul rând pentru încălcarea normelor și principiilor colaborării dintre state, pentru lezarea intereselor generale ale comunității internaționale.

Secțiunea 2

Formele răspunderii juridice internaționale

Există mai multe forme ale răspunderii internaționale în raport de natura încălcărilor aduse prin actul ilicit.

Formele răspunderii internaționale sunt: politică, morală, materială și penală.

În realitatea vieții internaționale, aceste forme de răspundere pot fi angajate separat, în raport de natura valorilor lezate, dar în cazul unor încălcări grave ale dreptului internațional, în special ca urmare a unor acte de agresiune, formele răspunderii se pot cumula, răspunderea politică și morală fiind însoțită de obligații de despăgubire și de sancționare a persoanelor care au săvârșit fapte penale.

1) Răspunderea politică

În cazul în care un stat, prin conduita sa contrară normelor dreptului internațional, a adus prejudicii de natură politică altui stat sau comunității internaționale în ansamblu, statul respectiv este ținut să răspundă în acest cadru, împotriva sa putându-se adopta sancțiuni politice sau de altă natură.

Sancțiunile politice pot fi destul de variate, ele materializându-se în ruperea relațiilor diplomatice, excluderea dintr-o organizație internațională, boicotarea relațiilor cu alte state, întreruperea relațiilor economice, comerciale, de comunicații sub diverse forme, excluderea și neadmiterea în organizații internaționale sau conferințe și congrese internaționale, excluderea din forurile de colaborare culturală, sportivă, etc. În cazul comiterii unor agresiuni se pot aplica și măsuri de limitare a suveranității statului în culpă.

În condițiile vieții internaționale contemporane un rol important în aplicarea sancțiunilor politice revine Organizației Națiunilor Unite, în exercitarea atribuțiilor ei conferite de statele membre pentru menținerea și stabilirea păcii și securității internaționale.

2) Răspunderea morală

Se angajează în situația în care s-au produs daune de ordin moral unui stat.

Răspunderea se concretizează de regulă în obligarea statului care a adus o ofensă altui stat de a prezenta scuze acestuia fie pe cale diplomatică, fie în alt mod.

Faptele care angajează răspunderea morală pot fi: ofensarea drapelului sau imnului de stat, ori a reprezentantului diplomatic al altui stat, denigrarea politicii duse de un stat, a istoriei acestuia, tratarea necorespunzătoare a șefului unui stat aflat în vizită în altă țară ori punerea în pericol a vieții sau integrității fizice a acestuia, etc.

Răspunderea morală poate lua și forma aplicării de sancțiuni de către statul considerat ca vinovat împotriva agenților sau a cetățenilor săi care au comis acte ilicite față de un alt stat sau față de cetățenii acestuia.

În esență, răspunderea morală a unui stat constă în obligația sa de a da satisfacție celui alt stat, prin măsuri care să exprime dezaprobarea față de actele contrare săvârșite împotriva suveranității sau a demnității reprezentanților acestuia de către funcționarii sau cetățenii proprii.

3) Răspunderea materială

Răspunderea materială poate interveni atunci când un stat reclamă pagube ce i s-au cauzat de către un alt stat, fie direct printr-o încălcare a dreptului internațional ori a unui angajament contractual asumat, fie când este vorba de o pagubă creată unui cetățean al său.

Ea constă în obligația de a repara prejudiciul produs, reparație ce se poate face atât pe calea restituirii cât și prin plata unei despăgubiri.

Restituirea constă în restabilirea drepturilor încălcate, aducerea acestora în starea anterioară producerii actului ilicit. Este o formă de reparare în natură, prin restituirea bunurilor sau a valorilor preluate, ori prin înlocuirea acestora cu bunuri similare. Ex. Restituirea unei nave sau a unei proprietăți confiscate.

Despăgubirea se angajează atunci când reparația în natură, prin restituire, numai este posibilă. Ea se concretizează în general printr-o desdăunare bănească justă.

Reparația trebuie să fie integrală. Ea trebuie să cuprindă atât *damnum emergens* (prejudiciul efectiv), cât și *lucrum cessans* (beneficiul nerealizat). Totodată însă, despăgubirea nu poate avea decât un caracter compensator și nu represiv, ea tinzând la reintegrarea victimei într-o situație echivalentă celei existente anterior producerii pagubei și nu la pedepsirea autorului.

În raport de situație, despăgubirea poate consta fie într-o sumă reprezentând echivalentul unui bun concret de care a fost păgubit statul respectiv, fie dintr-o sumă forfetară, apreciată *in abstracto* prin evaluarea globală a diverselor elemente constitutive ale prejudiciului produs, mai ales dacă între data plății și cea a producerii prejudiciului a trecut un timp îndelungat sau dacă prejudiciul produs este greu să fie delimitat în toate componentele sale (ex.: naționalizarea sau exproprierea unor categorii de bunuri aparținând altui stat).

4) Răspunderea penală

Este o consecință directă a încălcării normelor dreptului internațional cu caracter penal de către persoanele fizice, care reprezintă statul, în deosebi când se comit crime contra păcii, crime de război și crime împotriva umanității, sau de către persoanele care acționează cu titlu personal, când este vorba de alte crime ce se sancționează potrivit reglementărilor internaționale cu caracter penal.

Răspunderea penală, ca formă a răspunderii juridice, înseamnă obligația unei persoane care a încălcat o normă penală de a suporta o pedeapsă pentru infracțiunea comisă și dreptul organelor judiciare de a aplica această pedeapsă.

Actul ilicit prin care se încalcă o normă de drept internațional penal capătă caracter de infracțiune, infracțiunea fiind unicul temei al răspunderii penale, fie că aceasta ia forma de crimă internațională sau de delict internațional.

În cazul în care în raporturile internaționale se săvârșesc fapte penale, răspunderea penală nu incumbă statului, ci reprezentanților și agenților săi, adică acelor care au ordonat sau au executat asemenea infracțiuni. Pentru infracțiunile internaționale de orice fel săvârșite de organele statului sau de agenții săi, răspunderea internațională cu caracter penal nu revine statului ci persoanelor care le-au comis în numele statului sau tolerate fiind de acesta.

Statul poate însă avea și el o răspundere în legătură cu săvârșirea infracțiunilor internaționale, dar această răspundere nu ia formă penală, în asemenea cazuri putând fi antamată răspunderea politică, morală sau materială după caz. Un caracter asemănător îl are răspunderea statului pentru neluarea, în cazul în care era obligat la aceasta, a măsurilor pentru prevenirea, împiedicarea ori sancționarea infracțiunilor internaționale comise de persoane particulare cetățeni proprii, care nu au însă calitatea de a acționa în numele statului.

Răspunderea penală internațională este de dată mai recentă decât celelalte forme ale răspunderii internaționale.

Pe cale cutumiară răspunderea penală era angajată pentru săvârșirea unor infracțiuni considerate ca fiind de jus gentium, prin care se lezau interesele mai multor state, între acestea fiind comerțul cu sclavi, falsificarea de monedă, actele de piraterie.

Ulterior faptele de această natură au fost reglementate amănunțit și precis prin convenții internaționale.

Răspunderea internațională penală este astăzi bazată pe încălcarea unor norme ale dreptului internațional, care interzic în mod expres categorii de fapte de o deosebită pericolozitate pentru comunitatea internațională. Ea se angajează în domenii foarte variate ale relațiilor dintre state atât în timp de pace, cât și în timp de război, între care:

- menținerea păcii și securității internaționale;
- asigurarea dreptului popoarelor la autodeterminare;
- protecția ființei umane;
- asigurarea și conservarea mediului înconjurător;
- desfășurarea unor activități vitale pentru comunitatea internațională (transporturi, telecomunicații, etc.);
- dreptul umanitar aplicabil în perioada de conflict armat.

Secțiunea 3

Răspunderea persoanelor fizice în calitate de agenți ai statului, pentru comiterea de infracțiuni internaționale

Problema răspunderii penale în cazul în care anumite persoane fizice, în calitate lor de agenți ai statului și în îndeplinirea unor însărcinări oficiale, au săvârșit fapte penale, s-a pus în dreptul internațional încă din secolul al XIX-lea.

S-au confruntat 3 doctrine: cea a răspunderii exclusive a statului, cea a răspunderii cumulative a statului și a indivizilor și cea a răspunderii exclusive a indivizilor.

Dreptul interțional contemporan îmbrățișează teza răspunderii internaționale cumulative. Statul în cauză răspunde pentru faptele agenților săi, însă răspunderea sa poate lua orice formă în afara celei penale, pentru că nu este de conceput că un stat ca atare poate fi criminal. Răspunderea penală cade în sarcina exclusivă a agenților (membri ai guvernului, înalți funcționari, etc.), pentru că numai persoana fizică este susceptibilă de săvârșirea unei fapte penale și de răspundere în consecință pentru fapta săvârșită.

Persoanele fizice, organe ale statului, care au ordonat sau tolerat delikte saucrime internaționale în numele statului, vor suporta, de asemenea, alături de făptuitori rigorile legii penale.

Secțiunea 4

Răspunderea internațională a statului pentru actele ilicite comise de persoane particulare

În principiu statul nu răspunde pentru actele ilegale comise pe teritoriul său de către persoane particulare, cetățeni proprii sau străini. Cu toate acestea, în anumite condiții, fie în virtutea principiilor dreptului internațional prin care se stabilește conduita normală în relațiile dintre state, fie în baza unor angajamente concrete asumate prin tratate internaționale, statele pot răspunde pentru actele ilicite comise pe teritoriul lor de către cetățeni., când asemenea acte lezează un alt stat sau pe cetățenii acestuia.

În astfel de cazuri, răspunderea internațională a statului este angajată datorită încălcării obligației sale de a veghea ca pe teritoriul propriu să nu se pregătească și să nu se favorizeze acțiuni de natură a leza alte state, el având obligația de a împiedica prin intermediul organelor sale competente, comiterea unor asemenea fapte.

Statul nu răspunde, însă, internațional pentru faptele prejudiciabile comise de particulari împotriva altui stat decât atunci când fapta și prejudiciul produs sunt rezultatul omisiunii de a lua măsurile pe care, după împrejurări, era obligat să le ia, în care ipoteză se poate pune problema acordării unor satisfacții sau a plății de despăgubiri.

În cazul în care nu se poate stabili existența unor omisiuni, nu se mai pune problema răspunderii pentru fapta săvârșită și pentru consecințele ei, statul pe teritoriul căruia s-a produs o infracțiune internațională sau o altă faptă prejudiciabilă pentru un alt stat sau pentru cetățenii acestuia având doar obligația de a pedepsi pe făptuitor și de a oferi celui păgubit posibilitatea obținerii unei despăgubiri din partea persoanei vinovate, în fața organelor sale judiciare sau administrative. Neîndeplinirea unei asemenea obligații constituie, însă, o încălcare din partea statului respectiv a normelor dreptului internațional.

CAPITOLUL III INFRAȚIUNEA INTERNAȚIONALĂ

Secțiunea 1

Conceptul de infracțiune internațională, apariția și dezvoltarea acestuia. Definiția infracțiunii internaționale

Infracțiunea reprezintă o faptă (acțiune sau inacțiune), care este periculoasă pentru societate, este săvârșită cu vinovăție și este prevăzută de legea penală.

De aici rezultă că infracțiunea este în primul rând o faptă a omului, un act de conduită exterioară a acestuia, perceptibil prin simțurile noastre. Fapta poate consta într-o acțiune sau inacțiune, un fapt concret contrar normelor prescrise de lege sau lipsa unui fapt prescris de lege ca o obligație într-o împrejurare dată. Ea cuprinde și urmările socialmente periculoase, deci și modificările produse în mod conștient, ori care se puteau produce prin acțiunea sau inacțiunea respectivă. Evident, pentru ca fapta să fie pedepsită trebuie să existe și o legătură de cauzalitate directă sau mediată între fapta respectivă și rezultatul socialmente periculos produs.

Pentru a constitui infracțiune, fapta penală trebuie să prezinte și un pericol social real, adică să aducă atingere prin vătămarea efectivă sau prin punerea în pericol, uneia din valorile apărute de legea penală și pentru sancționarea căreia este necesară aplicarea unei pedepse.

Pericolul social diferă de la o infracțiune la alta în raport cu însemnătatea valorilor sociale încălcate sau atinse, dar el trebuie să aibă întotdeauna un grad ridicat care să justifice sancționarea în modalitate penală. Evaluarea pericolului social al infracțiunii se face în mod generic prin lege atunci când aceasta incriminează un anumit tip de infracțiune și în mod concret în procesul de aplicare, de către organele judiciare penale.

Pentru existența infracțiunii, așa cum rezultă din definiția acesteia, este necesar ca fapta penală să fie săvârșită cu vinovăție. Aceasta presupune ca fapta să fie expresia unei anumite atitudini psihice a autorului în ce privește voința neconstrânsă de a comite acea faptă și conștiința caracterului și a urmărilor socialmente periculoase ale acesteia. O asemenea atitudine psihică se poate prezenta fie sub forma intenției (directă sau îndirectă), fie sub forma culpei, cu variatele ei forme (ușurință, temeritate, greșeală, imprudență sau nesocotință, neatenție, neglijență, nepricepere, nedibăcie etc.).

Fapta care prezintă pericol social și este săvârșită cu vinovăție capătă, însă, caracter de infracțiune numai dacă este prevăzută de legea penală ca susceptibilă de a fi sancționată în această modalitate specifică.

Numai din momentul prevederii în lege, fapta respectivă capătă caracter juridicpotrivit *principiului legalității incriminării* putând fi aplicate sancțiuni penale doar pentru acele fapte care la data săvârșirii lor erau prevăzute ca atare, deci incriminate, printr-o lege.

Pentru existența unei infracțiuni și pedepsirea acesteia este, așadar, necesară întrunirea tuturor celor trei trăsături esențiale, definitorii pentru aceasta, ca o faptă socialmente periculoasă, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală.

Aceste trăsături definesc infracțiunea în raport cu alte acte ilicite (delictul civil, contravenția, abaterea disciplinară).

Reliefarea sumară a acestor aspecte ridicate de teoria generală a infracțiunii care constituie în fapt fundamente ale dreptului penal, acceptate în legislația penală internă a statelor civilizate am considerat-o necesară pentru că asemenea concepte stau la baza și a reglementărilor internaționale privind reprimarea infracțiunilor. Ele au inspirat pe autorii convențiilor internaționale prin care sunt incriminate diferite categorii sau anumite infracțiuni concrete, în cuprinsul respectivelor convenții formulându-se reglementări ce constituie o sinteză între instituțiile de drept penal intern și instituțiile proprii dreptului internațional public, în condițiile în care dreptul internațional penal se bazează încă într-o importantă măsură pe instituțiile juridice naționale.

Trecerea în sfera internaționalului a unor infracțiuni care în perioada clasică a dreptului internațional public era de competența exclusivă a fiecărui stat, ca și apariția unor noi infracțiuni grave, odată cu interzicerea recurgerii la forța armată în dreptul internațional, au determinat și cristalizarea noțiunii de infracțiune internațională.

În cadrul dreptului internațional, problema reprimării infracțiunilor capătă trăsături noi, particulare, sub variate aspecte, relațiile internaționale desfășurându-se, ele însele, după reguli ce prezintă importante particularități față de dreptul intern al statelor.

Noțiunea de infracțiune internațională este de dată mai recentă, ea fiind strâns legată și de două postulate importante pentru dreptul internațional penal, și anume că *statul în relațiile sale este supus dreptului și că individul poate fi făcut răspunzător pentru acțiunile ilicite ale unui stat*.

Dreptul internațional penal, după cum se știe, s-a constituit ca ramură distinctă a dreptului internațional abia în ultimul secol, iar răspunderea internațională pentru săvârșirea de infracțiuni s-a adăugat celorlalte forțe ale răspunderii internaționale, îndeosebi în legătură cu crimele de război, dar și cu săvârșirea de către persoane particulare în timp de pace a unor infracțiuni a căror pericolozitate afectează societatea umană în întregul său, dincolo de interesele de protecție anti-infracțională proprii fiecărui stat.

Până la crearea unui drept convențional modern privind reprimarea infracțiunilor internaționale, elemente ale acestuia au apărut în dreptul cutumiar. Încă din antichitate anumite infracțiuni legate de modul de ducere a războiului, de protecția anumitor sanctuare, de desfășurarea în condiții de securitate a comerțului, în special a celui pe mare, au fost sancționate de către toate statele, oriunde s-ar fi produs acestea.

Pentru a se aprecia dacă un fapt are sau nu caracterul unei infracțiuni internaționale, trebuie să se aibă în vedere dreptul internațional în ansamblul său. Cutuma internațională

îndeplinește, alături de dreptul convențional, un rol important, spre deosebire de dreptul intern în care ea este exclusă cu desăvârșire dintre izvoarele dreptului penal.

Cutuma internațională nu cere, în general, pentru a fi obligatorie, un consimțământ net și anticipat al tuturor statelor și nici un consimțământ unanim. De aceea regula prin care se atribuie caracter infracțional anumitor violări ale dreptului internațional nu este necesar să fie unanim recunoscută, ea mulțumindu-se, pentru a fi obligatorie, cu o convingere mai puțin generală, prin care se recunoaște că este conformă deii de justiție și că ea se fundamentează pe o necesitate socială. De principiu, este fără importanță, dacă această regulă este sau nu confirmată ori precizată printr-un acord internațional, convenție sau tratat, dacă a devenit o regulă de drept convențional.

Valoarea deosebită a cutumei în dreptul internațional penal a fost pusă în evidență în mod pregnant și în cadrul instanțelor militare internațional, constituite după primul, dar și în special după cel de-al doilea război mondial, când judecarea și condamnarea criminalilor de război s-a făcut atât în baza prevederilor convențiilor internaționale încheiate anterior, cât și în conformitate cu cutuma internațională existentă la acea dată, mai evidentă decât tratatele, potrivit căreia la declanșarea sa războiul mondial, război de agresiune, era deja interzis în dreptul internațional, chiar dacă Germania însăși nu se angaja formal în acest sens, întrucât, retrăgându-se din Liga Națiunilor, nu-i puteau fi opozabile convențiile sau celelalte instrumente internaționale adoptate în cadrul acesteia.

Noțiunea însăși de infracțiune internațională nu este imuabilă, constantă. Din contră, cum dreptul internațional evoluează continuu și cum conținutul său se îmbogățește de la o zi la alta, tot astfel aceeași evoluție se aplică și noțiunii de infracțiune internațională: ceea ce ieri nu constituia o exigență a dreptului internațional poate deveni azi, iar timpul care trece adaugă fără încetare la sarcinile impuse de dreptul internațional.

Evoluțiile în domeniul dreptului conflictelor armate, în care încălcările dispozițiilor cu caracter umanitar ies tot mai mult din domeniul cutumiar, iar cu fiecare nouă convenție în materie se adaugă noi fapte de încălcare a unor asemenea norme care trebuie să fie pedepsite conform dreptului internațional penal ca infracțiuni grave, probează o asemenea aserțiune.

Astfel, noțiunea de crime de război a fost considerabil lărgită, în special după al doilea război mondial, la aceasta adăugându-se în același timp și crimele împotriva păcii și cele împotriva umanității, iar numărul infracțiunilor care sunt urmărite și pedepsite în baza unor convenții internaționale este în continuă creștere.

Dreptul internațional penal contemporan asigură, ca urmare, o protecție tot mai largă intereselor și valorilor ce prezintă importanță din punct de vedere uman sau al vieții sociale internaționale.

În condițiile contemporane, dreptul internațional se dezvoltă deosebi pe cale convențională, prin reglementări scrise, astfel că și dreptul internațional penal începe să se bazeze tot mai mult pe incriminarea convențională, în cuprinsul tratatelor ce se încheie definindu-se cu mai mare precizie infracțiunile internaționale, fapt deosebit de important îndeosebi în acest domeniu, al dreptului penal, care este condus între alte principii și de acela al legalității incriminării.

Dreptul convențional contribuie considerabil la consolidarea acestui principiu, căci formulând în scris conținutul faptelor incriminate, le face mai clare și mai inteligente decât o poate face dreptul cutumiar, cutuma trebuind să fie stabilită ori de câte ori se pune problema

aplicării ei, operațiune cu atât mai dificilă, cu cât în cauză sunt puse fapte și persoane care trebuie să suporte rigurile legii penale.

Dreptul internațional penal prezintă încă importante curențe, între care aceea că, stabilind infracțiunile, nu este în măsură să stabilească și pedepsele corespunzătoare pentru diferitele categorii de infracțiuni. Într-adevăr, nici una din convențiile internaționale prin care se incriminează anumite fapte penale nu stabilește și sancțiuni concrete pentru faptele la care se referă, ceea ce nu este într-un tot în concordanță cu principiul de drept penal admis unanim potrivit căruia pedeapsa trebuie să fie fixată dinainte (*Nulla poena sine lege*) și este de natură să antreneze consecințe neplăcute din punct de vedere juridic și al echității.

Întrucât, ori de câte ori se pune problema practică a aplicării legii penale internaționale în ce privește stabilirea pedepsei, se recurge la dreptul penal intern al unui anumit stat sau al statelor celor mai avansate, care au însă principii și sisteme de stabilire și aplicare a pedepsei destul de diferite, pe de o parte este greu de stabilit în concret ce anume pedeapsă să fie aplicată, iar pe de altă parte, aceeași faptă poate fi pedepsită în mod diferit în țările care aplică dispozițiile convențiilor. Este de aceea de dorit să se stabilească o uniformitate a sancțiunilor penale pentru infracțiunile internaționale.

Secțiunea 2

Definiția infracțiunii internaționale

În literatura juridică de specialitate s-au dat infracțiunii internaționale definiții diferite, încadrând-o, însă, în general, în categoria faptelor ilicite săvârșite de către state prin reprezentanții lor autorizați, sau de către persoane particulare în nume propriu, dar imputabile în toate situațiile sub aspectul sancțiunii penale, unor persoane fizice.

Vespasian V. Pella arată că infracțiunea internațională constituie o acțiune sau o inacțiune sancționată de o pedeapsă pronunțată și executată în numele comunității statelor.

Mai recent, profesorul belgian Stefan Glaser definea infracțiunea internațională ca fiind un fapt contrar dreptului internațional și atât de vătămător pentru interesele apărute de acest drept, încât statele îi atribuie de comun acord un caracter criminal, cerând, totodată, și reprimarea penală.

Se poate sintetiza, astfel, că *infracțiunea intențională este fapta, constând dintr-o acțiune sau inacțiune, săvârșită cu vinovăție de către o persoană în calitate de agent al statului sau în nume propriu, prin care se încalcă drepturile și interesele ocrotite de dreptul internațional și care este sancționată penal prin incriminarea sa de către dreptul internațional.*

Secțiunea 3

Elementele constitutive ale infracțiunii internaționale

Infracțiunea internațională se caracterizează prin următoarele elemente constitutive: elementul *material*, elementul *ilicit* și elementul *moral* (*psihologic*).

1) *Elementul material* constă dintr-un act de natură fizică, voluntar, care se poate manifesta sub două forme: ca acțiune (*delicta commissiva*) sau ca inacțiune ori omisiune (*delicta ommissiva*).

Actul material ia aspecte diferite în raport cu configurația infracțiunii incriminate în baza dreptului internațional convențional sau cutumiar (genocid, apartheid, terorism etc.), care exprimă interesul sau dreptul lezat atât de grav încât interesează comunitatea internațională în ansamblu.

2) *Elementul ilicit* constituie un alt element care condiționează existența infracțiunii internațional, ilegalitatea fiind aceea care determină și atrage sancțiunea penală. Caracterul ilicit rezultă dintr-o încălcare a unei norme de drept internațional cuprinsă, fie într-o convenție internațională, fie într-o cutumă, ori dintr-un act contrar echității și justiției internaționale.

Infrațiunile internaționale nu pot fi reprimite dacă au intervenit anumite cauze care înlătură caracterul ilicit al actului de violare a obligației internaționale (forța majoră, starea de necesitate, legitimă apărare etc.) sau dacă faptele au fost săvârșite, în limitele unei obligații rezultând din legi sau tratate internaționale.

3) *Elementul moral* (*psihologic*). Pentru a constitui infracțiune internațională, actul incriminat trebuie să fie imputabil autorului. Se pune problema săvârșirii cu vinovăție a faptei incriminate. Aceasta presupune atât voința de a comite o faptă de drept internațional penal, cât și conștiința caracterului ilicit al faptei, ca și în dreptul intern.

Secțiunea 4

Criterii de clasificare a infracțiunilor internaționale

În dreptul internațional penal, clasificarea infracțiunilor se face potrivit un or criterii multiple. Astfel,

1) O primă clasificare are la bază subiectul infracțiunii din acest punct de vedere infracțiunile împărțindu-se în:

a) infracțiuni grave comise de către persoane fizice, în numele sau în contul unui stat, cum ar fi declanșarea unui război de agresiune, violarea angajamentelor asumate prin tratate internaționale, apartheidul, genocidul etc.;

b) infracțiuni comise de către persoane particulare, în afara împuternicirii din partea unui stat. În această categorie, se însumează o multitudine de infracțiuni, între care: terorismul; pirateria maritimă; deturnarea de aeronave; distrugerea cablurilor submarine; traficul ilicit de stupefiante; falsificarea de monedă; circulația și traficul cu publicații obscene; aducerea în sclavie și traficul de sclavi; traficul de femei și de copii; luarea de ostatici; munca forțată; infracțiunile împotriva persoanelor care se bucură de protecție internațională; infracțiunile contra bunurilor culturale etc.

2) O a doua clasificare are drept criteriu motivul sau scopul urmărit de autorul infracțiunilor, în sensul dacă acestea comportă sau nu un element politic ori ideologic. În prima categorie, a infracțiunilor cu scop politic sau ideologic, se încadrează crimele contra

umanității, inclusiv genocidul, crimele de război, apartheidul și terorismul internațional, iar în cea de-a doua categorie intră toate celelalte infracțiuni menționate, precum și altele asemenea lor.

3) Un al treilea criteriu de clasificare îl constituie perioada în care au fost comise infracțiunile, după cum acestea au fost săvârșite în timp de pace sau în timp de război, din acest punct de vedere unele infracțiuni putând fi comise numai în timp de pace, altele numai în timp de război, iar altele atât în timp de pace, cât și în timp de război.

4) Există și o a patra clasificare a infracțiunilor internaționale, după natura obiectului împotriva căruia sunt dirijate și căruia îi aduc atingere, cu alte cuvinte, după natura valorilor afectate, în infracțiuni contra unor valori morale și infracțiuni contra unor valori materiale. Din prima categorie fac parte infracțiunile prin care se aduce atingerea ordinii politice și juridice internaționale, cum sunt războiul de agresiune și terorismul internațional, sau persoanei umane concepută ca o valoare universală independent de naționalitate, rasă sau religie, și anume vieții, integrității sale fizice sau morale, demnității umane (actele calificate drept crime de război, crimele contra umanității, inclusiv genocidul, tratamentele inumane, sclavia și faptele analoge sclaviei, munca forțată, traficul de stupefiante).

În categoria infracțiunilor internaționale prin care se aduce atingere valorilor materiale, adică acelor valori care pot fi obiectul unor aprecieri sau evaluări materiale, pecuniare, se încadrează cele prin care se lezează bunurile culturale (opere literare, științifice, artistice etc.), bunurile a căror folosință este indispensabilă tuturor oamenilor (telegraful, telefonul, cablurile submarine etc.), bunurile care concurează la libertatea și securitatea circulației în marea liberă și în aer (navigația, zborurile aeriene etc.) și bunurile a căror autenticitate și conservare este importantă atât pentru comunitatea statelor, cât și pentru fiecare individ (moneda, biletele de bancă etc.).

Clasificarea infracțiunilor după mai multe criterii prezintă, desigur, importanță în analiza sistematică a acestora, în evidențierea trăsăturilor generale și a particularităților lor și în înțelegerea mai exactă a componentelor fiecărei fapte penale. În cursul tratării în continuare a categoriilor de infracțiuni internaționale se vor avea în vedere toate aceste principale criterii, dar îndeosebi criteriul menționat la început și anume clasificarea infracțiunilor după subiectul lor, în *crime internaționale săvârșite în numele* și *din împuternicirea statului* și *infracțiunii internaționale comise de persoane particulare*. Acest criteriu exprimă gravitatea deosebită a faptelor cuprinse în prima categorie, amploarea atingerilor aduse valorilor fundamentale ale relațiilor internaționale, precum și regimul relativ diferit rezervat acestora față de a doua categorie de infracțiuni, în care autorii faptelor acționează în nume propriu, între cele două categorii de fapte existând deosebiri notabile în ce privește reglementarea și caracterul răspunderii, precum și colaborarea membrilor comunității internaționale în descoperirea și reprimarea lor.

CAPITOLUL IV CRIMELE CONTRA PĂCII

Secțiunea 1

Interzicerea războiului de agresiune – premiză a sancționării juridice a crimelor contra păcii

Crimele contra păcii constituie, alături de crimele contra umanității și crimele de război, cele mai grave crime, consacrate ca atare de dreptul internațional penal contemporan. Din această categorie fac parte agresiunea armată internațională și propaganda în favoarea războiului.

Incriminarea faptelor ce constituie crime contra păcii a fost posibilă odată cu interzicerea războiului ca mijloc de soluționare a diferendelor internaționale sau ca politică de stat îndreptată împotriva suveranității, a independenței și integrității teritoriale a altor state, proces îndelungat, accelerat în perioada de după primul război mondial și desăvârșit astăzi.

Terminarea primului război mondial a pus în fața lumii problema reorganizării relațiilor politice dintre state în noile condiții istorice, prin instituirea unor garanții împotriva eventualelor tendințe agresive ale statelor învinse, precum și prin realizarea unui sistem general de asigurare a păcii.

La temelia organizării păcii și a preîntâmpinării războaielor s-a încercat a se pune principiul securității colective, o politică de reducere a armamentelor la un minim compatibil cu securitatea fiecărui stat și crearea unei asociații generale a statelor, Societatea Națiunilor, care să aplaneze conflictele să facă imposibile înțelegerile și alianțele rivale și să asigure statelor garanții pentru independența și integritatea lor. Această asociație era menită să funcționeze ca o forță colectivă superioară oricărei alte forțe, individuale sau rezultate din gruparea unor state, și să se creeze astfel cadrul politic și juridic pentru o acțiune colectivă împotriva eventualului agresor.

În concepția Pactului Societății Națiunilor securitatea colectivă avea de îndeplinit două funcții: de a preveni, sau, în ultimă instanță, de a reprimă prin acțiuni conjugate bazate pe angajamente anterior asumate, orice agresiune împotriva statelor asociate; de a încuraja rezolvarea pașnică a diferendelor.

Pactul Societății Națiunilor făcea o separare juridică între războaiele licite și cele ilicite și proclama principiul că un război între două state interesează întreaga comunitate internațională, reprezentată prin Societatea Națiunilor, încetând a mai fi o problemă particulară a statelor aflate în conflict.

Statele membre se angajau să accepte anumite obligații de a nu recurge la război. Războiul de agresiune, având drept scop schimbări teritoriale sau obținerea de avantaje politice, era în principiu interzis de art. 10 și 12 ale Pactului sub garanția tuturor statelor membre, prevăzându-se și măsurile ce se puteau lua împotriva statului care, încălcând aceste prevederi recurgea la război contrar angajamentelor asumate (art. 16): ruperea imediată a oricăror raporturi cu statul respectiv, încetarea tuturor formelor de comunicații a relațiilor

financiare etc., iar în ultimă instanță intervenția armată a statelor membre pentru respingerea agresiunii.

În detalierea acestor principii pactul cuprindea, însă, mecanisme destul de greoaie, ceea ce a făcut foarte dificilă intervenția colectivă în cazurile concrete.

Deși în principiu războiul era interzis, prin reglementările de detaliu el era doar proceduralizat, limitat și supus unor condiții preliminare, în care procedurile de soluționare pașnică erau obligatorii, ceea ce constituia totuși un progres enorm față de situația anterioară.

Întărirea sistemului de securitate prin crearea unor mecanisme de limitare a recurgerii abuzive la forță a continuat atât prin eforturi ale Societății Națiunilor cât și în raporturile bilaterale dintre state.

În acest context, Tratatul general de renunțare la război din 1928 (Pactul de la Paris sau Pactul Briand-Kellogg) apare ca un moment de o deosebită importanță. Potrivit acestuia, părțile contractante, care în scurt timp erau majoritatea statelor lumii (în 1939 erau deja 63 de state), declarau solemn în numele popoarelor respective că ele condamnă recurgerea la război pentru rezolvarea neînțelegerilor internaționale și renunță la el în fapt ca instrument de politică națională în relațiile lor mutuale, recunoscând totodată că rezolvarea diferendelor dintre ele, de orice natură ar fi, trebuie să facă întotdeauna prin mijloace pașnice.

Pactul din 1928 completa Pactul Societății Națiunilor, întrucât statele semnatare renunțau la orice fel de utilizare a forței armate, prin aceasta războiul de agresiune fiind interzis chiar și în situațiile în care potrivit procedurilor Societății Națiunilor ar mai fi fost permis. Nicolae Titulescu arăta că în limitele stabilite de pact „războiul se reducea fie la dreptul natural de legitimă apărare, la care nu s-a renunțat, fie la pedepsirea de către colectivitate a celor care înfrâng legile sale acceptate”.

Ca urmare a interzicerii războiului de agresiune se simțea nevoia definirii cu mai multă precizie a noțiunii de stat agresor, deci a condițiilor în care un stat care încalcă interdicția de a recurge la război să fie declarat ca atare și sancționat potrivit normelor internaționale. Lucrările pregătitoare s-au desfășurat în cadrul Societății Națiunilor, dar neputând fi finalizate cu acordul tuturor statelor membre s-a ajuns la încheierea a trei convenții separate de definire a agresorului, cu conținut identic, care s-au semnat la Londra în zilele de 3-5 iulie 1933 între un număr redus de state.

Potrivit Convențiilor de la Londra era considerat agresor statul care, subrezerva acordurilor în vigoare între părțile în conflict, comite cel dintâi față de un alt stat una din acțiunile următoare: declară război, invadează teritoriul cu forțele sale armate, cu sau fără declarație de război, atacă cu forțele sale armate teritoriul, navele sau aeronavele, cu sau fără declarație de război, blochează naval coastele sau porturile, acordă sprijin grupurilor înarmate formate pe teritoriul său, care au invadat teritoriul altui stat, ori refuză în pofida cererii statului invadat să ia pe teritoriul său toate măsurile pentru a lipsi acele grupuri de orice ajutor sau protecție.

Convențiile prevedeau totodată că nici un considerent de ordin economic, politic, militar, sau de altă natură nu va putea servi drept scuză sau justificare pentru o agresiune. Concretizând, în anexă se arătau, enunțativ, împrejurările pe care statele semnatare nu le pot invoca în nici un caz drept justificări ale actelor de agresiune, acesta ținând atât de situația internă a unui stat (structura socială, economică sau politică, lipsurile în administrație, tulburările interne, revoluțiile, contrarevoluțiile sau războiul civil), cât și de conduita sa internațională (violarea sau pericolul violării drepturilor sau intereselor materiale sau morale ale unui stat străin sau ale cetățenilor săi, ruperea relațiilor economice sau diplomatice, măsurile de

boicot financiar sau economic, diferendele cu privire la obligații economice, financiare sau de altă natură față de statele străine, incidentele de frontieră ce nu constituie un act de agresiune, etc.).

Secțiunea 2

Nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța - principiu fundamental al dreptului internațional contemporan

Odată cu crearea Organizației Națiunilor Unite, procesul de cristalizare a principiilor și normelor privind asigurarea securității internaționale și interzicerea recurgerii la forță în relațiile dintre state cunoaște un nou salt calitativ. Întregul sistem de principii și de organizare al ONU are la bază abolirea războiului de agresiune și asigurarea realizării în practică a securității tuturor statelor împotriva folosirii ilegale a forței, prohibirea recurgerii la forță în relațiile internaționale rezultând atât din concepția și structura Cartei, din scopurile și principiile pe care le consemnează, cât și, direct sau indirect, din majoritatea prevederilor acesteia.

Carta Națiunilor Unite exprimă în preambulul său hotărârea statelor membre de a-și uni eforturile pentru menținerea păcii și securității internaționale în vederea izbăvirii generațiilor ce urmează „*de flagelul războiului, care, în cursul unei vieți de om, a provocat de două ori omenirii suferințe nespuse*” și, în acest scop, de a accepta principii și a institui metode „*care să garanteze că forța armată nu va fi folosită altfel decât în interesul comun*” prin luarea de măsuri colective pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea actelor de agresiune sau a altor încălcări ale păcii (art.1 pct.1 din Cartă).

Potrivit art.2 pct.4 al Cartei membrii organizației „*se vor abține în relațiile lor internaționale de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, atât împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, cât și în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite*”.

Spre deosebire de reglementările din perioada Societății Națiunilor, care condamnau doar războiul de agresiune, Carta Națiunilor Unite realizează un progres important stabilind o interdicție ce vizează o sferă mai largă de acte bazate pe forță, incluzând nu numai recurgerea la forță armată, ci și orice altă formă de recurgere la forță contrară principiilor promovate de ONU. Interzicerea forței și a amenințării cu forța a dobândit astfel un caracter general, odată cu Carta Națiunilor Unite obligația statelor de a nu recurge la forță în relațiile internaționale fiind ridicată la rangul de principiu al dreptului internațional.

Principiul a fost reafirmat prin numeroase declarații politice ale unor conferințe internaționale, el figurează în acordurile bi sau multilaterale de asistență mutuală, iar actele constitutive ale unor organizații internaționale cu vocația regională, cum sunt Pactul Ligii Arabe (1945), Carta Organizației Statelor Americane (O.S.A., 1948), Carta Organizației Unității Africane (1963) consemnează condamnarea războiului și angajamentul statelor membre de a nu recurge la forță în relațiile lor internaționale.

Se poate afirma că practic nu există tratat politic încheiat după adoptarea Cartei Națiunilor Unite care să nu reafirme într-un fel sau altul angajamentul statelor semnatare de a nu recurge la forță în relațiile lor reciproce sau cu alte state.

Principalele elemente ce definesc astăzi conținutul interdicției privind recurgerea la forță sau la amenințarea cu forță în relațiile internaționale sunt:

- recurgerea la amenințarea cu forță sau cu folosirea forței, indiferent de forma de manifestare a acesteia, împotriva integrității teritoriale ori a independenței politice a oricărui stat, sau în orice alt mod contrar scopurilor Națiunilor Unite, constituie o violare a dreptului internațional;

- războiul de agresiune, precum și orice alte acte agresive bazate pe forța armată, constituia o crimă împotriva păcii, care angajează răspunderea în virtutea dreptului internațional;

- statele au obligația de a se abține de la propaganda în favoarea războiului și în general în favoarea oricărei recurgeri la forță prin încălcarea dreptului internațional;

- sunt interzise folosirea sau amenințarea cu folosirea forței atât pentru violarea frontierelor internaționale existente sau pentru rezolvarea diferendelor teritoriale, cât și pentru violarea liniilor de demarcație sau de armistițiu stabilite printr-un acord internațional;

- ocupațiile militare și achizițiile teritoriale, ca și orice alt avantaj obținut ca urmare a recurgerii la amenințarea cu forță sau la folosirea acesteia, sunt ilegale;

- actele de represalii sunt interzise;

- statele au obligația de a se abține de la organizarea sau încurajarea actelor de război civil sau de terorism pe teritoriul altui stat, de la sprijinirea sau participarea la acestea și de la tolerarea pe teritoriul propriu a unor activități organizate în scopul comiterii unor asemenea acte, ca și de la organizarea sau încurajarea organizării de forțe neregulate sau de bande înarmate ori de mercenari pentru săvârșirea de incursiuni pe teritoriul altui stat;

- măsurile de constrângere care ar lipsi popoarele de dreptul de a dispune de ele însele, de drepturile lor la autodeterminare, la libertate și independență, sunt contrare dreptului internațional.

Secțiunea 3

Agresiunea armată – cea mai gravă crimă contra păcii și securității internaționale. Definiția agresiunii armate

Sanționarea agresiunii armate drept cea mai gravă crimă internațională ridică în mod firesc problema de a se ști cu cât mai mare precizie care sunt actele materiale de recurgere ilegală la forță, componente ale crimei de agresiune armată, cu atât mai mult cu cât în realitate actele de agresiune îmbracă o diversitate de forme, iar statele care recurg la forța armată manifestă tendința de a-și justifica propriile acte, declarând de regulă agresor pe celălalt.

Problema s-a pus pentru prima oară în perioada imediat următoare primului război mondial, găsindu-și o soluționare parțială în cunoscutele Convenții de la Londra din 1933 pentru definirea agresorului, care au contribuit în bună măsură la dezvoltarea dreptului internațional și au servit ca sursă juridică și politică pentru condamnarea principalilor criminali de război din al doilea război mondial.

Consecutiv acestui din urmă război mondial, în noile condiții ale relațiilor internaționale se simțea, însă, nevoia unor reglementări mai complete în ce privește conținutul și mai pline de forță juridică, prin însușirea lor de către un număr cât mai mare de state.

Carta Națiunilor Unite interzice în mod expres războiul de agresiune, da nu cuprinde o definiție a agresiunii armate.

Problema stabilirii unei definiții a agresiunii s-a pus în mod concret la scurt timp după adoptarea Cartei Națiunilor Unite, între anii 1950-1953 făcându-se mai multe propuneri, astfel că în 1953 Adunarea Generală a înființat un Comitet special pentru definirea agresiunii, urmat de un altul în 1956, dar în lipsa unor progrese evidente problema a fost scoasă de pe ordinea de zi a Adunării Generale în anul următor și amânată *sine die*. Ea s-a reluat ulterior în baza Rezoluției nr. 2330 (XXII) din 1967 a Adunării Generale prin care a fost creat un al treilea Comitet special, constituit pe o bază mai largă, care și-a desfășurat activitatea în șapte sesiuni anuale, încheindu-și lucrările în 1974, când s-a ajuns la un acord asupra textului final al definiției, care a fost adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 3314(XXIX) la 14 decembrie 1974.

În cuprinsul Rezoluției Adunării Generale a ONU agresiunea este definită ca „*folosirea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale ori independenței politice a unui alt stat, sau în orice alt mod incompatibil cu dispozițiile Cartei*”(art.1).

Formularea cuprinsă în acest text are un caracter general. Pentru stabilirea înconcret, în fiecare caz în parte, a faptului dacă recurgera la forța armată în modul arătat constituie un act de agresiune este necesară și cercetarea altor aspecte. Recurgerea la actele de agresiune fiind adesea precedată de alte complicate situații internaționale, de încălcarea normelor de drept internațional privind relațiile corecte dintre state de către una sau alta dintre părțile implicate în diferend și ulterior în conflict, de acte ostile, fără caracter militar sau cu folosirea doar a unor forțe armate reduse, toate aceste împrejurări de fapt, extrem de complexe și contradictorii, fac adesea imposibilă sau extrem de dificilă cercetarea intenției părților și implicit stabilirea cu certitudine, în raport de aceasta, a caracterului licit sau ilicit al recurgerii la forța armată.

Întrucât acte de recurgere la forța armată care, privite din exterior par asemănătoare prin formele lor de manifestare, sunt caracterizate din punct de vedere la semnificației lor politico-juridice în mod absolut diferit în funcție de faptul dacă statele implicate o fac de pe poziția de agresor sau de victimă, situația părților la începutul conflictului armat este determinată pentru caracterul acțiunilor întreprinse ulterior în raport de normele dreptului internațional.

Aprecierea caracterului agresiv al recurgerii la forța armată trebuie făcută de aceea și în baza unui criteriu suplimentar, de ordin temporal și anume prin luarea în considerare a principiului anteriorității, care introduce un element de ordin obiectiv – săvârșirea faptelor în ordinea lor cronologică – a cărui probare se poate face cu relativă ușurință, evitându-se astfel aprecierea conduitei statelor pe baza unor criterii exclusiv subiective. Art. 2 al definiției prevede că: „*Folosirea forței armate, prin violarea Cartei, de către un stat care acționează primul constituie dovada suficientă prima facie a unui act de agresiune*”. În același timp, însă, în preambulul definiției se face mențiunea că problema de a se stabili dacă s-a comis sau nu un act de agresiune trebuie să fie examinată în lumina tuturor împrejurărilor proprii fiecărui caz în parte, iar potrivit art. 2 Consiliul de Securitate poate, în conformitate cu Carta, să conchidă că o apreciere în sensul că un act de agresiune a fost comis nu ar fi justificată în lumina altor împrejurări relevante, inclusiv faptul că actele în cauză sau consecințele lor nu sunt de o gravitate suficientă.

La propunerea României, în definiția agresiunii adoptată în 1974 este inclusă și o prevedere similară în esența sa celei din Convențiile de la Londra din 1933, în conformitate cu care „*Nici un considerent, de orice natură ar fi el, politică, economică, militară sau de alt fel, nu poate să justifice o agresiune*” (art.5 alin.1), menită a înlătura orice posibilitate de reînviere a „*motivelor justificative*” din dreptul clasic și a sublinia caracterul ilegal al recurgerii la forță contrar principiilor dreptului internațional.

Definiția agresiunii prevede în mod expres în art. 5 că războiul de agresiune constituie o crimă împotriva păcii internaționale, care dă naștere la răspundere internațională.

În cuprinsul documentului menționat, prin care se adoptă definiția agresiunii, sunt enumerate ca acte de agresiune următoarele acte săvârșite cu sau fără o declarație de război:

a) invadarea sau atacarea teritoriului unui stat de către forțele armate ale altui stat sau orice ocupație militară, chiar temporară, rezultând dintr-o asemenea invazie sau într-un asemenea atac, precum și orice anexare prin folosirea forței asupra teritoriului sau a unei părți a teritoriului altui stat;

b) bombardarea de către forțele armate ale unui stat a teritoriului altui stat sau folosirea oricăror arme de către un stat împotriva teritoriului altui stat;

c) blocada porturilor sau a coastelor unui stat de către forțele armate ale altui stat;

d) atacul efectuat de către forțele armate ale unui stat împotriva forțelor armate terestre, navale sau aeriene, ori a marinei și aviației civile a altui stat;

e) folosirea forțelor armate ale unui stat, care sunt staționate pe teritoriul altui stat cu acordul statului gazdă, contrar condițiilor stabilite în acord, sau orice extindere a prezenței lor pe teritoriul în cauză, după expirarea acordului;

f) fapta unui stat de a admite ca teritoriul său, pe care l-a pus la dispoziția unui alt stat, să fie utilizat de acesta din urmă pentru comiterea unui act de agresiune față de un stat terț;

g) trimiterea de către un stat în numele lui de bande grupuri înarmate, de forțe neregulate sau de mercenari, care se dedau la acte de forță armată împotriva unui alt stat, de o gravitate care echivalează cu cea a actelor enumerate mai sus, sau faptul de a se angaja în mod substanțial într-o asemenea acțiune.

Complexitatea relațiilor internaționale și a formelor de recurgere ilegală la forță include, însă, și alte modalități și forme concrete de săvârșire a agresiunii armate internaționale de cât cele cuprinse în definiție.

De aceea, art.4 al definiției cuprinde mențiunea că enumerarea actelor de agresiune nu este limitativă, Consiliul de Securitate al ONU putând califica și alte acte ca acte de agresiune, potrivit competențelor sale în menținerea păcii și securității internaționale.

Printre măsurile și actele bazate pe forța armată care sunt susceptibile de a fi încadrate într-o definiție a agresiunii și a fi tratate drept crime internaționale se pot enumera și următoarele:

a) Declarația de război Este actul oficial al unui stat în baza căruia se naște un ansamblu de relații speciale (starea de război), cu toate consecințele prevăzute de dreptul internațional atât pentru părțile aflate în conflict, cât și pentru celelalte state.

În dreptul internațional clasic declarația de război constituia un act obligatoriu, prevăzut ca atare în Convenția a III-a de la Haga din 1907. Interzicerea războiului de agresiune a pus în cauză, însă, atât războiul agresiv ca atare, cât și formele juridice de declanșare a acestuia – declarația de război și ultimatumul care cuprinde o declarație de război

condiționată – acestea transformându-se dintr-un act necesar, conform cu dreptul internațional, în contrariul său - o încălcare a dreptului.

Așa se explică faptul că practica relațiilor internaționale contemporane nu mai cunoaște cazuri în care vreun stat să fi declarat război unui alt stat, deși situațiile conflictuale au abundat, precum și împrejurarea că documentele internaționale în materie nu se mai referă în general la războaie, ci la conflicte armate.

Condamnarea internațională a războiului de agresiune determină ca un stat angajat într-un conflict armat să se afle într-una din cele două poziții juridice: agresor sau victimă. Or, statul care ar declara mai întâi război nu ar fi decât agresor.

Declarația de război apare astfel, în lumina dreptului internațional contemporan, ca un act de agresiune.

De altfel, declarația de război a figurat printre actele de agresiune în cuprinsul convențiilor pentru definirea agresorului încheiate în 1933.

b) Actele de folosire a forței armate împotriva popoarelor care luptă pentru dreptul lor la autodeterminare, la libertate și independență.

Definiția agresiunii, dând eficiență documentelor adoptate anterior pe plan internațional, prevede la art.7 că nimic în cuprinsul acesteia nu va putea să aducă prejudicii dreptului la autodeterminare, la libertate și la independență, astfel cum acesta decurge din Carta Națiunilor Unite, a popoarelor private prin forță de acest drept, în special a popoarelor care sunt supuse regimurilor coloniale sau rasiste sau la alte forme de dominație străină, precum și dreptului acestor popoare de a lupta în acest scop și de a cere și a primi sprijin din partea altor state, potrivit Cartei.

Asemenea acte ale popoarelor private de libertate sunt, ca urmare, permise de dreptul internațional, cu toate consecințele ce decurg din aceasta, deci, *per a contrario*, orice act de folosire a forței armate împotriva luptei legitime a acestora capătă caracterul unui act de agresiune.

c) Represaliile cu folosirea forței armate

Potrivit principiilor și normelor dreptului internațional contemporan, represaliile cu folosirea forței armate sunt acte ilegale, recunoscute ca atare în importante documente politico- juridice internaționale ca încadrându-se printre actele de agresiune armată.

Secțiunea 4

Propaganda în favoarea războiului – crimă împotriva păcii

Propaganda prin care se face apologia războiului sau se îndeamnă la recurgerea la război, indiferent prin ce mijloace s-ar face aceasta, constituie, alături de agresiunea armată, o crimă împotriva păcii și securității internaționale. Ea a fost încorporată ca atare în Statutul Tribunalului de la Nürenberg, care, în art. 6 lit. a), incriminează nu numai războiul, ci și orice acte pregătitoare în vederea dezlănțuirii războiului de agresiune.

Propaganda de război s-a detașat ca o infracțiune internațională distinctă, dată fiind pericolozitatea sa deosebită pentru acțiunea comună a statelor de menținere a păcii, pentru securitatea fiecărui stat în parte, în condițiile interzicerii internaționale a războiului de agresiune.

În cadrul ONU, în afara rezoluției prin care au fost aprobate statutele și lucrările tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio, Adunarea Generală a incriminat propaganda în favoarea războiului prin Rezoluția nr. 110 din 3 noiembrie 1947, în care se condamnă propaganda de război în orice formă și în orice țară, care are ca scop sau care poate crea sau mari o amenințare a păcii, o violare a ei sau un act de agresiune, precum și prin Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (Rezoluția nr. 2200 A (XXI) din 16 decembrie 1968), în care la art.20 se prevede că „orice propagandă în favoarea războiului este interzisă prin lege”.

Propaganda de război constituie un act contrar principiului nerecurgerii la forță în relațiile internaționale, declarația ONU referitoare la codificarea principiilor relațiilor pasnice dintre state, adoptată în 1970, prevăzând în acest sens în mod expres: *„Conform scopurilor și principiilor Națiunilor Unite, statele au obligația de a se abține de la orice propagandă în favoarea războiului de agresiune”*.

Propaganda de război a fost înscrisă în cuprinsul codurilor penale din mai multe țări. În ce privește România, ea este prima țară din lume în care prin legislația penală internă a fost incriminată și propaganda în favoarea războiului, meritul îi aparține marelui jurist de drept internațional penal Vespasian V. Pella, care, în 1928, ca raportor al proiectului noului cod penal român, a introdus printre infracțiunile contra dreptului păcii și relațiilor internaționale și propaganda de război, aceasta figurând apoi în codul penal ce a fost adoptat în 1936 și în codurile penale ulterioare.

CAPITOLUL V CRIMELE ÎMPOTRIVA UMANITĂȚII. GENOCIDUL

Secțiunea 1

Baza juridica a sanctionarii crimelor împotriva umanitatii potrivit dreptului international

Crimele contra umanitatii sunt definite ca fiind fapte grave de violenta comise pe scara larga de catre indivizi, fie ca acestia sunt sau nu agenti ai statului, împotriva altor indivizi într-un scop esentialmente politic, ideologic, rasial, national, etnic sau religios.

Spre deosebire de crimele de razboi, care au cunoscut o îndelungata evolutie, crimele contra umanitatii au aparut în cadrul dreptului international numai dupa al doilea razboi mondial, în legatura cu sanctionarea persoanelor vinovate de declansarea si purtarea razboiului de agresiune si ca o reactie la atrocitatile savârsite de catre nazistii germani si militaristii japonezi în teritoriile ocupate împotriva populatiei locale si în cadrul lagarelor de exterminare a unor categorii largi de persoane pe motive nationale, etnice, rasiale sau altele similare.

În cuprinsul Statutului Tribunalului militar international de la Nürnberg (art.6) si, într-un mod similar, în cel al Tribunalului militar de la Tokio (art.5), sunt enumerate drept crime împotriva umanitatii urmatoarele fapte: asasinatul, exterminarea, supunerea la sclavie, deportarea si orice alt act inuman comis împotriva oricaror populatii civile, înainte sau în timpul razboiului, ca si persecutiile pentru motive politice, rasiale sau religioase, daca aceste acte sau persecutii, fie ca ele

constituiau sau nu o violare a dreptului intern al tarilor în care s-au savârsit, au fost comise ca urmare a oricarei crime care intra în competența tribunalului sau în legătura cu o asemenea crima.

Sunt, astfel, considerate crime împotriva umanității pe de o parte actele inumane savârșite împotriva populației civile (asasinatul, exterminarea, aducerea în stare de sclavie, deportarea etc.), iar pe de alta parte, actele de persecuție împotriva unor persoane pentru considerente de ordin politic, rasial sau religios.

Prin ultima parte a formulării textului menționat, existența crimelor împotriva umanității este legată de crimele împotriva păcii și securității omenirii, mai concret de declansarea și ducerea unui război de agresiune de către cele două mari state învinse în război, precum și de crimele de război, comise în perioada cât a durat conflictul armat, în fapt delimitându-se în timp aplicarea prevederilor statutelor numai la crimele contra umanității savârșite în timpul celui de al doilea război mondial, nu și faptelor de această natură anterioare sau posterioare războiului.

Acest inconvenient a fost ulterior înlăturat, instrumentele juridice internaționale prin care au fost incriminate și alte fapte grave împotriva umanității ne mai făcând nicio trimitere la situații de război sau la statutele tribunalelor militare internaționale care au judecat pe cei ce au comis crime grave în timpul celui de al doilea război mondial.

Alte reglementări internaționale prin care se interzic fapte ce se încadrează în conceptul de crime împotriva umanității sunt:

- Convenția din 1948 pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid;
- Declarația Adunării Generale a ONU asupra interzicerii utilizării armelor nucleare și termonucleare, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 1653 (XVI) din 24 noiembrie 1961;
- Convenția din 1973 asupra eliminării și reprimării crimei de apartheid;
- Statutul Tribunalului internațional penal pentru fosta Iugoslavia;
- Statutul Tribunalului internațional penal pentru Rwanda;
- Statutul Curții Penale Internaționale (1998);
- Declarația asupra protecției oricărei persoane contra disparițiilor fortate (Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 47/133 din 18 decembrie 1992).

Din coroborarea conținutului textelor diverselor convenții sau altor instrumente politico-juridice internaționale rezultă că fac parte din categoria crimelor contra umanității următoarele fapte:

- a) asasinatul (omorul intenționat);
- b) exterminarea;
- c) aducerea în sclavie sau obligarea la munca forțată;
- d) deportarea, inclusiv curățirea sau epurarea etnică;
- e) expulzarea;
- f) practica sistematică a disparițiilor fortate;
- g) orice alte acte inumane comise împotriva oricărei populații civile (tortura, violul, lipsirea de libertate, etc.);
- h) genocidul;
- i) apartheidul.

După cum se poate observa, unele dintre faptele ce se încadrează în categoria crimelor contra umanității figurează și printre infracțiunile clasice de drept comun (omorul, tortura, violul, lipsirea ilegală de libertate, obligarea la munca forțată, etc.).

Crimele contra umanitatii se deosebesc, însa, de infractiunile de drept comun prin unele trasaturi proprii, în special prin gravitatea deosebita, caracterul de masa si mobilul savârsirii lor.

Gravitatea deosebita a crimelor contra umanitatii este exprimata de împrejurarea ca în aceasta categorie se încadreaza fapte prin care se aduc importante atingeri vietii, integritatii corporale fizice sau mentale – valori supreme ale fiintei umane, într-un mod care poate pune în pericol existenta biologica a mai multor persoane.

Caracterul de masa al crimelor contra umanitatii se manifesta prin numarul mare de victime pe care le produc, asemenea crime fiind îndreptate împotriva populatiei civile ca atare, nu a unor indivizi izolati, fie ca lezarea priveste o masa amorfă de indivizi, fie ca se refera la anumite grupuri în baza unor criterii precise pe care le delimiteaza de populatia civila în general, precum si prin împrejurarea ca faptele grave de natura crimelor contra umanitatii sunt expresia unor planuri concertate, ele constituind actiuni premeditate.

Mobilul savârsirii crimelor contra umanitatii, exprimat în sentimentul, interesul sau orice alt resort de natura subiectiva care-l determina sau incita pe autorul faptei sa actioneze, constituie de asemenea un criteriu esential pentru existenta unor asemenea infractiuni grave. Mobilul îl constituie, de regula în cazul unor asemenea crime, o politica deliberata si urmarita consecvent pentru reprimarea, persecutarea sau exterminarea unor grupuri de oameni, fie pentru ca acestea ar constitui un pericol actual sau potential pentru cei ce initiaza asemenea fapte ori le savârsesc, fie în baza unor convingeri de natura ideologica, etnica sau religioasa ale autorilor sau inspiratorilor unor fapte de aceasta natura.

La incriminarea în concret a unor fapte de categoria crimelor contra umanitatii, unul sau altul din criteriile care le caracterizeaza poate sa prevaleze, dar de regula cele trei trasaturi specifice trebuie sa fie întrunite cumulativ.

Sectiunea 2

Genocidul – cea mai grava crima împotriva umanitatii

Crima de genocid este una dintre cele mai grave fapte cu caracter penal incriminate potrivit dreptului international, constând în distrugerea sau persecutarea unor grupuri umane concepute ca entitati nationale, etnice, rasiale sau religioase.

Genocidul este o negare a existentei unor întregi grupuri umane, asa cum omorul este o negare a dreptului la viata al unei fiinte umane individuale. El face parte din categoria crimelor îndreptate împotriva umanitatii în general si nu numai împotriva unor indivizi determinati, chiar daca în final victime sunt în primul rând acestia.

Însasi etimologia cuvântului genocid, compus din radacina *genos* (rasa, trib în limba greaca) si sufixul *cide* (a ucide, din limba latina) arata ca faptele pe care le include acest concept aduc atingere unei colectivitati umane si, în final, întregii umanitati.

Acte inumane de distrugere a unor grupuri umane în baza unor motivatii diverse, politice, nationale, etnice, culturale, lingvistice, afirmate ca atare si nu simple acte de barbarie s-au savârsit în toate perioadele istorice ale umanitatii si în toate zonele sale geografice si, din pacate, înca se mai savârsesc, producând mari pierderi umanitatii si conditiei umane în general, numarul victimelor

omenesti variind, în situatii concrete, de la câteva zeci sau sute de persoane la mii si milioane, adesea în perioade destul de scurte.

Constiinta necesitatii interzicerii cu caracter penal a actelor de aceasta natura, prin includerea lor în categoria faptelor a caror savârsire atrage raspunderea penala internationala si organizarea cooperarii între natiuni pentru eradicarea unui asemenea odios flagel, precum si angajarea unor actiuni practice în acest sens sunt, însa, mai recente ale datând din perioada premergatoare celui de al doilea razboi mondial.

Primul document oficial în care se incrimineaza genocidul este Statutul Tribunalului militar de la Nürenberg, care încadreaza în categoria crimelor contra umanitatii persecutiile pe motive politice, rasiale sau religioase, fapte de natura genocidului, cu conditia ca asemenea fapte sa fi fost savârsite în legatura cu celelalte crime comise de catre inculpatii care au declansat si au purtat un razboi de agresiune.

Asa cum rezulta din lucrarile Tribunalului de la Nürenberg, acuzarea a sustinut ca *„inculpatii au recurs la genocid deliberat si sistematic, adica la exterminarea grupurilor sociale si nationale din cadrul populatiei civile aflate pe teritoriile ocupate, cu scopul de a distruge anumite rase sau clase de populatii si de grupuri nationale, rasiale sau religioase”*, referindu-se în mod concret la actele de exterminare a poporului evreu si a tiganilor, dar si la alte forme de represiune de natura genocidala ordonate de inculpati si savârsite în Alsacia si Lorena, în Tarile de Jos, în Norvegia si în alte tari ale Europei.

Tribunalul de la Nürenberg a condamnat în final pe inculpati numai pentru crime contra pacii si crime de razboi. Crimele împotriva umanitatii de natura genocidului au fost, însa, avute în vedere, ele figurând în cadrul hotarârii date de tribunal, incluse în continutul primelor doua categorii, însusi statutul asociind savârsirea unor asemenea fapte de primele categorii de crime (contra pacii si de razboi).

Conceptia Tribunalului de la Nürenberg lega astfel si genocidul, alaturi de celelalte crime contra umanitatii, numai de starea de razboi, actele de genocid savârsite în timp de pace neavând înca o baza juridica clara pentru a fi sanctionate.

Si cum nici Rezolutia Adunarii generale a ONU din 1946, prin care se consacrau drept principii de drept international penal cele rezultate din statutele si lucrarile Tribunalelor de la Nürenberg si Tokio, nu se departa de spiritul Tribunalului, elaborarea unui instrument juridic special se impunea, cu atât mai mult cu cât Carta Natiunilor Unite îsi propunea promovarea si apararea drepturilor omului în toate situatiile.

Un asemenea instrument a fost elaborat si adoptat în cadrul Organizatiei Natiunilor Unite, unde problema genocidului a fost examinata de Adunarea Generala înca în prima sa sesiune.

În ceea de a treia sa sesiune de la înfiintarea ONU, Adunarea Generala adopta la 9 decembrie 1948 textul Conventiei pentru prevenirea si reprimarea crimei de genocid.

Potrivit art. I al Conventiei, *„Partile contractante confirma ca genocidul, fie ca este comis în timp de pace sau de razboi, este o crima de drept international, pe care ele se angajeaza sa o previna si sa o pedepseasca”*.

Din modul în care este formulat acest articol rezulta ca la data aparitiei Conventiei existenta crimei de genocid nu era pusa la îndoiala, ea impunându-se déjà ca o norma cutumiara, recunoscuta de comunitatea internationala, care condamnase actele de natura genocidului prin aprobarea regulilor consacrate de documentele în baza carora fusesera pedepsiti principalii criminali din al doilea razboi mondial. Ca atare, partile la conventie afirma doar existenta crimei de genocid si se angajeaza sa o reprime prin legislatia lor nationala.

Potrivit art. II al convenției din 1948, genocidul consta într-unul din actele enumerate în continuare, savârșit cu intenția de a distruge total sau parțial un grup național, etnic, rasial sau religios ca atare:

- a) uciderea membrilor grupului;
- b) atingerea gravă a integrității fizice sau mentale a membrilor grupului;
- c) supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care antrenează în mod necesar distrugerea sa fizică totală sau parțială;
- d) măsurile vizând împiedicarea nasterilor în sânul grupului;
- e) transferul forțat de copii dintr-un grup în alt grup.

Analiza definiției genocidului evidențiază câteva elemente semnificative pentru fizionomia juridică a acestei crime internaționale.

Genocidul este caracterizat în primul rând prin intenția de a distruge un grup uman, în baza unor criterii. Prin acest element genocidul se particularizează în raport cu celelalte crime contra omeniției, care pot fi îndreptate împotriva uneia sau a mai multor persoane în virtutea convingerilor lor politice sau apartenenței la un grup național, rasial, religios, etc., fără a viza distrugerea fie totală, fie parțială, a grupului ca atare, sau constituind expresia intoleranței sau ideologiei, ori a interesului politic și nu a unui plan deliberat de distrugere a unor grupuri constituite pe criterii de o asemenea natură.

Genocidul apare astfel ca un caz agravat, calificat, de crimă împotriva umanității.

Intenția calificată a autorului unei crime de genocid este de a distruge fie în totalitate, fie parțial, un anumit grup uman.

Nu este prin urmare, necesar pentru a exista o crimă de genocid, ca prin fapta savârșită să se distrugă în întregime un grup uman, ceea ce uneori ar fi chiar imposibil, dacă se are în vedere numărul adesea imens al indivizilor care compun un asemenea grup. Distrugerea parțială a grupului ca intenție sau ca realizare de fapt este în aceeași măsură o condiție suficientă pentru existența infracțiunii de genocid, ca și distrugerea integrală.

Esentială este, deci, pentru existența crimei de genocid, intenția calificată a autorilor de a acționa în sensul distrugerii, în totalitate sau în parte, indiferent de proporțiile concrete ale distrugerilor, a unui grup uman prin acte îndreptate împotriva indivizilor care fac parte din grupul respectiv. Convenția din 1948 asupra prevenirii și sancționării crimei de genocid enumera ca grupări de persoane protejate împotriva actelor de genocid grupurile naționale, rasiale, etnice sau religioase.

Limitarea protecției împotriva crimei de genocid numai la cele patru grupuri a ridicat unele probleme, în sensul că nu ar fi necesar ca în definiția genocidului să se includă și alte grupuri umane care de-a lungul istoriei au format obiectul unor acte de reprimare masivă cu intenții de lichidare, în fapt cu nimic deosebite de actele de genocid prin forma în care s-au manifestat, dar care nu sunt protejate juridic printr-o reglementare internațională de natură celei privind incriminarea genocidului.

În timpul lucrărilor pregătitoare ale Convenției din 1948, ca și ulterior în cadrul diferitelor foruri ale O.N.U. care au luat în dezbatere unele probleme privind genocidul, s-au stârnit controverse dacă definiția nu trebuie să se refere și la grupurile politice.

Unele discuții au avut loc, de asemenea, în legătura cu genocidul cultural, criticându-se faptul că definiția genocidului dată prin Convenție nu înglobează decât cazurile de distrugere fizică a grupului, ceea ce ar fi foarte regretabil, susținându-se că fapte cum sunt suprimarea sau limitarea folosirii limbii ori a exprimării culturale, estomparea caracterelor sau a trăsăturilor specifice,

distrugerea sistematica a arhivelor, a obiectelor de valoare artistica sau istorica ale grupului sunt tot atât de grave ca si genocidul de ordin fizic.

În cadrul dezbaterilor internationale asupra crimei de genocid s-a sustinut, de asemenea, ca actele de genocid cuprinse în art. II al Conventiei nu acopera toate mijloacele si modalitatile de a distruge intentionat un grup uman. Distrugerea deliberata a unui grup de oameni poate lua foarte bine forma deportarii sau a dizlocarii în masa, a internarii si obligarii la munca fortata, a deznationalizarii prin tortura sistematica, terorism, alte tratamente inumane si masuri fizice de intimidare.

În literatura de specialitate se întâlnesc si propuneri în sensul ca, prin analogie cu genocidul, sa fie incriminat *ecocidul*, care ar consta în acte de devastare si distrugere ce afecteaza mediul natural al unei zone geografice în detrimentul vietii umane, animale si vegetale, produse îndeosebi prin folosirea unor mijloace militare, în primul rând a armelor nucleare, ca si a diverselor tehnici apte sa modifice conditiile meteorologice în scopuri militare, întocmindu-se si unele proiecte de conventii în acest sens.

Desi încalcarile de natura celor puse în discutie nu au fost cuprinse în latura obiectiva a crimei de genocid, condamnarea lor ca fapte grave, crime de drept international, este evidenta, ele încadrându-se în general în sfera de cuprindere a crimelor împotriva umanitatii, iar sanctionarea lor este posibila în virtutea reglementarilor care incrimineaza asemenea fapte grave.

Definind ca acte de genocid uciderea ori atingerea grava a integritatii fizice sau mentale a unui grup uman, supunerea acestuia la un regim de viata care-l condamna la pieire, luarea de masuri vazând împiedicarea nasterilor în cadrul grupului si transferul de copii spre alte grupuri umane, Conventia din 1948 prevede ca aceste acte vor fi pedepsite. Vor fi de asemenea pedepsite conform Conventiei înțelegerea în vederea în vederea comiterii genocidului, incitarea directa si publica, precum si complicitatea la comiterea genocidului, ca si tentativa de a comite acte de genocid (art. III).

Art. IV al conventiei prevede ca persoanele care au comis genocidul, deci autorii faptei, cei ca completeaza în scopul comiterii unui asemenea act, instigatorii si complicii, precum si cei care încearca comiterea unor asemenea fapte, vor fi pedepsite indiferent de calitatea lor - guvernanti, functionari sau particulari - , pentru subiectele crimei de genocid neimputându-se, deci, o calificare a acestora, o pozitie speciala în raport de victime sau de pozitia ocupata în angrenajul social.

Conventia din 1948 cuprinde în art. V angajamentul statelor parti de a lua în cadrul legislatiei lor interne masurile necesare pentru asigurarea aplicarii dispozitiilor Conventiei si, în mod deosebit, de a prevedea sanctiuni penale eficace care sa loveasca persoanele vinovate de genocid sau de celelalte acte în legatura cu genocidul (asocierea în vederea comiterii faptei, instigare, complicitatea, etc.).

În acest mod, statele își asuma obligatia sanctionarii genocidului prin legislatia lor interna, care sa preia si sa încorporeze, însoțite de sanctiuni penale corespunzatoare, prevederile Conventiei privind genocidul si modalitatile de savârsire sau participare la savârsirea acestuia.

Art. VI al Conventiei din 1948 prevede ca persoanele acuzate de genocid sau de o fapta în legatura cu aceasta (înțelegerea în vederea comiterii, incitarea, complicitatea sau tentativa), vor fi aduse în fata tribunalelor competente ale statului pe teritoriul caruia s-a comis actul sau în fata Curtii criminale internationale, care va fi competenta cu privire la acelea dintre Partile contractante care i-ar recunoaste jurisdictia.

Se stabilea astfel o competență jurisdicțională alternativă, a statelor pe teritoriul cărora s-a comis actul sau a unei curți penale internaționale. Aceasta nu exclude, desigur, competența și a altor state în conformitate cu principiul represiunii universale.

Prin legislația lor internă statele părți au stabilit, una din următoarele soluții privind jurisdicția genocidului: instituționalizarea unor instanțe speciale competente numai pentru judecarea crimei de genocid, atribuirea competenței de judecată tribunalelor militare sau transmiterea competenței în sarcina instanțelor ordinare naționale.

În ce privește jurisdicția atribuită unei instanțe internaționale, la data elaborării Convenției nu exista o curte penală internațională careia să i se fi putut da în competență și judecarea genocidului.

Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid mai cuprinde și alte prevederi cu caracter jurisdicțional sau preventiv.

Astfel, părțile contractante se angajează să extradeze pe autorii crimelor de genocid în conformitate cu legislația lor națională și tratatele internaționale în materie, genocidul și celelalte fapte conexe incriminate nefiind considerate crime politice care, de regulă, fac imposibilă extradarea autorilor faptelor.

Pentru prevenirea și reprimarea actelor de genocid sau a actelor conexe acestei crime, se prevede și posibilitatea ca oricare din statele părți să sesizeze, atunci când considera necesar, organele competente ale O.N.U., pentru ca acestea să decida măsurile potrivite în aceste scopuri.

Convenția asupra prevenirii și reprimării crimei de genocid a fost ratificată de majoritatea statelor lumii.

Reglementările pe care le conține această convenție au intrat deja în patrimoniul general al dreptului internațional, ele fiind produsul intenției majorității statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite de a condamna și reprimă genocidul ca o crimă de drept internațional ce provoacă mari daune omenirii și este contrară atât regulilor moralei universale, cât și principiilor dreptului internațional contemporan.

Aceste reglementări contin principii care se bucură de o recunoaștere universală și prin aceasta obligă statele, indiferent dacă ele le-au acceptat sau nu în mod concret și direct prin semnarea Convenției care le încorporează, făcând parte din patrimoniul comun de principii și norme imperative ale dreptului internațional – *jus cogens*.

CAPITOLUL VI

APARTHEIDUL SI UTILIZAREA ARMELOR NUCLEARE SI A ALTOR ARME DE DISTRUGERE IN MASA – CRIME IMPOTRIVA UMANITATII

Secțiunea 1

Apartheidul

Reglementarile internationale privind protectia drepturilor omului si a libertatilor fundamentale ale acestuia acorda o atentie particulara aspectului ca în nicio împrejurare aceste drepturi nu trebuie sa fie stirbite în baza unor criterii discriminatorii privind rasa, nationalitatea sau alte asemenea considerente, orice îndemn la ura nationala, rasiala sau religioasa care constituie o incitare la discriminare trebuind sa fie interzis prin lege.

Declaratia universala a drepturilor omului proclama ca toate fiintele umane se nasc libere si egale în drepturi si în demnitate, ca oamenii sunt egali în fata legii si au dreptul la o protectie egala a legii împotriva oricarei discriminari.

Existenta unor bariere rasiale este incompatibila cu idealurile oricarei societati umane, orice doctrina de superioritate bazata pe diferentierea dintre rase fiind falsa din punct de vedere stiintific, condamabila sub raport moral, injusta si periculoasa din punct de vedere social, iar pe plan politic

constituind un obstacol în calea relațiilor pasnice de prietenie între națiuni, susceptibilă să tulbure pacea și securitatea popoarelor, precum și coexistența armonioasă a persoanelor în sânul aceluiași stat.

Discriminarea rasială, unul dintre cele mai odioase aspecte ale discriminării în defavoarea persoanei umane și a popoarelor, practică pe scară largă de-a lungul istoriei, constituie astăzi o încălcare gravă a principiilor și normelor dreptului internațional.

Problema condamnării discriminării rasiale și a eradicării practicilor de discriminare a unor persoane pe acest criteriu, în contextul constatării că unele state ale lumii (Africa de Sud, Namibia, ș.a.) au ridicat asemenea practici la nivelul de politică de stat, a constituit o preocupare importantă a unor foruri internaționale, în special a Organizației Națiunilor Unite, care a analizat în repetate rânduri și a adoptat importante rezoluții prin care a fost condamnat acest fenomen, un adevărat vestigiu al trecutului în cadrul societății contemporane.

Prin Declarația Națiunilor Unite asupra eliminării oricăror forme de discriminare rasială adoptată în Rezoluția Adunării Generale nr.1904 (XVIII din 20 noiembrie 1963) se afirmă în mod solemn necesitatea de a se elimina rapid toate formele și manifestările de discriminare rasială în toate părțile lumii și de a se asigura protecția și respectarea demnității persoanei umane.

Condamnarea politică a apartheidului a făcut posibilă adoptarea unor reglementări internaționale cu caracter convențional prin care se stabilesc principiile juridice ale colaborării internaționale pentru prevenirea și sancționarea oricăror manifestări de segregare rasială, inclusiv cele de apartheid.

Prin Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite nr. 2106 (XX) din 21 decembrie 1965 a fost adoptată și deschisă spre semnare Convenția internațională asupra eliminării oricărei forme de discriminare rasială, care a intrat în vigoare în 1969.

Potrivit Convenției, statele parti condamna discriminarea rasială și se angajează să continue prin toate mijloacele potrivite și fără întârziere o politică menită să elimine orice formă de discriminare rasială și să favorizeze înțelegerea între toate rasele. Discriminarea rasială este definită ca *„orice deosebire, excludere, restricție ori preferință întemeiată pe rasa, culoare, ascendență sau origine națională ori etnică, care are ca scop sau efect de a distruge ori de a compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea în condiții de egalitate a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social și cultural sau în orice alt domeniu al vieții publice”* (art.1).

Statele semnatare condamna în special segregatia rasială și apartheidul și se angajează să prevină, să interzică și să elimine pe teritoriul lor practicile de această natură.

Tot printr-o rezoluție a Adunării Generale a O.N.U., rezoluția nr.3068 (XXVIII), a fost adoptată la 30 noiembrie 1973, intrând în vigoare la 18 iulie 1976, *„Convenția internațională privind eliminarea și reprimarea crimei de apartheid”*, instrument juridic fundamental de drept internațional penal.

Potrivit art. 1 al convenției, apartheidul constituie o crimă împotriva umanității, iar actele inumane rezultând din politicile și practicile de apartheid, ca și din alte politici și practici asemănătoare de segregare și de discriminare rasială definite în cuprinsul Convenției, constituie crime contrare normelor dreptului internațional, în special a scopurilor și principiilor Cartei Națiunilor Unite și reprezintă o amenințare serioasă pentru pacea și securitatea internațională.

Săvârșirea unor asemenea crime îndrituiește, astfel, intervenția Organizației Națiunilor Unite, prin Consiliul de Securitate, potrivit Cartei, să ia măsurile ce se impun pentru înlăturarea

actelor care contravin dreptului international si care prin aceasta constituie o amenintare la adresa pacii si securitatii popoarelor.

Conventia declara în mod expres drept criminale organizatiile, institutiile si persoanele care comit crima de apartheid, stipulând ca sunt pasibili de raspundere penala internationala, indiferent care ar fi mobilul faptelor lor, atât persoanele considerate pur si simplu ca indivizi, cât si membrii unor organizatii si institutii si reprezentantii statului, indiferent daca sunt rezidenti pe teritoriul statului în care se savârsesc faptele sau locuiesc într-un alt stat, daca acestia comit una din faptele incriminate prin conventie, participa la savârsirea acestor fapte, le inspira direct sau conspira la comiterea lor, ori daca favorizeaza sau încurajeaza direct comiterea crimei de apartheid ori coopereaza direct la aceasta.

Crima de apartheid este definita ca acte inumane comise cu scopul de a institui sau de a întretine dominatia unui grup rasial de fiinte umane asupra oricarui alt grup rasial de fiinte umane si de a oprima în mod sistematic grupul respectiv, inclusiv politicile si practicile asemanatoare de segregare si discriminare rasiala.

În cuprinsul conventiei se enumara, limitativ, categoriile de acte inumane care constituie latura obiectiva a crimei de apartheid, daca sunt savârsite în conditiile si cu scopurile prevazute în definitia acesteia si anume (art.2):

a) refuzul, fata de un membru sau de membrii unui grup rasial ori a mai multor grupuri rasiale, al dreptului la viata si la libertate al persoanei umane prin recurgerea la unul din urmatoarele acte: atentatul asupra vietii, atingerea grava a integritatii fizice sau mentale, a libertatii ori a demnitatii sau supunerea la torturi, la pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, precum si arestarea arbitrara sau detinerea ilegala a acestora;

b) impunerea deliberata fata de un grup rasial sau mai multe asemenea grupuri a unor conditii de viata destinate sa antreneze distrugerea lor fizica totala sau partiala;

c) luarea de masuri, legislative sau de alta natura, destinate a împiedica un grup rasial sau mai multe asemenea grupuri sa participe la viata politica, sociala, economica si culturala a tarii si sa creeze în mod deliberat conditii care sa împiedice dezvoltarea deplina a grupului sau a grupurilor în cauza, în special prin privarea lor de libertatile si drepturile fundamentale ale omului, cum ar fi dreptul la munca, dreptul de a constitui syndicate recunoscute de lege, dreptul la educatie, dreptul de a parasii tara si de a se întoarce în tara, dreptul la a avea o nationalitate(cetatenie), dreptul de a circula liber si de a-si alege resedinta, dreptul la libertatea de opinie si exprimare si dreptul la libertatea de întrunire si de asociere pasnica;

d) luarea de masuri, inclusiv de ordin legislativ, vizând divizarea populatiei dupa criterii rasiale, prin crearea de rezervatii sau ghetouri separate pentru membrii grupului sau grupurilor rasiale, interzicerea casatoriilor între persoane aparținând unor grupuri rasiale diferite sau exproprierea bunurilor si a fondurilor aparținând unor asemenea grupuri sau membrilor acestora;

e) exploatarea muncii grupului sau unor grupuri rasiale, îndeosebi prin supunerea lor la munca fortata;

f) persecutarea organizatiilor sau a persoanelor prin privarea lor de libertati sau de drepturi fundamentale pentru motivul ca se opun politicii de apartheid.

Statele parti la conventie se angajeaza sa ia toate masurile de ordin legislativ sau de orice alta natura necesare pentru a împiedica încurajarea în orice mod a crimei de apartheid si a altor politici segregationiste asemanatoare acesteia, ca si a practicilor de aceasta natura, precum si pentru a elimina orice asemenea încurajari.

Deasemenea, ele se angajeaza sa urmareasca si sa pedepseasca potrivit jurisdicției proprii persoanele raspunzatoare pentru savârșirea crimei de apartheid si sa ia masurile legislative, judiciare si administrative care se impun în acest scop.

Asemenea masuri pentru sanctionarea crimei de apartheid trebuie sa fie luate de catre fiecare stat, în conformitate cu principiul universalității răspunderii penale internationale (principiul represiunii universale), împotriva oricarei persoane care a comis o asemenea crima, indiferent daca persoana în cauza este cetatean al tarii respective, este cetatean al altui stat, ori are statutul de apatrid si indiferent daca aceasta este rezidenta sau nu pe teritoriul statului în care s-au produs faptele.

Persoanele acuzate de acte de apartheid pot sa fie judecate nu numai de tribunalele competente ale statului care ar putea avea drept de jurisdicție asupra acestora, ci si de catre un tribunal penal international care ar putea sa fie competent în raport de acelea dintre statele parti la conventie care i-au acceptat în mod expres competența, situatie similara aceleia din Conventia pentru reprimarea crimei de genocid.

Pentru facilitarea urmaririi si sanctionarii crimei de apartheid Conventia prevede ca aceasta nu constituie o crima politica, astfel ca nu exista posibilitatea refuzului extradării autorilor unei asemenea infractiuni pentru un asemenea motiv, impediment major în extradarea infractorilor în legislatia penala comuna. Mai mult chiar, statele parti la conventie se angajeaza sa acorde în cazul crimei de apartheid extradarea autorilor, conform legislatiei lor nationale si tratatelor internationale în materie.

Conventia asupra eliminării si reprimării crimei de apartheid constituie, prin prevederile sale de natura complexa, penale, jurisdictionale, prin mecanismul de control institutionalizat si prin legatura strânsa cu mecanismul de securitate al ONU, una dintre cele mai complete conventii de sanctionare a unei crime împotriva umanității, fixând si dezvoltând regulile aplicabile în acest domeniu, inclusiv fizionomia juridica a crimelor internationale de acest gen.

Sectiunea 2

Folosirea armelor nucleare si a altor tipuri de arme de distrugere în masa

Recurgerea la arma nucleara, ca si la alte arme care prin efectele lor nu se pot conforma limitarilor si interdictiilor continute în reglementarile referitoare la modul de ducere a razboiului constituie – cum s-a aratat anterior – o crima de razboi.

Folosirea unor asemenea arme ar constitui însa, totodata, datorita urmarilor lor catastrofale pentru întreaga omenire, sau pentru o importanta parte a acesteia, o crima împotriva umanității, poate cea mai grava dintre acestea, întrucât efectele unei asemenea utilizari s-ar produce nu numai în cadrul strict al conflictului armat, ci si ulterior, influentând în mod tragic soarta a milioane sau poate miliarde de oameni, pe termen nedefinit sau în mod ireversibil, indiferent daca oamenii respectivi au participat sau nu la conflictul armat care a ocazionat recurgerea la armele de distrugere în masa.

„*Declaratia cu privire la interzicerea folosirii armelor nucleare si termonucleare*” adoptata de Adunarea Generala a O.N.U. în 1963 este fara echivoc în acest sens, constatând ca asemenea arme ar pricinui umanității si civilizatiei suferinte si distrugeri oarbe si ca folosirea lor este contrara dreptului international si legilor umanității, constituind un grav pericol împotriva omenirii în

general. Orice stat care foloseste arme nucleare si termonucleare va trebui sa fie considerat ca încalca Carta O.N.U. si ca actioneaza cu încalcarea legilor umanitatii si civilizatiei.

În aceasta lumina, folosirea armelor nucleare si termonucleare, dar, în general, a oricaror arme de distrugere în masa, ale caror efecte se produc atât în timp de razboi, cât si ulterior acestuia, întruneste conditiile prevazute de reglementarile internationale în vigoare referitoare la interzicerea si sanctionarea crimelor împotriva umanitatii.

CAPITOLUL VII CRIMELE DE RAZBOI

Sectiunea 1

Consideratii introductive

Crimele de razboi constituie o categorie importanta de fapte penale prin care se încalca în mod grav regulile stabilite prin tratate internationale sau pe cale cutumiara referitoare la modul de desfasurare a conflictului armat si la protectia anumitor categorii de persoane si bunuri în cadrul acestuia.

Principiile si normele de drept international referitoare la conducerea ostilitatilor, la mijloacele si metodele de lupta la care se recurge în cadrul conflictului armat, inclusiv la limitele în care acestea pot fi folosite, ca si cele privind protectia, în conditiile speciale ale actiunilor de lupta, a anumitor categorii de persoane si bunuri, se aplica în mod egal si nediferentiat tuturor partilor implicate în conflict, menirea acestor reguli fiind de a limita efectele distructive ale confruntarilor militare si de a împiedica producerea de distrugerii inutile, de a umaniza, pe cât posibil, prin limitarea ostilitatilor si atenuarea rigorilor acestora, în masura în care necesitatile militare o permit, recurgerea la forta armelor si de a determina pe combatanti de a se abtine de la excese, dincolo de orice ratiune si justificare.

Conventiile internationale în materie cuprind de aceea îndeosebi obligatii si interdictii pentru participantii la conflictul armat, a caror încalcare atrage raspunderea internationala a statelor implicate în conflict, dar si raspunderea personala, cu caracter penal de drept intern sau international, a fiecarui combatant.

Înainte de a stabili conditiile si limitele în care se angajeaza raspunderea penala internationala pentru încalcarea principiilor si normelor dreptului conflictelor armate este necesara

prezentarea respectivelor principii si norme. Studiul crimelor de razboi impune analiza principalelor reguli de fond ale dreptului conflictelor armate.

Stabilirea ca o anumita fapta concreta constituie crima de razboi, fie ca aceasta este prevazuta în cadrul aceleiasi conventii, fir printr-un instrument juridic separat, trebuie sa se faca întotdeauna prin raportarea la regulile conventionale care sunt încălcate, configuratia juridica a crimei respective, continutul si aspectele ei particulare conturându-se numai dupa analiza fiecareia dintre conventiile în care sunt prevazute normele a caror înfrângere se sanctioneaza penal.

Dreptul conflictelor armate, bazat timp de secole în principal pe cutume internationale, este astazi într-o foarte importanta masura cuprins în instrumente juridice conventionale, care au fixat cutumele consacrate si au dezvoltat succesiv reglementarile anterioare.

Principiile fundamentale, precum si principalele reguli ale dreptului pozitiv în materie, sunt cuprinse în Conventia a IV-a de la Haga din 1907 referitoare la legile si obiceiurile razboiului terestru si regulamentul anexa al acesteia, în cele 4 Conventii de la Geneva din 1949 privind protectia victimelor razboiului, care se refera la îmbunatatirea soartei ranitilor si bolnavilor din fortele armate în campanie (I), la îmbunatatirea soartei ranitilor, bolnavilor si naufragiatilor fortelor armate maritime (II), la tratamentul prizonierilor de razboi (III) si la protectia persoanelor civile în timp de razboi (IV), reafirmate si dezvoltate în 1977 prin doua protocoale aditionale care se refera la protectia victimelor conflictelor armate cu caracter international (I), respectiv fara caracter international (II).

Alte instrumente juridice internationale cu caracter conventional reglementeaza aspecte particulare ale dreptului conflictelor armate, în special în domeniul interzicerii sau limitarii folosirii anumitor categorii de arme sau metode de lupta.

În masura în care pe cale conventionala nu au fost fixate în totalitate cutumele existente în acest domeniu sau se constata existenta unor lacune, datorate vastitatii si complexitatii domeniului de reglementare, mobilitatii deosebite a dezvoltarilor privind mijloacele si metodele de lupta, ca si exigentelor mereu crescânde ale comunitatii internationale fata de protectia datorata persoanei umane atât în timp de pace, cât si în timpul conflictelor armate, principiile si normele dreptului international umanitar se completeaza cu principiul cuprins în Clauza Martens, care figureaza în majoritatea reglementarilor conventionale, potrivit careia “în cazurile neprevazute de conventii personale civile si combatantii ramân sub protectia si sub imperiul principiilor dreptului international, asa cum acestea rezulta din uzantele stabilite, din principiile umanitare si din exigentele constiintei publice”.

Principiul fundamental al dreptului conflictelor armate este ca partile aflate în conflict nu trebuie sa cauzeze adversarului daune disproportionat fata de scopul razboiului, care este acela de a distruge sau de slabi potentialul militar al inamicului si nu inamicul însusi.

De aici rezulta alte doua principii fundamentale si anume ca persoanele puse în situatia de afara din lupta si cele care nu participa la ostilitati trebuie sa fie tratate cu omenie, protejate si respectate si ca partile la un conflict armat nu au un drept nelimitat în alegerea mijloacelor si metodelor de lupta pe care le folosesc.

Din aceste principii fundamentale decurg si alte principii care stau la baza atât a reglementarilor privind folosirea mijloacelor si a metodelor de lupta, cât si a celor privind protectia persoanelor victime ale razboiului.

Un prim asemenea principiu este ca fiecare persoana protejata are dreptul la respectul vietii sale, al integritatii fizice si morale si a atributelor inseparabile ale personalitatii.

Persoana cazuta în lupta este inviolabila, iar inamicului care se predă trebuie să i se crute viața. Nimeni nu trebuie să fie supus la torturi, fizice sau mentale, nici la pedepse corporale sau tratamente crude ori degradante. Fiecarei persoane trebuie să i se recunoască personalitatea sa juridică, ea având dreptul la respectul onoarei, al drepturilor sale familiale, al convingerilor și obiceiurilor.

Cei care se afla în suferință trebuie să fie culeși și să li se acorde îngrijirile necesare în raport de starea lor medicală. Asistența umanitară acordată persoanelor victime ale războiului, indiferent de forma pe care o îmbracă, nu constituie niciodată o ingerință în conflict. Deci, o asemenea asistență umanitară trebuie să fie încurajată și protejată.

Fiecare persoană aflată în puterea inamicului are dreptul la informații privind soarta membrilor familiei sale și la primirea de ajutoare pentru supraviețuire.

Nimeni nu poate fi în mod arbitrar privat de proprietatea sa.

Un al doilea principiu este că persoanele protejate trebuie să fie tratate fără nici o discriminare fondată pe rasă, naționalitate, sex, limbă, clasă socială, avere, opinii politice, filozofice sau religioase ori pe alt criteriu analog. Singurele derogări de tratament acceptate sunt cele în beneficiul unor persoane, pentru a se înlătura inegalitățile ce ar rezulta din situația lor personală, nevoile lor sau starea medicală precară.

Un alt al treilea principiu este că fiecare individ are dreptul la siguranța propriei persoane. Nimeni nu va fi pedepsit pentru acte pe care nu le-a comis. Represaliile, pedepsele colective, luările de ostateci, deportările sunt interzise. În cazul în care se pune problema pedepsirii, fiecare persoană trebuie să beneficieze de judecata unui tribunal legal constituit și de garanțiile judicării uzuale.

Persoanele protejate, victime ale războiului, nu pot renunța la drepturile pe care convențiile umanitare li le conferă.

Principiile menționate sunt materializate în prevederile concrete din convențiile internaționale prin care sunt reglementate probleme specifice ale dreptului umanitar, care fac obiectul analizei în cele ce urmează, în cadrul căreia se va pune acceptul pe acele prevederi convenționale care cuprind obligații și interdicții a căror încălcare se sancționează potrivit normelor de drept internațional penal cuprinse în însăși respectivele convenții.

Sectiunea 2

Statutul juridic al combatanților în conflictele armate

Unul dintre principiile cu caracter cutumiar ale modului de ducere a războiului este că în timpul conflictului armat trebuie să se facă o netă distincție între forțele armate beligerante și populația civilă, iar în cadrul armatei între combatanți și necombatanți.

În general, numai combatanții sunt cei abilitați să participe la luptă și să comită acte de violență armată împotriva adversarului în numele guvernului țării careia îi aparțin, fără a fi pedepsiți pentru asemenea acte care, în afara calității pe care o au, ar intra sub incidența legii penale. În caz de capturare de către inamic combatanții nu pot fi urmăriți penal pentru însuși faptul de a fi participat la conflict și pentru violențele armate exercitate, ei beneficiind de statutul de prizonier de război.

Regulamentul anexa la Conventia a IV-a de la Haga din 1907 recunoaste statutul de beligerant urmatoarelor persoane:

1) Membrii armatei, atât combatanti cât si persoanele atasate acesteia, cum ar fi cele din serviciile administrative militare, medicii, personalul sanitar, membrii justitiei militare, preotii, intendentii, corespondentii de razboi, care fac parte din armata fara a fi combatanti;

2) Membrii militiilor si corpurilor de voluntari, daca îndeplinesc urmatoarele conditii:

a) au în fruntea lor o persoana care raspunde de subordonatii sai;

b) au un semn distinctiv fix si usor de recunoscut de la distanta;

c) poarta armele pe fata;

d) se conformeaza în operatiunile lor legilor si obiceiurilor razboiului.

În tarile în care militiile sau corpurile de voluntari alcatuiesc armata sau fac parte din ea, acestea sunt cuprinse sub denumirea de armata.

3) Populatia unui teritoriu neocupat, care la apropierea inamicului ia în mod spontan armele pentru a lupta cu trupele navalitoare fara a avea timp sa se organizeze în armata, militii sau corpuri de voluntari, daca poarta armele pe fata si respecta legile si obiceiurile razboiului.

Toate aceste categorii de persoane au dreptul, în cazul în care sunt capturate de inamic, la statutul de prizonier de razboi.

Conventia a III-a de la Geneva privind tratamentul prizonierilor de razboi (art.4) adauga categoriilor deja stabilite la Haga si urmatoarele:

- membrii fortelor armate regulate care actioneaza în numele unui guvern sau al unei autoritati nerecunoscute de puterea care i-a luat prizonieri;

- membrii echipajelor marinei comerciale si aviatiei civile;

- membrii miscarilor de rezistenta organizata apartinând unei parti în conflict si actionând în interiorul sau în afara teritoriului propriu, chiar daca acest teritoriu este ocupat, daca îndeplinesc cele 4 conditii prevazute în Regulamentul de la Haga pentru militii si corpurile de voluntari.

Statutul de combatant se aplica în baza acestei conventii pentru prima oara nu numai participantilor la un razboi între doua state, declarat ca atare, ci si celor care participa la orice alt conflict armat care apare între doua sau mai multe state, chiar daca starea de razboi nu este recunoscuta de una dintre ele, dispozitie importanta în conditiile contemporane când, razboiul de agresiune fiind interzis iar declaratia de razboi fiind considerata un act de agresiune, declaratii oficiale de razboi nu se mai fac, desi numarul conflictelor armate este în crestere.

Protocolul I de la Geneva din 1977 a largit sfera conceptului de combatant, restructurându-l, totodata, pentru o mai clara definire, fara a abroga însa prevederile celor doua conventii anterioare mentionate.

Protocolul defineste fortele armate ale unei parti în conflict ca fiind toate fortele, toate grupurile si toate unitatile armate care se afla sub un comandament responsabil pentru conduita subordonatilor sai fata de aceasta parte, chiar daca este reprezentata de un guvern sau o autoritate nerecunoscuta de catre o parte adversa.

Fortele armate trebuie sa fie supuse unui regim de disciplina interna care sa asigure, în special, respectarea regulilor de drept international aplicabile în conflictele armate.

În fortele armate pot fi încorporate si organizatiile paramilitare, ca si serviciile înarmate însărcinate cu respectarea ordinii (inclusiv politia), partile la conflict trebuind, însa, sa notifice o asemenea încorporare partii adverse.

S-a precizat ca toti membrii fortelor armate, exceptând personalul sanitar si religios, precum si militarii afectati organismelor de protectie civila, sunt combatanti, adica au dreptul de a participa direct la ostilitati.

Deasemenea, s-a recunoscut calitatea de combatant membrilor fortelor armate ale popoarelor care lupta contra dominatiei coloniale si ocupatiei straine si contra regimurilor rasiste în exercitarea dreptului popoarelor de a dispune de ele însele.

Acordând o mare importanta distinctiei clare dintre combatanti si populatia civila în scopul de a întari protectia acestora din urma, protocolul impune ca orice combatant înarmat sa se distinga de populatia civila atunci când participa la un atac sau la o operatiune pregatitoare a unui atac.

Daca o asemenea distinctie nu este posibila, combatantul își pastreaza statutul sau daca îndeplineste conditia de a purta armele la vedere: pe durata fiecarei actiuni militare; în timpul în care este expus vederii de catre adversar, atunci când ia parte la o actiune militara care precede lansarea unui atac la care trebuie sa participe.

Dispozitia este favorabila membrilor înarmati ai miscarilor de rezistenta si ai miscarilor de eliberare care lupta contra dominatiei coloniale si ocupatiei straine, care prin aceasta nu mai sunt obligati a purta un semn distinctiv vizibil de la distanta si sa poarte permanent armele la vedere, asa cum se prevedea în conventiile anterioare.

În situatia în care apar dubii în ce priveste dreptul unei persoane capturate de a beneficia de statutul de combatant si implicit de cel de prizonier de razboi, art. 5 al Conventiei a III-a de la geneva si art.45 al protocolului I prevad ca acesta trebuie sa fie tratata ca prizonier pâna când un tribunal competent se va pronunta asupra statutului sau.

Sectionea 3

Regimul juridic al spionilor si mercenarilor

În legatura cu persoanele care au calitatea de combatant si iau parte la operatii militare, se pun unele probleme privind regimul lor juridic atunci când desfasoara activitati de strângere a informatiilor în favoarea partii de care apartin sau când fac parte din fortele armate ale unei parti nu în calitate de cetateni care îndeplinesc obligatii militare, ci cu caracter de mercenariat.

3.1. Spionii

Procurarea de informatii asupra inamicului si a teritoriului acestuia în timp de razboi este o activitate în principiu licita a membrilor fortelor armate ale partilor aflate în conflict.

Regulamentul la cea de a IV-a Conventie de la Haga din 1907 (art.29) prevede în mod expres ca: „Nu poate fi socotit spion decât individul care, lucrând pe ascuns sau sub pretexte mincinoase, aduna ori încearca sa adune informatii în zona de operatii a unui beligerant, cu intentia de a le comunica partii adverse”. Ca atare, militarii care patrund în zona de operatii a inamicului cu inertia de a culege informatii în contul armatei de care apartin nu sunt considerati spioni daca actioneaza pe fata ca militari. Protocolul I de la Geneva din 1977 extinde în spatiu sfera de actiune luata în considerare, de la zona de operatii a unui beligerant la întregul teritoriu controlat de partea

adversa, indiferent dacă pe acesta se desfășoară sau nu operații militare, deci inclusiv cercetarea în adâncimea dispozitivului inamicului și culegerea de informații în spatele frontului.

Dacă un combatant comite acte de spionaj acționând în uniformă sau într-o ținută care îl distinge de necombatanți, el nu poate fi tratat ca spion și, dacă este prins, trebuie să beneficieze de statutul de prizonier.

În cazul în care el acționează, însă fără a se distinge de necombatanți și este prins asupra faptului își pierde dreptul la statutul de prizonier de război și poate fi urmărit penal de către puterea detinatoare, potrivit legii sale proprii, spionajul neconstituind o crimă de război, ci una de drept comun.

Dacă un combatant, cercetat inamic, este capturat după ce s-a alăturat trupelor de care aparține, el nu va putea fi tratat ca spion și trebuie să beneficieze de statutul de prizonier de război, spre deosebire de situația generală a combatanților capturați care sunt ținuți să răspundă pentru eventualele crime de război sau de drept comun pe care le-ar fi săvârșit anterior.

Spionul care, neavând calitatea de combatant, este prins, nu se bucură de acest regim de protecție specială, el fiind pedepsit potrivit legii naționale a statului care l-a capturat, beneficiind numai de protecția generală privind judecarea sa cu garanțiile procedurale prevăzute de lege.

3.2. *Mercenarii*

Practica mercenariatului este foarte veche, ea cunoscând o perioadă de înflorire în Evul Mediu în special în Europa și o nouă recrudescență în ultimele decenii, îndeosebi în cadrul conflictelor armate de pe continentul african, în anii '60, generate de lupta de eliberare națională și de diferitele dispute consecutive dintre noile state, după declararea independenței acestora.

Ca fenomen politico-militar mercenariatul a fost condamnat prin numeroase rezoluții ale Adunării Generale a O.N.U. și ale unor organizații regionale, în cuprinsul cărora practica de a utiliza mercenari contra mișcărilor de eliberare națională este taxată drept un act criminal.

Definiția mercenariatului este dată pentru prima oară în cuprinsul Protocolului I de la Geneva din 1977, care în art.47 enumerează mai multe condiții care întrunite stabilesc fizionomia juridică a mercenarului, particularizându-l față de participanții legali la conflictul armat.

Mercenar este considerată persoana care:

- a) este în mod special recrutată în țară sau în străinătate pentru a lupta într-un conflict armat;
- b) ia în fapt parte la ostilități;
- c) ia parte la ostilități esențialmente pentru a obține un avantaj personal și care îi este în mod efectiv promis, de către o parte la conflict sau în numele său, o remunerație materială net superioară celei care este promisă sau plătită combatanților care au un rang și o funcție similare în forțele armate ale acelei părți;
- d) nu este nici cetățean al unei părți în conflict, nici rezident pe teritoriul controlat de o parte la conflict;
- e) nu este nici cetățean al unei părți în conflict, nici rezident pe teritoriul controlat de o parte la conflict;
- f) nu este membru al unei părți la conflict;
- g) n-a fost trimis de un stat, altul decât una din părțile la conflict, în misiune oficială în calitate de membru al forțelor armate ale aceluiași stat (de exemplu, în calitate de consilier).

Potrivit aceluiași art. 47 al Protocolului I de la Geneva, mercenarul nu are dreptul la statutul de combatant și la cel de prizonier de război. În situația în care este capturat, împotriva lui se poate angaja răspunderea penală atât pentru faptul de a fi luat parte la ostilități, cât și pentru actele de violență armată pe care le-a comis până în acel moment în cadrul ostilităților, care au în totalitate un caracter ilegal.

Sectiunea 4

Tratamentul juridic al prizonierilor de război

Militarii combatanți capturați de către inamic dobândesc statutul de prizonier de război și sunt tratați ca atare potrivit reglementărilor internaționale în materie.

Regimul juridic al prizonierilor de război este stabilit în cuprinsul a trei principale instrumente juridice internaționale și anume: Regulamentul anexa la Convenția a IV-a de la Haga din 1907 (Capitolul II, art.4-20), Convenția a III-a de la Geneva din 1949 privitoare la tratamentul prizonierilor de război și protocolul adițional I semnat la Geneva în 1977 (art. 41, 44 și 45 în special).

Reglementările menționate au la bază ideea că prizonierii de război se află sub autoritatea puterii detinatoare și nu a persoanelor care i-au capturat, aceasta având față de prizonieri răspunderi importante. Starea de prizonierat nu mai este considerată o sancțiune, ci o măsură de precauție față de combatantul capturat și dezarmat, precum și o asigurare că acesta nu va mai participa la operațiuni militare împotriva statului care l-a capturat.

Convenția din 1949 prevede în mod expres în art.12 că „prizonierii de război trebuie să fie tratați, tot timpul, cu omenie”. Viața prizonierilor trebuie să fie crutată, iar persoana acestora, onoarea și demnitatea lor respectate și protejate.

Se interzice supunerea prizonierilor la torturi sau mutilări, la pedepse crude sau degradante ori la experiențe medicale sau științifice de orice natură, care nu ar fi justificate de tratamentul medical al prizonierului în cauză.

Prizonierilor suferinzi trebuie să li se asigure asistența medicală și îngrijirile corespunzătoare, fără nicio discriminare. Prizonierii de război trebuie, de asemenea, să fie protejați tot timpul, mai ales contra oricăror acte de violență sau de intimidare, contra insultelor și curiozității publice.

Măsurile de represalii contra prizonierilor sunt interzise.

Încalcarea regulilor privind regimul prizonierilor de război pe toată perioada captivității, de la prinderea lor și până la punerea în stare de libertate, atrage răspunderea statului detinator și a persoanelor care au săvârșit-o. Orice act de omisiune ilicită din partea puterii detinatoare, care ar cauza moartea sau ar pune în pericol grav sănătatea unui prizonier de război de sub puterea sa, este interzis și va fi considerat ca o gravă încălcare a Convenției, deci o crimă de război.

La identificarea prizonierilor de război, după capturarea acestora, nici o tortură fizică sau morală sau altă constrângere nu va putea fi exercitată asupra acestora pentru a obține de la ei informații de orice natură.

După ce au fost capturați, prizonierii de război trebuie să fie evacuați în cel mai scurt timp posibil în lagare situate destul de departe de zona de luptă, pentru a fi în afara de orice pericol, iar

pe timpul oricarei evacuări se va asigura securitatea acestora, în condiții asemănătoare trupelor puterii detinatoare în deplasarea lor.

Prizonierul de război nu va putea în nici un moment să fie trimis sau reținut într-o regiune în care să fie expus focului din zona de luptă, nici să fie folosit pentru a pune, prin prezența sa, anumite puncte sau regiuni la adăpost de operațiile militare.

Prizonierii de război pot fi folosiți la muncă numai în domenii care nu au caracter militar, statul detinator având obligația de a le asigura condiții de muncă și de protecție a muncii, egale cu cele ale persoanelor cetățeni ai aceluși stat care prestează o muncă asemănătoare.

Răspunderea pentru menținerea disciplinei prizonierilor de război revine unui ofițer din armata regulată a puterii detinatoare, cu concursul ofițerului cel mai mare în grad din partea prizonierilor, ca reprezentant al acestora.

Prizonierii de război sunt supuși legilor, regulamentelor și ordinelor generale în vigoare în forțele armate ale puterii detinatoare. Ei vor putea fi judecați și condamnați pentru faptele lor penale numai de către tribunalele militare, cu asigurarea tuturor garanțiilor procesuale.

Evadarea se va pedepsi numai disciplinar.

După terminarea ostilităților prizonierii vor fi eliberați și repatriați fără întârziere, cu excepția celor urmăriți sau condamnați penal, care vor fi reținuți până la expirarea pedepsei, despre aceasta comunicându-se părții adverse.

Partile la convenție se angajează să ia toate măsurile legislative și judiciare pentru sancționarea celor ce au comis infracțiuni grave prin încălcarea convențiilor de protecție a prizonierilor de război. Sunt considerate infracțiuni grave: omuciderea intenționată, tortura sau tratamentele inumane, inclusiv experiențele biologice, faptul de a cauza, în mod intenționat mari suferințe sau de a aduce atingeri grave integrității fizice sau sănătății, constrângerea unui prizonier de război de a servi în forțele armate ale puterii detinatoare, lipsirea acestuia de dreptul de a fi judecat potrivit legii și imparțial.

Deasemenea, potrivit art.85 al Protocolului I, este considerată infracțiune gravă (crima de război), orice întârziere nejustificată în repatrierea prizonierilor de război.

CAPITOLUL VIII

PROTECTIA JURIDICA A UNOR CATEGORII DE PERSOANE SI BUNURI PE TIMP DE CONFLICT ARMAT

Sectiunea 1

Protectia ranitilor, bolnavilor si naufragiatilor

În timp de conflict armat, ranitii, bolnavi si naufragiatii se bucura de o protectie speciala.

Regimul de protectie instituit în favoarea acestora este prevazut în câteva conventii internationale si anume:

- Conventia I de la Geneva din 1949 pentru îmbunatatirea soartei ranitilor si bolnavilor din fortele armate în campanie;
- Conventia a II-a de la Geneva din 1949 pentru îmbunatatirea soartei ranitilor, bolnavilor si naufragiatilor din fortele armate pe mare;
- Protocolul aditional I din 1977 de la Geneva (Titlul II – art.8-34).

Conform principiului ca persoanele scoase din lupta si cele care nu participa direct la ostilitati vor fi respectate, protejate si tratate cu omenie, consacrat si prin conventiile internationale mentionate, persoanele care nu participa direct la ostilitati, inclusiv membrii fortelor armate care au depus armele si persoanele care au fost scoase din lupta din cauza de boala, ranire, detentiune sau

din orice alta cauza, fara nicio deosebire cu caracter discriminatoriu bazata pe rasa, culoare, religie sau credinta, sex, nastere sau avere ori alt criteriu analog.

Sunt si ramân prohibite, oricând si oriunde, cu privire la persoanele mentionate:

a) atingerile aduse vietii si integritatii corporale, mai ales omorul sub toate formele, mutilarile, cruzimile, torturile si chinurile;

b) luarile de ostateci;

c) atingerile aduse demnitatii persoanelor, îndeosebi tratamentele umilitoare si înjositoare;

d) condamnările pronuntate si executiile efectuate fara o judecata prealabila, care sa se faca de catre un tribunal constituit în mod legal sau fara garantiile judiciare corespunzatoare.

Ranitii, bolnavii si naufragiatii vor fi ridicati si îngrijiti. Ei vor fi tratati cu omenie si îngrijiti de partea în conflict care îi are în puterea sa, fara discriminare. Este complet interzisa orice atingere adusa vietii si persoanei lor, între altele, de a-i omorî sau extermina, de a-i supune la torturi, de a face asupra lor experiente medicale, de a-i lasa cu premeditare fara ajutor medical sau fara de îngrijiri sau de a-i expune la riscuri de contaminare sau de infectie, create în acest scop.

Ranitii si bolnavii unui beligerant cazuti sub puterea adversarului vor fi facuti prizonieri si vor fi tratati ca atare daca au avut calitatea de combatanti.

Partile aflate în conflict sunt obligate ca oricând, dar mai ales dupa o lupta, sa ia fara întârziere masurile posibile pentru a cauta si a ridica ranitii, bolnavii si naufragiatii, pentru a-i proteja contra jafului si relelor tratamente si a le asigura îngrijirile necesare, precum si pentru a cauta mortii si a împiedica jefuirea acestora.

Spitalele, navele-spital si formatiunile sanitare mobile, ca si transporturile de raniti si de bolnavi sau de material sanitar, inclusiv aeronavele sanitare, nu vor putea fi atacate în nici o împrejurare, ci dimpotriva, respectate si protejate de catre partile în conflict, iar daca acestea cad în puterea partii adverse, partea care le-a capturat le va permite sa functioneze pâna când va putea ea însati sa asigure îngrijirea ranitilor si bolnavilor.

Personalul sanitar afectat în mod exclusiv pentru cautarea, ridicarea, transportul sau tratamentul ranitilor si bolnavilor ori pentru prevenirea bolilor, ca si personalul administrativ al stabilimentelor sanitare va fi respectat si protejat în toate împrejurările, la fel si militarii instruiti în mod special si folositi ca infirmieri sau brancardieri.

De acelasi regim se bucura si personalul Crucii Rosii nationale folosit în scopurile mentionate.

Masurile de represalii asupra ranitilor, bolnavilor si naufragiatilor, precum si asupra personalului, a cladirilor si a materialului sanitar protejat prin conventii, sunt interzise.

Protocolul I de la Geneva din 1977 a largit protectia acordata, incluzând printre raniti si bolnavi pe cei din rândul populatiei civile, nu numai din cadrul combatantilor armatei.

Definitia data ranitilor si bolnavilor protejati include, astfel, orice persoana, fie militar, fie civil, care sufera de orice boli fizice sau mintale si care nu participa sau nu mai participa la ostilitati.

Se precizeaza, totodata, ca se bucura de protectie unitatile si mijloacele de transport sanitare, ca si personalul lor, puse la dispozitie nu numai de catre parti, ci si de catre un stat neutru sau un alt stat care nu este parte la conflict, de catre o societate de ajutor recunoscuta si autorizata de un stat aflat în conflict sau de catre organizatiile internationale impartiale cu caracter umanitar.

Noi reglementari asigura protectia generala a îndeplinirii obligatiilor medicale, prevazându-se ca nicio persoana nu va fi pedepsita în nici o împrejurare pentru desfasurarea unei activitati medicale compatibile cu etica medicala, indiferent de persoana care beneficiaza de ele.

Deasemenea, nicio persoana nu va fi vatamata, urmarita sau condamnata pentru un act umanitar. Populatia civila are obligatia sa respecte pe raniti si bolnavi chiar daca apartin partii adverse si sa nu comita nici un act de violenta împotriva lor.

Protocolul detaliaza în mod substantial problemele privind aviatia civila sanitara si protectia misiunilor acesteia, precum si pe cele privind persoanele decedate si disparute, avându-se în vedere, pe de o parte rolul deosebit al aviatiei sanitare în conditiile de azi, iar pe de alta parte, excesele si neglijentele constatate în conflictele armate contemporane în ce priveste persoanele decedate sau disparute.

Potrivit conventiilor internationale în materie, partile la conflict sunt obligate sa ia masurile legislative necesare pentru stabilirea sanctiunilor penale menite sa fie aplicate persoanelor care au comis sau au dat ordin sa se comita încălcari grave ale normelor privind protectia ranitilor, bolnavilor si naufragiatilor, precum si sa urmareasca persoanele acuzate de asemenea fapte, sa le defere propriilor tribunale sau sa le predea spre judecare unei alte parti contractante.

Infractionile grave împotriva unor persoane sau bunuri protejate de conventii sunt: omuciderea intentionata, tortura sau tratamentele inumane, inclusiv experientele biologice, faptul de a cauza în mod intentionat mari suferinte sau de a aduce atingere integritatii fizice sau sanatatii, distrugerea si însusirea de bunuri nejustificate de necesitatile militare si desfasurate pe scara larga, în masa, ilicit si arbitrar.

Totodata, este interzisa folosirea abuziva a însemnelor Crucii Rosii în alte scopuri decât cele de protectie prevazute de conventiile internationale.

Sectionea 2

Protectia populatiei civile si a persoanelor civile

Reglementarile internationale privind protectia populatiei civile în întregul sau si a persoanelor civile, ca indivizi, sunt de data mai recenta decât cele privind celelalte categorii de victime ale razboiului.

Conventia a IV-a de la Geneva din 1949, privitoare la protectia persoanelor civile în timp de razboi, prima conventie specializata pentru protectia acestei categorii de victime ale razboiului, cuprinde numeroase dispozitii pentru protectia populatiei civile împotriva abuzurilor în teritoriile ocupate de inamic si împotriva anumitor efecte ale razboiului. Ea nu-si propunea însa o protectie generala a populatiei civile împotriva pericolelor rezultate din ducerea luptelor, din folosirea bombardamentelor aeriene sau a noilor mijloace si metode de lupta. Erau, astfel protejate numai persoanele civile, care, la un moment dat si indiferent sub ce forma, se afla în caz de conflict sau de ocupatie sub puterea unei parti beligerante sau a puterii ocupante, daca sunt cetateni ai partii adverse.

Conflictele armate ce au avut loc dupa al doilea razboi mondial au demonstrat insuficienta reglementarilor existente si necesitatea abordarii globale a masurilor de protectie a populatiei civile, în rândurile careia s-au produs cele mai multe victime, pierderile de vieti omenesti din cadrul acesteia întrecând cu mult pierderile suferite de fortele combatante.

Astfel, daca primul razboi mondial a cauzat direct 10 milioane de victime, la care s-au adaugat ulterior alte 21 milioane de decese consecutive epidemiilor, proportia fiind de 20 milioane

pentru un civil, iar al doilea razboi mondial a produs 40 milioane de victime, în proporție egală militari și civili, în perioada de după 1945 conflictele armate internaționale, cele interne, inclusiv războaiele civile au avut drept urmare victimizarea multor zeci de milioane de oameni, proporția modificându-se în defavoarea persoanelor civile, pierderile din rândul acestora depășindu-le de 10 ori pe cele ale militarilor, iar în caz de război nuclear se apreciază că proporția ar putea fi de 100 la 1.

Protocolul I de la Geneva din 1977 acordă de aceea o deosebită atenție protecției populației în cadrul unui întreg titlu - Titlul IV, care cuprinde în art. 48-78 un sistem de norme ce tinde spre o protecție generală a populației civile atât pe teritoriul național, cât și pe teritoriul național ocupat temporar de inamic, ca și în teritoriul inamic la începutul conflictului (rezidenți, turiști, persoane în misiune, refugiați, apatrizi, etc.).

Populație civilă protejată cuprinde toate persoanele civile. Protocolul face o delimitare clară între persoanele care participă direct la ostilități și persoanele civile, menționând că persoana civilă este aceea care nu face parte din nici una dintre categoriile de persoane care au statutul legal de combatant. În caz de dubiu asupra calității de militar sau civil a unei persoane, aceasta trebuie să fie considerată ca civilă. Prezenta în rândul populației civile a unor persoane izolate care nu corespund definiției persoanei civile nu privează o asemenea populație de calitatea sa.

Adoptarea unui asemenea criteriu determină că statutul de persoană civilă să se aplice tuturor persoanelor aflate pe teritoriul părților în conflict, dacă acestea nu fac parte din forțele armate, indiferent de naționalitate și cetățenie, ele bucurându-se de protecție în virtutea caracterului lor inofensiv.

Protocolul prevede că populația civilă și persoanele civile se bucură de o protecție generală contra pericolelor rezultând din operațiile militare.

Populația civilă trebuie să fie protejată împotriva oricărei operații militare terestre, aeriene sau navale care ar putea afecta fie populația civilă în întregul său, fie civilii individuali sau bunurile cu caracter civil aflate pe uscat, dar și împotriva atacurilor de pe mare sau din aer contra unor obiective aflate pe uscat.

Atacarea populației civile de către combatanți este interzisă. Nici populația civilă ca atare, nici persoanele civile nu trebuie să facă obiectul unor asemenea atacuri.

De asemenea, folosirea de acte de violență sau a amenințărilor cu violență cu scopul de a răspândi teroarea în rândul populației civile sunt interzise.

Având în vedere distincția ce trebuie făcută între obiectivele militare și cele civile pentru asigurarea protecției celor din urmă, sunt interzise orice atacuri care au un caracter nediscriminatoriu, de natură a lovi fără distincție obiective militare și persoane civile sau bunuri cu caracter civil.

Sunt interzise atacurile cu titlu de represalii îndreptate direct împotriva populației civile sau a unor persoane civile.

Partile la conflict nu trebuie să se folosească de populația civilă pentru a pune anumite puncte sau zone de interes militar la adăpost de operațiunile militare, expunând-o pe aceasta la riscurile unor atacuri din partea adversarului.

Beligeranții trebuie să atace numai obiectivele militare. Ca urmare, orice alte bunuri care nu sunt obiective militare trebuie crutate și protejate. Bunurile cu caracter civil nu pot face obiectul nici al atacurilor, nici al represaliilor.

Înfometarea civililor ca metodă de război este interzisă. Ca atare, nu pot fi atacate, distruse, luate sau scoase din uz, inclusiv cu caracter de represalii, bunuri indispensabile supraviețuirii

populației civile, cum ar fi proviziile alimentare și zonele agricole în care acestea se produc, recoltele, vitele, instalațiile și rezervele de apă potabilă, lucrările de irigații, dacă prin aceasta se ajunge la înfometarea sau provocarea deplasării populației din zonă.

Tot în scopul de a se proteja populația civilă, dar și mediul înconjurător natural, nu pot fi atacate lucrările de artă (poduri, diguri, baraje, etc.) sau instalațiile nucleare, de producere a energiei electrice, chiar dacă ele ar constitui obiective militare, atunci când asemenea atacuri pot declanșa eliberarea de forțe periculoase și, prin aceasta, pot provoca pierderi considerabile populației civile.

Atacarea lor s-ar putea face numai dacă asemenea obiective sunt folosite pentru sprijinul regulat, important și direct al operațiilor militare și dacă asemenea atacuri ar reprezenta singurul mijloc practic de a face să înceteze acel sprijin, caz în care atacatorul trebuie să ia toate măsurile posibile pentru a se evita ca forțele periculoase să fie eliberate.

O inovație deosebit de importantă a Protocolului I din 1977 în ce privește protejarea populației civile este instituirea unei obligații pentru părțile la conflict de a conduce permanent operațiile militare cu grija de a proteja populația civilă, persoanele civile și bunurile cu caracter civil de urmarile atacurilor.

În acest scop, cei care decid, pregătesc sau conduc un atac trebuie să adopte o serie de măsuri de precauție înainte de lansarea acestuia sau pe timpul executării lui. Aceștia sunt obligați: să facă tot ceea ce este practic posibil pentru a constata că obiectivele de atac nu sunt nici persoane civile, nici bunuri cu caracter civil și nu beneficiază de o protecție specială de interdicție a atacării lor; să ia toate măsurile de protecție practic posibile în alegerea mijloacelor și metodelor de atac pentru a se evita și, în orice caz, a se reduce la minim pierderile de vieți omenești, rănilor în rândul populației civile și producerea de pagube bunurilor civile, care ar putea fi cauzate incidental, iar atunci când se pot aștepta la asemenea consecințe, să renunțe la atacurile proiectate sau să întrerupă atacurile deja lansate dacă pierderile produse sunt excesive în raport cu avantajul militar concret și direct așteptat; să aleagă întotdeauna acele obiective a căror atac ar produce mai puține daune populației civile, când este posibilă alegerea între mai multe obiective militare pentru a obține un avantaj echivalent; să facă tot posibilul ca pe timpul atacului să evite pierderile în rândul populației civile și a bunurilor acesteia.

Statele parti la conflict trebuie să se străduiască să îndepărteze din vecinătatea obiectivelor militare populația civilă și bunurile acesteia, să evite amplasarea de obiective militare în interiorul sau în apropierea zonelor dens populate și să ia orice alte măsuri necesare pentru a proteja împotriva pericolelor ce rezulta din operațiile militare populația civilă, persoanele civile și bunurile cu caracter civil supuse autorității lor. Ele pot să înființeze anumite zone care să fie sustrate operațiilor militare, cum ar fi localități neaparate, zone și localități sanitare și de securitate, zone demilitarizate și vor organiza servicii de protecție civilă destinate să protejeze populația împotriva pericolelor ostilităților sau ale catastrofelor și s-o ajute să depășească efectele imediate ale acestora, asigurându-i condițiile necesare supraviețuirii.

Pentru protecția populației civile în teritoriul ocupat de inamic, Convenția a IV-a de la Geneva din 1949 interzice orice transfer sau deportare în masă într-o altă țară a civililor din teritoriul ocupat, ca și constrângerea locuitorilor dintr-un asemenea teritoriu de a servi în forțele armate ale ocupantului, de a da informații militare ocupantului, de a depune jurământ față de acesta sau de a-i adopta cetățenia.

În teritoriul ocupat, populația civilă trebuie tratată cu omenie, respectându-i-se drepturile fundamentale ale persoanelor, garanțiile judiciare consacrate, onoarea, convingerile și practicile religioase.

Ca și în cazul celorlalte categorii de persoane protejate în cadrul conflictului armat, încălcarea de către militarii aparținând uneia dintre părțile în conflict a regulilor de bază privind protecția uneia din părțile în conflict a regulilor de bază privind protecția populației civile și a persoanelor civile trebuie pedepsită indiferent cine ar fi autorul.

Sunt considerate drept infracțiuni grave, deci crime de război, următoarele fapte îndreptate împotriva persoanelor sau bunurilor civile protejate: omorul intenționat, tortura sau tratamentele inumane, inclusiv experiențele biologice, faptul de a cauza în mod intenționat mari suferințe sau de a aduce atingeri grave integrității fizice sau sănătății, deportarea sau transferările ilegale, detinerea ilegală, constrângerea unei persoane protejate de a servi în forțele armate ale puterii inamice, lipsirea de dreptul de a fi judecat de un tribunal imparțial și în mod imparțial, luarea de ostatici, precum și distrugerea și însusirea nejustificată de necesități militare, a unor bunuri protejate, dacă aceasta se produce pe scară largă și în mod ilicit sau arbitrar.

În afara acestor infracțiuni grave prevăzute de art. 147 al Convenției a IV-a de la Geneva din 1949, Protocolul I din 1977 prevede în art. 85 ca sunt considerate crime de război, atunci când sunt comise cu intenție și cu violarea dispozițiilor convențiilor internaționale, și dacă produc moartea sau lezează grav integritatea fizică sau sănătatea unor persoane:

- supunerea populației sau a persoanelor civile la un atac;
- lansarea unui atac nediferențiat atingând populația civilă sau bunuri cu caracter civil, dacă se cunoaște ca acest atac va cauza pierderi excesive de vieți omenești, ranirea persoanelor civile sau pagube bunurilor cu caracter civil;
- lansarea unui atac împotriva lucrărilor sau instalațiilor continuând forțe periculoase, dacă se cunoaște ca acest atac va cauza pierderi de vieți omenești, ranirea persoanelor civile sau pagube bunurilor cu caracter civil și care sunt excesive;
- atacarea localităților neapărate și a zonelor demilitarizate;
- utilizarea cu perfidie a semnelor distinctiv al Crucii Roșii sau a altor semne protectoare recunoscute.

Sunt, de asemenea, considerate crime de război următoarele fapte săvârșite cu intenție:

- transferarea de către puterea ocupantă a unei părți a populației sale civile în teritoriul pe care-l ocupă sau deportarea ori transferarea în interiorul sau în afara teritoriului ocupat a totalității sau a unei părți a populației acestui teritoriu, contrar normelor internaționale;
- orice întârziere nejustificată în repatrierea civililor;
- practicile de apartheid și celelalte practici inumane sau degradante, bazate pe discriminare rasială, care dau loc unor ofense grave la adresa demnității persoanelor.

Sectiunea 3

Protectia bunurilor culturale

Bunurile culturale prezinta pentru întreaga comunitate internationala o importanta deosebita, în acestea conservându-se un patrimoniu spiritual indispensabil civilizatiei, ca rezultat al progreselor umanitatii de-a lungul întregii sale istorii.

De aceea, protejarea bunurilor culturale atât în timp de pace cât si în timp de razboi a constituit o preocupare constanta a societatii umane începând din antichitate si se impune cu atât mai mult în conditiile vietii contemporane.

Reglementarile internationale cu vocatie universala pentru protectia bunurilor culturale în timp de razboi au însoțit pe cele generale privind restrictiile în modul de ducere a razboiului, primele norme de drept pozitiv în acest domeniu fiind cuprinse în Conventiile de la Haga din 1899 si 1907.

Conventia a IV-a de la Haga din 1907 cuprinde în cunoscutul sau regulament anexa o prevedere potrivit careia în asedii si bombardamente vor fi luate toate masurile pentru a cruta pe cât posibil cladirile destinate cultelor, artelor, stiintelor si binefacerii, monumentele istorice, cu conditia ca ele sa nu fie în acelasi timp folosite în scopuri militare si sa fie desemnate prin semne vizibile notificate dinainte asediatorului. Deasemenea, bunurile respective trebuie tratate de partile la conflict ca bunuri private, deci care trebuie sa fie crutate, chiar daca apartin statului.

Regimul bunurilor culturale este astazi stabilit în cuprinsul „*Conventiei pentru protectia bunurilor culturale în caz de conflict armat*”, semnata la Haga în 1954 care este însoțita de un Regulament de executare si de un Protocol referitor la bunurile culturale din teritoriul ocupat ca urmare a unui conflict armat.

Potrivit conventiei (art.1), sunt considerate bunuri culturale, oricare ar fi originea sau proprietarii lor, urmatoarele:

- bunurile mobile sau imobile care prezinta o mare importanta pentru patrimoniul cultural al popoarelor, cum sunt monumentele de arhitectura, de arta sau istorice, religioase sau laice, terenurile arheologice, grupurile de constructii care în ansamblu prezinta un interes istoric sau artistic, operele de arta, manuscrisele, cartile si alte obiecte de interes artistic, istoric sau arheologic, precum si colectiile stiintifice si colectiile importante de carti, arhive sau reproduceri ale acestor bunuri;

- edificiile a caror destinatie principala si efectiva este de a conserva sau de a expune bunurile culturale, cum sunt muzeele, marile biblioteci, depozitele de arhive, ca si refugiile destinate sa adaposteasca în caz de conflict armat bunurile culturale mobile;

- centrele monumentale, în cuprinsul carora se afla un numar important de bunuri culturale.

Bunurile culturale se bucura de o protectie generala, sub doua aspecte: ocrotirea si respectarea acestora.

Ocrotirea priveste masurile pe care fiecare tara trebuie sa le ia înca din timp de pace pentru ca acestea sa nu fie afectate în timp de razboi, iar respectarea cuprinde un complex de reguli pe care partile la un conflict armat trebuie sa le aplice, cum sunt: abtinerea de la folosirea acestor bunuri, a dispozitivelor lor de protectie si a împrejurimilor lor imediate în scopuri care le-ar putea expune distrugerii sau deteriorarii; abtinerea de la orice act de ostilitate împotriva acestora; interzicerea, prevenirea si la nevoie sanctionarea oricarui act de furt, jaf sau deturnare a bunurilor culturale, precum si a oricarui act de vandalism; interzicerea rechizitionarii lor; abtinerea de la represalii împotriva acestora.

Se permite însa, derogarea de la obligatiile de respectare a bunurilor culturale în cazul în care o necesitate militara ar cere în mod imperios aceasta.

În caz de ocupație, puterea ocupantă este obligată să ocrotească și să respecte bunurile culturale din acel teritoriu, aparținând inamicului și să sprijine măsurile luate în acest scop de autoritățile locale.

Protocolul I de la Geneva din 1977 (art.53) accentuează și precizează protecția bunurilor culturale, monumentele istorice, operele de artă și lacăsurile de cult, care constituie patrimoniul cultural sau spiritual al popoarelor, fără a înlocui, însă, protecția generală prevăzută prin Convenția din 1954.

Împotriva unor asemenea bunuri este interzis de a se comite orice act de ostilitate, de a utiliza aceste bunuri în sprijinul eforturilor militare sau de a face din asemenea bunuri obiect de represalii.

În plus, dacă potrivit Convenției din 1954 bunurile culturale puteau fi atacate dacă erau folosite de inamic în scopuri militare, potrivit Protocolului aceste bunuri, vor putea fi atacate numai dacă folosirea lor în scopuri militare ar putea aduce adversarului o contribuție efectivă la acțiunea sa militară și dacă prin distrugerea lor totală sau parțială ori prin capturarea lor s-ar dobândi în împrejurările date un avantaj militar precis.

Convenția din 1954 de la Haga nu prevede un sistem de sancționare internațională a încălcării convenției, ci doar obligația statelor ca în cadrul sistemului lor penal să ia măsurile necesare pentru pedepsirea persoanelor vinovate de asemenea încălcări (art. 28). Complinind această lacună, protocolul de la Geneva din 1977 cuprinde, alături de dispozițiile mai generale privind sancțiunile, și o prevedere expresă referitoare la bunurile culturale, enumerând printre crimele de război (art.85) și faptul de a îndrepta un atac împotriva monumentelor istorice, a operelor de artă sau a lacăsurilor de cult clar recunoscute, care constituie patrimoniul cultural sau spiritual al popoarelor și cărora le este acordată o protecție specială pe baza unei înțelegeri speciale, atac ce ar produce distrugerea lor la scară mare, atunci când nu există nici o violare de către partea adversă a interdicției de a le folosi în scopuri militare și când bunurile respective nu sunt situate în imediată apropiere a obiectivelor militare.

Deși această prevedere cuprinde destul de multe condiții și rezerve, ea reprezintă un element important în sistemul de protejare a bunurilor culturale în cadrul conflictului armat, iar caracterizarea unor asemenea fapte drept crime de război completează în mod pozitiv sistemul de sancționare a încălcării regimului de protecție stabilit.

CAPITOLUL IX

MIJLOACE ȘI METODE DE RĂZBOI INTERZISE

Sectiunea 1

Principiul limitării utilizării mijloacelor de luptă

Utilizarea anumitor mijloace și metode de luptă în timpul conflictelor armate, în condițiile tehnice date ale unei anumite epoci, este impusă în primul rând de necesitățile militare, de legăturile specifice luptei armate, însăși apariția și dezvoltarea anumitor armamente și munitii și a metodelor de întrebuințare a acestora pentru a se obține un avantaj militar scontat fiind determinate de necesitățile militare.

De-a lungul istoriei, însa, necesitatilor militare li s-au opus exigentele umanitariste, care au circumscris treptat în termeni juridici folosirea armamentelor, ca si conduita combatantilor, impunând reguli a caror respectare a devenit imperativa pentru partile la conflict.

Folosirea unor mijloace si metode de lupta a devenit în acest fel contrara principiilor fundamentale ale dreptului umanitar aplicabil în perioada de conflict armat care protejeaza victimele razboiului.

Principiul limitarii dreptului partilor la conflictul armat în ce priveste alegerea mijloacelor si metodelor folosite pentru scoaterea din lupta a adversarului a fost formulat în dreptul international al conflictelor armate pentru prima oara prin Declaratia de la Sankt Petersburg din 1868, care cuprindea în preambulul sau mentiunea ca singurul scop legitim al statelor în timp de razboi este slabirea fortelor armate ale inamicului si, ca urmare este suficient sa se scoata în afara luptei un numar cât mai mare de oameni, scopul razboiului fiind depasit daca se folosesc „*arme care ar agrava în mod inutil suferintele oamenilor scosi din lupta sau ar face moartea lor inevitabila*”.

Conventia din 1899 si apoi cea din 1907, referitoare la legile si obiceiurile razboiului terestru, de la Haga, au dat principiului un caracter normativ, Regulamentul anexa la cea din urma conventie prevazând în mod expres în art. 22 ca „*beligerantii nu au un drept nelimitat în privinta alegerii mijloacelor de a vatama pe inamic*”.

Formulari asemanatoare au fost ulterior preluate si în alte instrumente politico-juridice, principiul impunându-se ca fundamental pentru dreptul umanitar al conflictelor armate. Protocolul I de la Geneva din 1977 prevede în aceasta privinta ca „*în orice conflict armat dreptul partilor la conflict de a alege metodele sau mijloacele de razboi nu este nelimitat*”.(art. 35)

Din principiul enuntat rezulta trei directii principale de interzicere sau limitare a folosirii unor mijloace si metode de lupta si anume: mijloacele si metodele de lupta care datorita naturii lor sau modului de utilizare au un caracter nediscriminator, neputând face o distinctie neta între obiectivele militare si cele civile, ca si între combatanti si civili, sunt interzise (Protocolul I/1977, art.57); este interzis a se folosi arme, proiectile si materii, ca si metode de razboi, de natura a cauza suferinte excesive sau a produce inevitabil moartea (Protocolul I /1977, art. 35); este interzisa folosirea metodelor sau a mijloacelor de razboi care sunt concepute pentru a cauza sau de la care se poate astepta ca ar cauza daune întinse, durabile si grave mediului natural (Protocolul I /1977, art.35).

Mijloacele sau metodele de lupta care datorita efectelor pe care le produc atunci când sunt folosite încalca principiul enuntat, fie într-una sau alta din directiile mentionate, fie cumulativ, sunt ilegale, iar utilizarea lor constituie o încalcare a normelor dreptului international.

Pentru a se evita asemenea situatii, Protocolul I de la Geneva din 1977 completeaza interdictia utilizarii cu imperativul adoptarii unor masuri preventive, prevazând în art. 36 obligatia expresa a fiecarei parti la respectivul protocol ca atunci când efectueaza cercetari, pune la punct achizitioneaza sau adopta noi arme sa se asigure ca întrebuintarea lor nu este interzisa în anumite împrejurari sau în toate împrejurarile în baza protocolului sau a oricarei reguli de drept international aplicabila acestui domeniu.

Sectionea 2

Categorii de arme sau metode de razboi interzise

a) Arme sau metode de razboi nediscriminatorii

Interzicerea sau limitarea folosirii unor arme sau metode de razboi care au un caracter nediscriminator, deci care lovesc dincolo de acele obiective permise unui atac armat si prin aceasta nu fac posibila sau afecteaza într-o masura importanta protejarea categoriilor de persoane si bunuri care nu constituie obiective militare, este un principiu cutumiar, cuprins apoi în diverse instrumente juridice, începând cu Declaratia de la Sankt Petersburg din 1868 si conventiile din 1899 si 1907, deja mentionate.

Protocolul I din 1977 de la Geneva formuleaza principiul mai întâi în art.48, în cadrul caruia se stipuleaza ca, pentru a asigura respectul si protectia populatiei civile si a bunurilor cu caracter civil, partile la conflict trebuie în orice moment sa faca distinctie între populatia civila si obiectivele militare si, în consecinta, sa nu-si dirijeze operatiunile lor decât contra obiectivelor militare. Art.51 al Protocolului precizeaza apoi ca atacurile fara discriminare sunt interzise, prin atacuri fara discriminare înțelegându-se:

- a) atacurile care nu sunt îndreptate împotriva unui obiectiv militar determinat;
- b) atacurile în care se folosesc metode si mijloace de lupta care nu pot fi îndreptate împotriva unui obiectiv militar determinat, sau
- c) atacuri în care se folosesc metode sau mijloace de lupta ale caror efecte nu pot fi limitate la obiective militare si care sunt, în consecinta, capabile sa loveasca fara deosebire atât obiective militare, cât si persoane civile sau bunuri cu caracter civil.

Principiul nediscriminarii instituie în acest fel o dubla interdictie, de a folosi arme cu caracter nediscriminator si de a lansa atacuri fara discriminare, deci de a folosi metode de razboi cu caracter nediscriminator, având în vedere ca unele arme au un caracter nediscriminator prin însusi modul lor de functionare, iar în marea lor majoritate armele, oricare ar fi acestea, pot avea efecte nediscriminatorii numai sau îndeosebi prin modul în care sunt utilizate.

În ce priveste armele care prin natura lor sunt nediscriminatorii atunci când sunt folosite, caracteristic acestora este ca ele nu pot, datorita modului în care au fost construite sau fortelor pe care le contin ori le antreneaza, sa fie îndreptate cu un anumit grad de certitudine asupra unor obiective militare determinate sau, datorita procedeelelor în care pot fi utilizate, nu sunt susceptibile sa atinga, cu o anumita certitudine, obiectivele militare ce le-au fost stabilite.

Arme nediscriminatorii pot fi considerate armele bacteriologice(biologice), armele chimice, minele maritime de contact neancorate, capcanele care iau aspectul unor obiecte inofensive, anumite utilizari ale armelor incendiare si ale otravurilor, ca si armele nucleare.

b) Arme si metode de razboi care produc daune excesive

Declaratia de la Sankt Petersburg din 1868 proclama ca scopul razboiului este depasit „*prin utilizarea de arme care agraveaza inutil suferintele oamenilor scosi din lupta sau fac moartea lor inevitabila.*”

Principiul astfel formulat consacra o practica mai îndelungata a conflictelor armate de a se interzice anumite categorii de arme sau metode de lupta care, datorita suferintelor pe care le antrenau, erau considerate crude sau barbare, între acestea figurând sagetile otravite sau cu vârful în forma de fierastrau, bucatile de plumb si altele asemenea, precum si otravirea apelor sau a alimentelor inamicului, comiterea de acte de cruzimi inutile, schilodirea militarilor scosi din lupta, tortura si alte asemenea metode.

Prevederi similare figureaza si în Conventiile de la Haga din 1899 si din 1907, precum si în Protocolul de la Geneva din 1925, la care majoritatea statelor lumii sunt parte. Protocolul I din 1977 consacra acest principiu în art. 35, care prevede ca „este interzis a se folosi arme, proiectile si

materii, precum si metode de razboi de natura a cauza un rau superfluu”, notiune în care se include atât producerea inevitabila a mortii, cât si suferintele inutile pentru participantii la conflictul armat, efecte ce trec dincolo de scopul razboiului, care este si trebuie sa ramâna acela de a scoate inamicul din lupta si nu de a-l nimici sau a-i produce suferinta inutile.

În baza acestui principiu au fost interzise în mod expres mai multe categorii de arme si de proiectile, el constituind si în continuare un criteriu de baza ce se ia în considerare la aprecierea legalitatii anumitor arme clasice si a altor arme noi ale caror efecte sunt deosebit de dificil de controlat.

c) Mijloace si metode de razboi ecologic

Reglementarile din domeniul mijloacelor deducere a unui razboi ecologic sunt de data mai recenta, ca un rezultat al perfectionarilor si dezvoltarilor ce au aparut în ultimele decenii în domeniul armamentelor, care au devenit atât de distructive, încât pun în cauza integritatea mediului ambiant în caz de utilizare a lor pe câmpul de lupta.

Problema a fost abordata sub un dublu aspect: al protectiei mediului natural ca atare împotriva mijloacelor si metodelor de razboi care-i pot produce daune deosebite si al protectiei populatiei civile fata de efectele utilizarii eventuale unor mijloace si metode de razboi de aceasta natura.

Reglementarile privind protectia mediului ca atare în timp de conflict armat își au baza în prevederile art.35 din Protocolul I de la Geneva în 1977, potrivit carora este interzis sa se utilizeze metode si mijloace de razboi care sunt concepute sa cauzeze sau de la care se poate astepta sa cauzeze daune întinse, durabile si grave mediului natural.

Interdictia mentionata este reglementata într-o conventie speciala din 1976 – Conventia cu privire la interzicerea utilizarii în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului natural -, care prevede în esenta ca fiecare parte contractanta își asuma obligatia de a nu se angaja în utilizarea în scopuri militare sau oricare alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului cu efecte larg raspândite, de lunga durata sau grave, ca mijloace de distrugere si de a nu aduce pe aceasta cale daune altui stat, precum si de a se abține de la orice activitate de încurajare sau sprijinire a unor actiuni de acest gen.

Principiul de interzicere a metodelor si mijloacelor de razboi susceptibile a avea grave efecte ecologice este consacrat si în Conventia de la Geneva din 1980 pentru interzicere a sau limitarea unor arme clasice ce pot fi considerate ca producând efecte traumatizante excesive sau ca lovind fara discriminare, el impunându-se astazi ca unul din principiile importante ale dreptului international umanitar.

Protectia populatiei civile fata de efectele razboiului ecologic a fost abordata în mod special tot în cuprinsul Protocolului de la Geneva din 1977, în art. 55 intitulat „*Protectia mediului natural*” care, precizeaza ca aceasta protectie include interdictia de a utiliza metode sau mijloace de razboi concepute pentru a cauza sau de la care se poate astepta sa cauzeze asemenea daune mediului natural, compromițând în acest mod sanatatea sau supravietuirea populatiei, fara distinctie daca este vorba de militari sau civili.

Prin acelasi articol se interzic atacurile asupra mediului natural lansate cu titlu de represalii.

Caracterul complex al interdictiilor formulate prin instrumentele internationale pertinente dovedeste ca, în fapt, razboiul ecologic a fost interzis în toate formele sale de manifestare odata ci interzicerea ferma a oricaror metode sau mijloace de lupta care pot afecta în mod grav mediul înconjurator.

Sectiunea 3

Arme interzise prin conventii speciale

Interdictia de principiu a unor categorii de mijloace si metode de lupta este completata în dreptul international de interdictia expresa a utilizarii anumitor categorii de arme sau metode care, prin efectele lor, contravin acestor principii, având caracter fie de arme sau metode care produc inevitabil moartea ori late suferinte inutile, care nu fac distinctie între obiectivele militare si cele civile sau care produc mediului înconjurator distrugeri grave, întinse si durabile, fie de arme care produc asemenea urmari cumulate.

Dreptul international contemporan cuprinde numeroase asemenea reglementari, dupa cum se va vedea în cele ce urmeaza.

a) Proiectilele de mic calibru

Prin Declaratia de la Sankt Petersburg din 1868 se interzicea pentru prima oara o categorie de munitie, aceea inventata recent la acea data si considerata a încalca principiul cutumiar deja conturat care interzice folosirea de arme ce ar face moartea inevitabila sau ar produce suferinte inutile combatantilor scosi din lupta.

Munitia interzisa era proiectilul de o greutate mai mica de 400g care explodeaza în corpul uman sau care este încarcat cu substante fulminante ori inflamabile si pe care statele semnatare se angajau sa nu-l foloseasca în luptele terestre sau navale.

Protocolul este înca în vigoare. Se pare ca asemenea proiectile nu au fost utilizate dupa interzicere.

b) Gloantele „dum-dum”

Prin Declaratia de la Haga din 1899 privitoare la interzicerea utilizarii gloantelor care se desfac sau se turtesc usor în corpul omenesc a fost interzisa folosirea „*de gloante care se desfac sau se turtesc usor în corpul omenesc, asa cum sunt gloantele cu învelis tare, care nu ar acoperi în întregime miezul glontului sau care ar fi prevazute cu striatii*”. În contact cu corpul uman, asemenea gloante se desfac în parti componente si produc efecte asemanatoare unei explozii, afectând centrii vitali ai organismului si având drept rezultat inevitabil moartea victimei.

Exista dovezi ca asemenea gloante au fost utilizate de catre unii combatanti în timpul razboaielor balcanice din 1912-1913 si în primul razboi mondial.

c) Gazele asfixiante, toxice sau similare si alte arme chimice

Folosirea în lupta a gazelor asfixiante si toxice, ca si în general a substantelor chimice daunatoare corpului uman, ale caror efecte încalca principiile fundamentale de drept umanitar, majoritatea dintre ele producând inevitabil moartea sau suferinte inutile, atacând fara posibilitatea de alegere si localizare a efectelor atât obiective militare, cât si obiective civile, având uneori efecte grave asupra mediului înconjurator, a constituit si constituie o preocupare importanta în efortul de interzicere a mijloacelor si metodelor de lupta contrare principiilor dreptului international umanitar.

Primul instrument juridic international care a instituit o interdictie în acest domeniu este Declaratia adoptata la Haga în 1899, prin care se interzice folosirea de proiectile care au drept scop unic raspândirea de gaze asfixiante sau vatamatoare.

Gazele au fost folosite ca arma de lupta în timpul primului razboi mondial de catre germani în 1915, în batalia de la Ypres (Iperita), când au fost ucisi într-un singur atac peste 5000 militari, de catre trupele austriece în 1916 împotriva unor unitati italiene, producând moartea a peste 6000 militari si de catre Imperiul Otoman.

În 1925, s-a semnat la Geneva „*Protocolul privind interzicerea folosirii în razboi a gazelor asfixiante, toxice, sau similare si a mijloacelor bacteriologice*”.

Statele semnatare recunosteau ca folosirea unor asemenea substante chimice, precum si a tuturor lichidelor, materiilor sau procedurilor analoge au fost interzise prin tratate la care sunt parti majoritatea statelor lumii si se angajau sa nu recurga în viitor la folosirea lor, extinzând totodata interdictia si la folosirea mijloacelor de razboi bacteriologice.

Protocolul este si astazi în vigoare si a avut un rol important în prevenirea utilizarii armei chimice, desi nu a putut împiedica în totalitate aceasta, între altele, si datorita faptului ca prin Protocol statele puteau folosi armele chimice ca raspuns la folosirea lor de catre adversari în conflict si în conditiile formularii unor rezerve de catre numeroase state, precum si datorita unor fisuri în formularea interdictiei, care nu privea si utilizarea armelor respective în afara câmpului de lupta, ceea ce a dus si la unele interpretari restrictive ale interdictiei. Armele chimice au fost realizate ulterior Protocolului din 1925 într-o masura destul de redusa de catre Italia în razboiul cu Etiopia (1935-1936), Japonia contra Chinei (1937-1942), Polonia si Germania în 1939 si 1942, S.U.A. în Coreea în 1951-1952, Egipt în Yemen (1963-1966), S.U.A. în Vietnam (1961-1975), Portugalia în Guineea - Bissau si Angola (1968 si 1970), U.R.S.S. în Afganistan (1980-1984), Vietnam în Laos si Cambodgia (1980) si Irak în razboiul cu Iranul (1983-1988).

Dezvoltarea si fabricarea pe scara larga a armelor chimice în perioada razboiului rece si pericolul unui holocaust mondial în care ar fi folosite asemenea arme pe scara larga, a facut necesara adoptarea unei conventii mai cuprinzatoare, care sa faca imposibila orice interpretare restrictiva. Ca rezultat al unor eforturi de aproape trei decenii, la 13 ianuarie 1993 a fost semnata la Paris Conventia asupra interzicerii punerii la punct, a fabricarii, stocarii si folosirii armelor chimice si asupra distrugerii lor, prin care statele parti se angajeaza ca niciodata si în nici o împrejurare sa nu cerceteze, sa nu produca, sa nu dobândeasca, sa stocheze, sa pastreze sau sa transfere arme chimice, sa nu faca pregatire militara cu acestea si sa le distruga pe cele existente, precum si instalatiile pentru producerea lor, instituindu-se, totodata, un sistem de control international asupra aplicarii masurilor si interdictiilor convenite.

Statele semnatare se angajeaza sa nu foloseasca niciodata si în nici o împrejurare armele chimice, interdictia fiind absoluta. Ele se angajeaza, deasemenea, sa interzica prin legislatia nationala penala orice activitati contrare prevederilor conventiei si sa reprime orice încalcari ale interdictiilor formulate.

Rezervele la conventie sunt interzise, ceea ce demonstreaza profunzimea si fermitatea reglementarilor.

d) Armele bacteriologice (biologice)

Sunt mijloace de lupta concepute pe baza de agenti biologici, susceptibili a se reproduce si a elibera toxine daunatoare organismelor vii, utilizate în timp de conflict armat pentru a cauza inamicului îmbolnaviri sau moartea în rândul oamenilor, animalelor si plantelor. Efectele lor sunt

asemanatoare cu cele ale armelor chimice, dar daunele produse sunt mai rapide, de mai mare durată și de mai mare amploare.

Folosirea armelor bacteriologice a fost interzisă odată cu substanțele chimice prin Protocolul din 1925.

În practică, interdicția a fost în general respectată, unele tentative, dar nu de prea mare amploare, de a utiliza arme bacteriologice făcându-se de către japonezi în timpul celui de al doilea război mondial, de către Statele Unite în Coreea și în cadrul războiului din Asia de Sud-Est în anii 1960.

În anul 1972 a fost semnată „*Convenția asupra interzicerii punerii la punct, a fabricării și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau a toxinelor și asupra distrugerii lor*”, care constituie primul document internațional convențional prin care se prevede eliminarea din arsenalele statelor a unei întregi categorii de arme.

Statele parti se obligă prin convenție ca niciodată, în nici o împrejurare, să nu pună la punct, să nu producă, să nu stocheze, să nu dobândească și să nu dețină în orice mod agenți microbieni sau alți agenți biologici ori toxine, precum și arme, echipament auxiliar și mijloace de transportare la tinta având drept scop folosirea cu caracter ostil sau în conflicte armate a unor asemenea agenți sau toxine, precum și să distrugă sau să convertească în scopuri pasnice substanțele sau materialele de acest gen pe care le-au deținut anterior.

e) Otravurile și armele otravite

Interzicerea folosirii otravurilor și a armelor otravite în timpul războiului de către beligeranți constituie una din cele mai vechi norme cu caracter cutumiar din dreptul conflictelor armate.

Utilizarea unor asemenea substanțe și arme contravine în mod flagrant principiului interdicției armelor care produc inevitabil moartea, pentru că unele otrăvuri în anumite doze produc acest efect, și a armelor care cauzează suferințe inutile, pentru că o rană otrăvită agravează situația victimei care este deja scoasă din luptă, precum și principiului interzicerii atacurilor nediscriminatorii, pentru că anumite utilizări ale otrăvurilor pot să lovească fără distincție atât pe militari, cât și pe civili, atunci când sunt otrăvite sursele de hrană, fântânile, recoltele și altele asemenea.

În dreptul modern interzicerea expresă a otrăvurilor și armelor otrăvite s-a făcut prin Regulamentul anexa la Convenția a IV-a de la Haga din 1907 privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru, care în art. 23, lit. a, prevede că este cu deosebire interzis „*de a întrebuința otrăva sau arme otrăvite*”.

În literatura juridică se consemnează utilizarea în scopuri militare a unor substanțe otrăvite de către germani în timpul primului război mondial, prin otrăvirea fântânilor în Franța și în Africa de Sud, prin abandonarea în tranșeele pe care le paraseau a unor alimente otrăvite, precum și prin aruncarea din avion a unor bomboane otrăvite.

f) Minele, capcanele și alte asemenea dispozitive

Prin Convenția a VIII-a de la Haga din 1907 referitoare la punerea minelor submarine de contact este interzis de a se așeza mine automate de contact neamarate (nelegate), dacă acestea nu sunt construite în așa fel încât să devină inofensive cel mult după ce acela care le-a așezat le-a pierdut controlul și mine automate de contact amărâte, dacă acestea nu devin inofensive după ce li s-au rupt legăturile de fixare (ancorare).

Deasemenea, este interzisă folosirea de torpile care nu ar deveni inofensive în cazul în care nu și-au atins tinta.

Minele automate de contact amaratate de-a lungul coastelor unui stat trebuie semnalate celeilalte parti.

Minele instalate trebuie neutralizate după un timp limitat, iar în cazul în care nu mai sunt supravegheate trebuie notificată zona în care au fost instalate, devenită periculoasă, prin avize către navigatori.

La sfârșitul războiului, partea care a instalat asemenea mine este obligată să facă tot ce depinde de ea ca acestea să fie ridicate.

Este interzisă plasarea de mine, fie ca acestea sunt amaratate sau neamarate, în marea liberă sau în fața coastelor statelor nebeligerante.

Statele neutre pot, însă, cu respectarea regulilor restrictive arătate, să instaleze mine în apele lor teritoriale pentru a-și apăra neutralitatea.

În primul și în al doilea război mondial, ca și în unele războaie locale ulterioare, îndeosebi în Vietnam, folosirea minelor s-a făcut adesea cu încălcarea flagrantă a interdicțiilor internaționale și pe o scară foarte largă.

Dezvoltarea extraordinară a acestei arme după Convenția din 1907, apariția a noi categorii de mine mai sofisticate (magnetice, cu presiune, acustice, sau îmbinând aceste caracteristici) folosite de asemenea în conflictele armate internaționale, ridică probleme noi, doar în parte soluționate până în prezent.

Printr-un protocol (II) asupra interzicerii sau limitării folosirii de mine, capcane și alte dispozitive, anexa la *„Convenția asupra interzicerii sau limitării folosirii anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatizante, excesive sau ca lovind fără discriminare”*, semnată la Geneva la 10 octombrie 1980, au fost reglementate unele aspecte importante privind utilizarea minelor terestre, a capcanelor și a altor dispozitive similare, restricționându-se folosirea lor, pentru protejarea populației civile și în parte a combatanților împotriva efectelor nediscriminatorii ale acestora.

În cuprinsul aceluiași protocol din 1980 este, de asemenea, interzis în toate împrejurările să se folosească capcane care sunt concepute pentru a cauza raniri sau suferințe inutile, punând în pericol viața, integritatea corporală sau sănătatea oamenilor. Prin capcane se înțeleg dispozitive cu aparență unor obiecte portabile inofensive, ori dispozitive care se pot atașa la alte obiecte fixe sau mobile, concepute și construite pentru a conține o încărcătură explozivă și care produc o detonatie când sunt deplasate sau la atingerea lor.

În 1996, Protocolul II amendat (Protocolul asupra prohibirii sau a restricțiilor în utilizarea minelor, dispozitivelor-capcană și a altor dispozitive), care înlocuia Protocolul II la Convenția din 1980, menționat anterior aducea noi restricții în utilizarea minelor terestre, în mod deosebit a minelor antipersonal concepute special pentru a ucide oamenii și care au fost utilizate masiv în zonele de conflict. În fine, prin Convenția privind interzicerea folosirii, stocării, producerii și transferului minelor antipersonal și distrugerii lor, încheiată la Oslo (Norvegia) la 18 septembrie 1997 și deschisă apoi spre semnare la Ottawa (Canada) la 3 decembrie 1997, minele antipersonal au fost complet scoase în afara legii.

g) Armele incendiare

Exceptând interdicția expresă prin Declarația de la Sankt Petersburg în ce privește utilizarea de proiectile usoare de 400 grame care ar fi încărcate cu substanțe inflamabile și cea referitoare la

lansatoarele de flacări din Tratatul de pace din anii 1919-1920 de la Saint Germain - Neuilly și Trianon, armele incendiare nu figurează printre cele interzise, deși condamnarea utilizării acestora prin diferite documente elaborate în cadrul O.N.U. sau al altor organisme internaționale a pus serios în cauză legalitatea unor asemenea mijloace de ducere a luptei care, cel puțin prin modul lor de utilizare în anumite împrejurări, încalca în mod evident principii de bază ale dreptului umanitar aplicabil în conflictele armate.

Unele restricții suplimentare au fost aduse prin Convenția de la Geneva din 1980 referitoare la interzicerea sau limitarea utilizării unor arme clasice în cadrul Protocolului III adițional al acesteia, privitor la armele incendiare.

Potrivit Protocolului menționat, folosirea armelor incendiare, care sunt definite ca „orice arma sau muniție special concepută pentru a pune foc obiectelor sau a produce arsuri persoanelor prin acțiunea flăcărilor, a căldurii sau a unei combinații a acestora, care degajă o reacție chimică dintr-o substanță lansată asupra țintei”, este interzisă în orice împrejurare împotriva populației civile, a civililor izolați și a bunurilor cu caracter civil, acestea neputând face obiectul unui atac cu asemenea arme.

Tot pentru protejarea civililor este interzisă atacarea obiectivelor militare situate în interiorul unei concentrații de populație civilă și mai ales este interzisă, în orice împrejurare, atacarea cu asemenea arme lansate din aeronave, interdicția fiind absolută.

De asemenea, este interzisă folosirea armelor incendiare împotriva pădurilor și altor tipuri de acoperământ vegetal, dacă acestea nu servesc pentru ascunderea combatanților sau a altor obiective militare.

Protocolul nu cuprinde nici o interdicție în ce privește folosirea armelor incendiare împotriva combatanților.

h) Proiectilele cu schije nelocalizabile

Prin Protocolul I anexa la Convenția din 1980 a fost interzisă folosirea oricărei arme ce utilizează proiectile care în contact cu corpul uman eliberează schije minuscule nelocalizabile prin razele X (Roentgen).

Interdicția nu este absolută, fiind interzise numai acele proiectile al căror efect principal este de a rani cu asemenea schije.

Fundamentul interzicerii utilizării îl constituie evitarea suferințelor inutile, asemenea schije neputând fi localizate și extrase decât cu mare dificultate și întârziere sau fiind imposibil de localizat, din care cauză se agravează considerabil riscul infecțiilor și al suferințelor sau survine inevitabil moartea victimei.

i) Tehnicile de modificare a mediului în scopuri militare

„Convenția cu privire la interzicerea utilizării tehnicilor de modificare a mediului natural în scopuri militare sau în alte scopuri ostile”, din 1976, interzice folosirea în scopuri militare sau în oricare alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului natural cu efecte larg răspândite, de lungă durată sau grave, ca mijloace de distrugere, prin asemenea tehnici înțelegându-se orice tehnică ce ar permite modificarea dinamicii, a compoziției sau a structurii solului, inclusiv a biosferei, litosferei, hidrosferei și atmosferei sau a spațiului extraatmosferic.

Statele se angajează ca în cadrul lor constituțional să adopte măsuri de interzicere și prevenire a oricărei încălcări.

Fundamentul unor asemenea reglementari este complex, el vizând atât interzicerea utilizării armelor de natura a cauza suferințe inutile sau efecte nediscriminatorii, cât și protecția mediului natural.

Utilizarea unor asemenea metode sau mijloace de război este interzisă și prin Protocolul I din 1977 pentru reafirmarea și dezvoltarea dreptului umanitar cu aplicabilitate la protecția populației civile, a cărei sănătate sau supraviețuire ar fi compromise în acest mod (art.55).

j) Armele nucleare

Sunt cele mai devastatoare arme cunoscute până în prezent, ale căror urmări constau în distrugerii masive și pagube deosebite asupra persoanelor, bunurilor și mediului natural, datorită faptului că prin fisiune sau fuziune nucleară controlată se obține o emisiune termică extrem de puternică, producerea unei de soc și iradierea masivă și permanentă.

Dreptul internațional pozitiv nu cuprinde o interdicție expresă printr-un tratat internațional special a utilizării în caz de război a armelor nucleare, având în vedere importanța uriașă politico-strategică a deținerii unor asemenea arme.

Lipsa unei interdicții expresă a armelor nucleare nu înseamnă că utilizarea unor asemenea arme este lipsită de orice constrângere juridică. Este de necontestat că regulile generale de drept internațional, atât cele cuprinse în dreptul convențional, cât și regulile dreptului cutumiar se aplică și utilizării armelor nucleare.

La Conferința pentru reafirmarea și dezvoltarea dreptului internațional umanitar aplicabil în perioada de conflict armat de la Geneva (1974-1977) reprezentanții celor trei puteri nucleare occidentale au afirmat în mod expres că recurgerea la asemenea arme este supusă regulilor generale de drept umanitar care limitează folosirea anumitor arme, printre regulile aplicabile în acest caz figurând interdicția de a ataca populația civilă ca atare, interdicția de a executa atacuri nediscriminate sau care au consecințe nediscriminate, obligația impusă de principiul proporționalității și interdicția de utilizare a armelor care antrenează suferințe excesive.

Majoritatea autorilor care au analizat problema armelor nucleare din punct de vedere al compatibilității acestora cu principiile și normele de drept internațional în general și de drept internațional al conflictelor armate în special sunt, de părere că utilizarea armelor nucleare într-un conflict armat trebuie să fie considerată ca fiind deja interzisă în baza normelor și principiilor juridice în vigoare.

Utilizarea unor asemenea arme produce, fără îndoială, moartea inevitabilă a persoanelor și moartea lentă a celor care nu au fost ucise pe loc, suferinței inutile dincolo de orice necesitate militară conformă cu scopul războiului, distrugerea nediscriminatorie atât a obiectivelor militare, cât și a celor civile, inclusiv a populației civile, precum și daune grave, întinse și durabile mediului natural, contrare principiilor care interzic folosirea armelor ce produc asemenea efecte, așa cum de altfel s-a dovedit în cele două cunoscute cazuri de utilizare a bombei atomice la Hiroshima și Nagasaki în 1945.

În același timp, prin efectele iradierii reziduale produse de arma nucleară aceasta poate fi asimilată cu otrava sau armele otrăvite care sunt interzise în baza Regulamentului anexa (art.23) la Convenția de la Haga din 1907, iar prin alte efecte ale sale cade sub incidența Protocolului de la Geneva din 1925, care interzice nu numai gazele toxice, asfixiante sau similare și mijloacele bacteriologice, ci și „orice alte materiale sau procedee analoge”.

Statele membre ale O.N.U. au condamnat folosirea armelor nucleare prin „Declaratia cu privire la interzicerea folosirii armelor nucleare si termonucleare” a Adunarii Generale din 24 nov.1961, în care se arata urmatoarele:

- folosirea armelor nucleare si termonucleare este contrara spiritului, literei si scopurilor Cartei Natiunilor Unite si constituie, ca atare, o violare directa a Cartei;

- folosirea unor asemenea arme ar depasi necesitatile militare si ar cauza umanitatii si civilizatiei suferinta si distrugeri oarbe si este, în consecinta, contrara regulilor dreptului international si legilor umanitatii;

- folosirea armelor nucleare si termonucleare este îndreptata nu numai împotriva unui inamic sau a unor inamici, ci contra omenirii în general, dat fiind ca popoarele lumii neimplicate în razboi vor avea de suferit toate ravagiile cauzate de folosirea acestor arme;

- orice stat care foloseste asemenea arme trebuie sa fie considerat drept unul ce violeaza Carta O.N.U., actionând cu dispret fata de legile umanitatii si comitând o crima împotriva umanitati si civilizatiei.

Cu toate ca eforturile întreprinse în cadrul O.N.U. pentru încheierea unei conventii care sa interzica în mod expres si cu caracter permanent utilizarea armelor nucleare, nu au dus pâna în prezent la un acord special, începând din 1978 în fiecare an a fost adoptata câte o rezolutie a Adunarii Generale care proclama caracterul criminal al folosirii armelor nucleare.

Realizarea unei reglementari complete si precise asupra folosirii energiei nucleare în scopuri militare ramâne de aceea o problema cu caracter de urgenta a umanitatii.

Sectiunea 4

Interzicerea folosirii unor metode de razboi

În afara unor mijloace de ducere a razboiului, armamente si munitii, dreptul international cunoaste interdictii si în ce priveste utilizarea anumitor metode de razboi, când acestea vin în contradictie cu principiile umanitare de limitare a efectelor confluctelor armate.

a) Perfidia

Interzicerea perfidiei ca metoda de razboi în timp de conflict armat este o regula cutumiara, una dintre cele mai vechi care îsi are fundamentul în criteriile de loialitate, si umanitate, de cavalerism chiar, care trebuie sa ghideze conduita combatantilor, în respectul pe care acestia si-l datoreaza în calitate de adversari si în obligatia lor reciproca de a se conforma unor reguli precise si clare de comportament în lupta.

Initial fundamentata exclusiv pe loialitate, interzicerea perfidiei a fost ulterior tot mai mult întemeiata pe reguli de drept care protejeaza anumite categorii de persoane si valori, reguli de care partile nu trebuie sa abuzeze simulând respectarea lor, dar actionând prin aceasta pentru înselarea bunei credinte a adversarului.

În dreptul modern, perfidia a fost interzisa pentru prima oara prin Conventia a IV-a de la Haga din 1907 iar ulterior prin Conventiile I si II de la Geneva din 1949 (art.53, respectiv 45).

Perfidia ca metoda de razboi interzisa a fost reglementata pe larg în Protocolul I de la Geneva din 1977, în special în art.37-39.

Potrivit art.37, este interzisă omorârea, ranirea sau capturarea unui adversar prin recurgerea la perfidie.

Sunt considerate ca perfidie actele care fac apel, cu intenția de înșelare la buna credință a unui adversar, pentru a-l face să creadă că are dreptul să primească sau obligația să acorde protecția prevăzută în regulile dreptului internațional aplicabil la conflictele armate. Constituie exemple de perfidie următoarele acte:

- a) simularea intenției de a negocia sub acoperirea stegului de parlamentar sau simularea predării;
- b) simularea unei incapacități datorată ranirilor sau bolii;
- c) simularea posesiei statutului de civil sau de necombatant;
- d) simularea posesiei unui statut protejat utilizând semne, embleme sau uniforme ale Națiunilor Unite, ale statelor neutre sau ale altor state care nu sunt părți la conflict”.

Actele de perfidie sunt interzise dacă ele constituie acte de război ostile, deci dacă pe această cale se încearcă sau se obține uciderea, ranirea ori capturarea unui inamic sau ducerea unei operațiuni militare sub protecția acordată de dreptul internațional umanitar.

Recurgerea la perfidie, astfel cum aceasta a fost definită, constituie o încălcare a normelor convențiilor umanitare, care poate lua aspect penal, în raport de gravitatea faptei concrete. În mod deosebit însă, prin Protocolul I din 1977 unele asemenea încălcări sunt considerate ca infracțiuni grave, luând forma crimelor de război. Acestea sunt faptele de utilizare cu perfidie a semnelor distinctiv al Crucii Roșii, Semilunei Roșii sau a Leului și Soarelui Roșu, ca și a altor semne protectoare recunoscute prin Convențiile de la Geneva din 1949 sau prin Protocolul dezvoltător al acestora din 1977.

b) Refuzul crutării

Actele prin care unul dintre beligeranți declară că în caz de capturare a unui adversar va acționa fără crutare, ucigându-l și lipsindu-l în acest mod de protecția pe care convențiile internaționale o acordă inamicului care a fost prins pe câmpul de luptă sau care s-a predat la inamic, precum și procedarea în acest mod constituie o metodă de ducere a războiului interzisă, o gravă încălcare a obligațiilor impuse de dreptul conflictelor armate, deci o crimă de război.

În acest sens sunt prevederile art.23, lit.d din Regulamentul Convenției a IV-a de la Haga din 1907 și ale art.40 din Protocolul I din 1977, acesta din urmă stipulând că „este interzis a se ordona să nu existe supraviețuitori, de a amenința cu aceasta adversarul sau de a conduce ostilitățile în funcție de această decizie”.

Potrivit art.41 al Protocolului I din 1977, persoanele scoase din luptă nu trebuie să facă obiectul nici unui atac. Este considerată ca scoasă din luptă orice persoană care a căzut în mâinile unei părți adverse, care exprimă clar intenția de a se preda sau care și-a pierdut cunoștința ori este în orice alt mod în stare de neputință, ca urmare a ranilor sau a bolii și, în consecință, incapabilă să se apere, cu condiția, desigur, că în toate aceste cazuri să se abțină de la orice act de ostilitate și să nu încerce să evadeze.

În situația mai specială a parasutiștilor militari care sar cu parasuta dintr-un avion aflat în pericol de a se prăbuși, Protocolul I prevede că aceștia nu pot fi atacați în timp ce se află în aer, dându-li-se posibilitatea ca la atingerea solului să se predea și să nu fie atacați decât dacă este evident că se dedau ei înșiși la acte de ostilitate.

c) Actele sau amenintarile al caror obiect principal este de a raspândi teroarea în rândul populatiei civile

Terorizarea populatiei civile ca metoda de razboi folosita în mod deliberat este interzisa, având în vedere ca populatia civila trebuie, potrivit conventiilor, crutata împotriva efectelor dezastruoase ale razboiului.

Amenințarea ca populatia civila dintr-un anumit teritoriu va fi distrusa în totalitate, executarea de bombardamente având drept scop terorizarea populatiei, executarea de represalii împotriva populatiei civile în scopul de a o teroriza, sunt acte care intra sub incidenta art.51 al Protocolului I din 1977 care prevede în mod expres ca „sunt interzise actele sau amenintarile cu violenta al caror scop principal este de a raspândi teroarea în populatia civila”.

CAPITOLUL X

SINTEZA A REGLEMENTARILOR PRIVIND SANCTIONAREA JURIDICA A CRIMELOR DE RAZBOI

Sectiunea 1

Consideratii generale

Evolutia reglementarilor privind modul de ducere a razboiului, protectia victimelor conflictelor armate si interzicerea ori limitarea folosirii unor arme, munitii sau metode de razboi contrare principiilor consacrate ale dreptului international umanitar aplicabil în conflictele armate este însoțita si de aparitia si dezvoltarea unor norme juridice specifice vizând stabilirea raspunderii internationale a statelor pentru nerespectarea acestor norme, precum si sanctionarea penala a persoanelor care savârsesc încălcări grave ale prevederilor conventiilor internationale în materie.

La sfârșitul primului razboi mondial, conceptele de crima internationala, criminali de razboi si raspundere penala internationala erau deja conturate în dreptul international. Pe baza acestora au

fost formulate acuzațiile împotriva unor persoane prin Tratatul de la Versailles și au fost pedepsiți principalii criminali de război după al doilea război mondial.

În actualul stadiu de dezvoltare a dreptului internațional, faptele prin care se încalca regulile de drept internațional umanitar aplicabil în perioada de conflict armat și care, datorită gravității lor, au caracter de crime de război sunt prevăzute în mai multe instrumente juridice internaționale, ce se completează reciproc:

- Statutul Tribunalului militar internațional de la Nürnberg (art.6. lit.a) și Carta Tribunalului internațional de la Tokio (art.5 lit.b) ale căror prevederi, împreună cu principiile degajate din lucrările tribunalelor respective, au fost aprobate și însusite de Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția nr. 97 (I) din 11 dec. 1946;

- Convențiile de la Geneva din 1949, art.50 (Convenția I), 51 (Convenția a II-a), 130 (Convenția a III-a) și respectiv 147 (Convenția a IV-a);

- Convenția de la Haga din 1954 (art.28);

- Convenția de la Geneva din 1976 asupra interzicerii folosirii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în alte scopuri ostile (art.IV);

- Protocolul Adicional I de la Geneva din 1977, în special art. 11, paragraful 4 și art.85;

- Statutele tribunalelor penale internaționale și al Curții Penale Internaționale.

Din ansamblul principiilor și normelor juridice prin care se formulează regulile aplicabile în timp de conflict armat sau se stabilește caracterul criminal al încălcării acestora rezultă că, potrivit dreptului internațional contemporan, constituie crime de război faptele ce urmează a fi prezentate sistematizat în continuare.

Secțiunea 2

Crime de război împotriva persoanelor și a bunurilor protejate

Reglementările internaționale referitoare la protejarea unor categorii de persoane și bunuri împotriva efectelor distructive ale războiului, cunoscute și sub denumirea de „dreptul de la Geneva”, conțin prevederi exprese în sensul că încălcările aduse celor mai importante reguli umanitare de protecție constituie crime internaționale.

a) Omorurile, tortura și relele tratamente ale persoanelor

Faptele sunt incriminate în special prin Statutul Tribunalului de la Nürnberg, Convențiile de la Geneva din 1949 și Protocolul aditional I din 1977.

Potrivit acestor convenții internaționale, asemenea fapte pot consta în omoruri intenționate (asasinat sau ucidere), în torturarea sau supunerea la tratamente inumane sau rele tratamente a civililor în teritoriul ocupat de inamic, a prizonierilor de război, a bolnavilor și naufragiilor, a personalului sanitar sau religios și, în general a oricărei persoane care se afla într-un regim permanent sau temporar de protecție în perioada de conflict armat.

Printre faptele de această natură care au caracter de crime de război se încadrează: ordinul de exterminare, de aplicare a unor rele tratamente, de deportare sau de muncă forțată pentru civili din teritoriul ocupat și pentru prizonierii de război; arestarile masive de civili, relele tratamente și torturile aplicate acestora; masacrarea preoților; executarea combatanților după ce au fost parasutați în spatele liniilor inamice pentru a executa operațiuni de sabotaj; uciderea parasutiștilor care se

salveaza dintr-un avion doborât; aplicarea unei pedepse mai grave decât cea disciplinara prizonierilor care au evadat sau executarea prizonierilor care încearca sa evadeze; torturarea, supunerea la rele tratamente sau executarea unor prizonieri de razboi; neacordarea îngrijirilor sau nerespectarea conditiilor minime de trai pentru sanatatea prizonierilor ori refuzul îngrijirilor medicale necesare acestora, ca si detinerea lor în conditii inumane; refuzarea asistentei unui preot pentru un prizonier condamnat la moarte; expunerea prizonierilor de razboi la pericolul actiunilor inamice prin neîndeptarea lor de linia frontului sau de obiectivele militare ce urmeaza sa fie atacate; folosirea prizonierilor de razboi pentru îndeplinirea unor sarcini primejdioase, cum ar fi transportarea munitiei sau operatiunile de deminare; neprotejarea prizonierilor de razboi contra insultelor sau curiositatii publice ori nerespectarea onoarei acestora.

b) Efectuarea de experiente biologice si medicale

Toate cele patru Conventii de la Geneva din 1949 incrimineaza experientele biologice efectuate de beligeranti asupra persoanelor aflate în puterea lor.

Protocolul aditional I din 1977 încadreaza printre crimele de razboi faptul de a supune orice persoana protejata unui act medical care nu ar fi motivat de starea sanatatii sale si care nu ar fi conform cu normele medicale în general recunoscute, daca sanatatea si integritatea fizica sau mintala a unei asemenea persoane ar putea fi compromise.

Este în special interzis de a practica asupra acestor persoane, chiar si cu consimtamântul lor, mutilari fizice, experiente medicale sau stiintifice, prelevări de tesuturi sau de organe pentru transplanturi, daca acestea nu sunt justificate de ratiuni privind apararea sanatatii persoanei în cauza.

Deasemenea, are caracter criminal constrângerea de a dona sânge pentru transfuzii sau piele destinata grefelor.

c) Luarea de ostatici

În baza prevederilor art.46 din Regulamentul Conventiei a IV-a de la Haga din 1907, care prevede ca viata indivizilor trebuie protejata de catre puterea ocupanta, Statutul Tribunalului de la Nürenberg a prevazut luarea de ostatici printre crimele de razboi.

Conventia a IV-a de la Geneva din 1949 enumara luarea de ostatici printre infractiunile grave prevazute de art.147 al acesteia.

Luarea de ostatici figureaza si în proiectul Codului crimelor contra pacii si securitatii internationale.

d) Deportarea populatiei civile

A fost considerata drept crima de razboi prin Statutul Tribunalului de la Nürenberg, pe baza reglementarilor mai generale din conventiile internationale anterioare.

Conventia a IV-a de la Geneva din 1949 interzice în mod expres în art. 49 deportarea populatiei civile din teritoriul ocupat de inamic, daca nu se face în propriul interes al acesteia ca urmare a pericolului operatiilor militare si nu permite ca dislocarea sau deportarea sa se faca pe teritoriul national al statului ocupant.

Deportarea ilegala a populatiei civile este considerata crima de razboi. Conventia interzice si transferul de catre puterea ocupanta al propriei populatii în teritoriul ocupat, fara a considera, însa, acest act o crima de razboi, lacuna acoperita de art.85 al Protocolului I de la Geneva din 1977 în cuprinsul caruia sunt considerate crime de razboi ambele forme de deportare a populatiei civile.

e) Detinerea ilegala a persoanelor civile

Potrivir art.147 al Convenției a IV-a de la Geneva, țările beligerante au dreptul ca, după izbucnirea ostilităților, dacă există puternice rațiuni de securitate, să interneze pe străinii ce se află pe teritoriul propriu, iar ulterior, pentru aceleași rațiuni, să interneze locuitori din teritoriul ocupat. Executarea unor acte de detinere ilegala a persoanelor civile de către oricare dintre beligeranți, dincolo de limitele – e drept, cam greu de precizat – stabilite prin convenție constituie o crimă de război.

f) Înrolarea forțată a persoanelor aflate în puterea inamicului

Constrângerea unui prizonier de război, sau a unei persoane civile aparținând părții adverse, chiar dacă la începutul ostilităților acestea au fost în serviciul țării inamice, de a lua parte la operații militare împotriva țării lor, este incriminată de Convențiile a III-a (art.130) și respectiv a IV-a de la Geneva care reiterează o interdicție în acest sens formulată deja prin Regulamentul Convenției a IV-a de la Haga din 1907.

Constituie astfel crimă de război atât înrolarea în armata statului inamic a persoanelor menționate, cât și constrângerea acestora de a lua parte la efortul de război îndreptat împotriva propriei țări.

g) Refuzul unui proces echitabil

Convențiile de la Geneva referitoare la protecția prizonierilor de război și, respectiv, la protecția populației civile, prevăd că privarea persoanelor protejate în caz de săvârșire a unor fapte penale de către acestea, de dreptul lor de a fi judecate conform legii și imparțial, constituie o crimă de război. Incriminarea este reluată și dezvoltată în cuprinsul Protocolului adițional I de la Geneva din 1977, potrivit căruia faptul de a priva orice persoană protejată de convențiile internaționale umanitare de un asemenea drept constituie crimă de război.

Sunt, astfel, crime de război executarea fără judecată a civililor care nu se bucură de regimul de prizonier de război, a spionilor sau a membrilor rezistenței armate, executarea unor persoane protejate care au fost condamnate după un proces sumar sau fără acordarea garanțiilor fundamentale referitoare la componenta și atitudinea imparțială a instanței, la prezumția de nevinovăție, în prezenta inculpatului, asigurarea dreptului de apărare, verificarea probelor, dreptul la recurs, etc.

h) Întârzierea nejustificată a repatrierii prizonierilor de război și a civililor

Fapta este incriminată pentru prima oară de art.85 al Protocolului I din 1977.

Ea constă în încălcarea prevederilor Convențiilor de la Geneva din 1949, prin care beligeranții sunt obligați să asigure fără întârziere repatrierea prizonierilor de război mari mutilați și grav bolnavi, ale căror aptitudini intelectuale sau fizice au suferit o diminuare considerabilă sau permanentă chiar înainte de terminarea ostilităților (Convenția a III-a, art.109), ca și repatrierea tuturor prizonierilor de război după terminarea ostilităților militare (Convenția a III-a, art. 118), să permită plecarea civililor cetățeni ai unui stat străin de pe teritoriul părților aflate în conflict (Convenția a IV-a, art.35) și să elibereze persoanele civile care se află internate la sfârșitul ostilităților sau al ocupației, cărora trebuie să le asigure repatrierea sau întoarcerea la ultimul lor domiciliu (Convenția a IV-a, art.134).

i) Apartheidul si alte practici inumane rasiste

Faptele de acest gen savârsite în timp de razboi au fost incriminate separat prin art.85 al Protocolului aditional I din 1977. Apartheidul constituie în timp de pace o crima împotriva umanitatii. Asemenea practici sunt, însa si crime de razboi în baza Conventiilor de la Geneva din 1949, încadrându-se în categoria faptelor prin care se aduce atingere demnitatii persoanelor sau în cea a relelor tratamente ori a tratamentelor inumane.

j) Aplicarea unor pedepse colective

Pedepsele colective sunt interzise prin Regulamentul Conventiei a IV a de la Haga din 1907 si prin Conventia a IV a de la Geneva din 1949, fara a se indica, însa, ca aplicarea de pedepse colective ar constitui o crima internationala.

Includerea unei asemenea fapte printre crimele de razboi s-a facut în cuprinsului proiectului de cod al crimelor împotriva pacii si securitatii internationale.

Independent de propunerea facuta prin proiectul de cod mentionat, întrucât pedepsirea unor colectivitati pentru o fapta savârsita numai de o persoana sau de un grup de persoane înseamna în fapt sanctionarea unor persoane nevinovate, o asemenea fapta constituie crima de razboi, încadrându-se în categoria tratamentelor inumane si a refuzului de a judeca o persoana în cadrul unui proces echitabil.

k) Jefuirea bunurilor publice sau private

Constituie una din faptele considerate crime prin Statutul Tribunalului de la Nürenberg, iar ulterior prin Conventiile de la Geneva din 1949 care incrimineaza apropierea ilicita, masiva, arbitrara si fara necesitati militare a bunurilor publice sau private. În afara unei asemenea însusiri de bunuri este evident ca alte forme de furturi sunt incriminate potrivit legislatiei ordinare.

l) Producerea de distrugeri inutile

Distrugerea de catre inamic a bunurilor publice sau private aflate în puterea sa si aparținând statului sau cetatenilor statului advers a fost incriminata de maniera clara prin Statutul Tribunalului de la Nürenberg, care considera crima de razboi distrugerea fara motiv a oraselor si satelor sau devastarile care nu sunt justificate de exigentele militare.

Conventiile de la Geneva din 1949 incrimineaza „distrugerea si însusirea de bunuri nejustificate de necesitatile militare si executate la scara mare, într-un mod ilicit si arbitrar” (Conventia I – art.50, Conventia II-a – art.51, Conventia a IV a – art.147).

m) Atingerile aduse bunurilor culturale

Conventia din 1954 pentru protectia bunurilor culturale în caz de conflict armat nu cuprinde o incriminare expresa a faptelor de razboi prin care se aduce atingere protectiei exceptionale ce se acorda unor asemenea bunuri, prevazând numai obligatia statelor de a incrimina prin legislatia proprie orice infractiune la acea Conventie (art.28).

Este evident, însa, ca atingerile aduse unor asemenea bunuri constituie crime de razboi, cel puțin în masura în care distrugerea unor bunuri fara justificare constituie, cum s-a aratat, o crima.

În Protocolul I din 1977 s-a prevazut în mod expres, ca sunt crime de razboi atacurile armate îndreptate împotriva monumentelor istorice, operelor de arta si lacasurilor de cult clar

recunoscute si care constituie patrimoniul cultural sau spiritual al popoarelor, daca acestora le este acordata o protectie speciala prin acorduri internationale si daca se produce distrugerea lor pe scara larga, nu exista nicio dovada ca adversarul ar fi utilizat asemenea bunuri pentru sprijinirea efortului sau militar si nu sunt situate în imediata apropiere a unor obiective militare.

Sectiunea 3

Crime de razboi savârsite prin violarea regulilor de întrebuintare a unor mijloace si metode de lupta

În ce priveste violarea regulilor privind întrebuintarea unor mijloace si metode de lupta (Dreptul de la Haga), precizarea faptelor care constituie crime de razboi s-a facut în special prin Protocolul aditional I de la Geneva din 1977, în cadrul infractiunilor grave prevazute de art.85 al acestuia.

Faptele prevazute în cuprinsul respectivului articol constituie crime daca prin savârsirea lor cu intentie si cu violarea dispozitiilor pertinente ale Protocolului se produc moartea sau lezarea în mod grav a integritatii fizice sau mentale a unor persoane protejate.

a) Atacurile dirijate contra civililor

Supunerea populatiei civile sau a persoanelor civile unui atac militar constituie crima de razboi (art.85, paragraful 3, lit.a din Protocolul I de la Geneva din 1977).

b) Atacurile fara discriminare

Lansarea unui atac fara discriminare care aduce atingere populatiei civile sau bunurilor cu caracter civil, daca autorul cunoaste ca un asemenea atac va cauza pierderi în vieti omenesti, ranirea persoanelor civile sau pagube bunurilor cu caracter civil, care sunt excesive în raport cu avantajul militar concret si direct asteptat, constituie crima de razboi potrivit art.85 paragraful 3 lit.b al Protocolului aditional I.

c) Atacurile împotriva lucrarilor care contin forte periculoase

Sunt incriminate de art.85 paragraful 3 lit.c, care prevede ca este interzisa, fiind considerata o infractiune grava, deci crima de razboi, lansarea unui atac împotriva lucrarilor sau instalatiilor care contin forte periculoase, cunoscând ca acesat atac va cauza pierderi de vieti omenesti, ranirea persoanelor civile sau pagube bunurilor cu caracter civil, care sunt excesive în raport cu avantajul militar concret si direct asteptat.

Atacarea unor lucrari sau instalatii cum sunt digurile, barajele sau centralele nucleare, stiind ca prin aceasta se vor produce urmarile enumerate, este crima de razboi chior daca lucrarile în cauza constituie un obiectiv militar sau se afla situate în imediata apropiere a unor obiective militare.

d) Atacurile contra localitatilor neaparate sau a zonelor demilitarizate

Sunt considerate crime de razboi atacurile îndreptate împotriva localitatilor neaparate si a zonelor demilitarizate, daca potrivit art.59 si 60 ale Protocolului I, cel ce lanseaza atacurile stie ca

acestea sunt îndreptate împotriva unei localitati neaparate sau a unei zone demilitarizate si daca acestea nu sunt folosite de partea adversa în scopuri contrare statutului lor special.

e) Atacarea unei persoane scoasa din lupta

Atacarea unei persoane, cunoscând ca aceasta este scoasa din lupta, deci se afla în puterea partii adverse, se preda sau este incapabila sa se apere datorita ranilor primite, a bolii sau a pierderii cunostintei, este crima de razboi potrivit art.85, paragraful 3, lit.e al Protocolului aditional I.

f) Utilizarea perfida a semnelor protectoare

Utilizarea cu perfidie în conditiile prevazute de art.37 al Protocolului I care interzice perfidia ca metoda de razboi deci daca prin aceasta se produce uciderea, ranirea sau capturarea unui adversar, a semnului distinctiv al Crucii Rosii, al Semilunei Rosii sau al Leului si Soarele Rosu, precum si a oricarui alt semn protector recunoscut de catre Conventiile de la Geneva din 1949 sau de catre Protocolul I este incriminata prin acelasi art.85 la paragr.3 lit.f.

Alte asemenea semne protectoare recunoscute sunt: drapelul alb al parlamentarilor, emblema bunurilor culturale, însemnul protectiei civile, cel care marcheaza lucrarile ce contin forte periculoase, semnele lagarelor de prizonieri si de internati civili, semnele pentru marcarea localitatilor neaparate si a zonelor demilitarizate, semnele si semnalele luminoase, radio si electronice ale mijloacelor de transport sanitare, stabilite prin conventii internationale.

g) Utilizarea tehnicilor de modificare a mediului

Conventia de la Geneva din 1976 asupra interzicerii utilizarii în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului obliga statele parti sa interzica si sa previna orice activitate care contravine dispozitiilor conventiei, obligatie care implica în mod necesar si incriminarea prin legislatia lor interna a unor asemenea fapte.

h) Utilizarea anumitor arme si metode de lupta

În stadiul actual de dezvoltare a dreptului international penal nu exista un instrument juridic conventional prin care sa fie considerata în mod expres crima internationala utilizarea în lupta a armelor care produc suferinte inutile, a celor care produc efecte nediscriminatorii sau a armelor perfide, precum si a armelor specifice interzise în mod expres prin conventii speciale, desi caracterul criminal al utilizarii unor asemenea arme este evident în lumina principiilor si normelor existente.

Unele reglementari pariale cu caracter penal sunt cuprinse în Conventia din 1993 asupra interzicerii armelor chimice care obliga statele sa incrimineze în cadrul legislatiei proprii încalcarea prevederilor acesteia, ca si în cuprinsul Rezolutiei din 1961 a Adunarii Generale a O.N.U., asupra armelor nucleare si termonucleare care asimileaza utilizarea unor asemenea arme unei crime împotriva umanitatii.

Ulterior, Statutului Tribunalului International Penal pentru fosta Iugoslavie incrimineaza „folosirea armelor toxice sau a altor arme concepute pentru a produce suferinte inutile”, iar Statutul Curtii Penale Internationale prevede în art.8 printre crimele de razboi si formele de utilizare ilegala a unor arme si metode de lucru.

CAPITOLUL XI

INFRACTIUNI INTERNATIONALE COMISE DE CATRE PERSOANE PARTICULARE

Sectiunea 1

Consideratii introductive

Crimele contra pacii si securitatii internationale, crimele de razboi si crimele contra umanitatii constituie, asa cum am prezentat anterior, pericole de o gravitate deosebita la adresa umanitatii. Aceste infractiuni sunt comise de catre organe, organizatii si institutii guvernamentale sau persoane particulare care actioneaza în calitate de agenti ai statului ori din însarcinarea acestuia.

Spre deosebire de aceste infractiuni, în categoria pe care o analizam în continuare intra faptele penale care de regula sunt savârsite de catre persoane care nu au calitatea de agenti ai statului si care nu actioneaza din însarcinarea sau în numele unor guverne. Dreptul international penal încorporeaza norme si sanctioneaza inclusiv acele persoane care comit infractiuni în nume propriu si nu sub autoritatea unor state sau autoritati guvernamentale.

Includerea unor asemenea infractiuni în sfera represiunii internationale se datoreaza faptului ca acestea, prin pericolul pe care îi prezinta, prin formele de manifestare sau prin efectele pe care le produc, depasesc cadrul limitat al dreptului intern al unei tari, constituind un atentat la valori ce tin de interesul general al statelor, de stabilitatea raporturilor internationale si de cooperarea pasnica între natiuni si prezinta astfel un înalt grad de pericolozitate pentru întreaga comunitate internationala.

Incriminarea unor fapte din aceasta categorie precum: terorismul international, pirateria maritima, distrugerea cablurilor submarine, traficul ilicit de stupefiante, falsificarea de moneda, circulatia si traficul de publicatii obscene, aducerea în sclavie si traficul de sclavi, traficul de femei si copii, luarea de ostatici, obligarea la munca fortata s.a. se face prin adoptarea de catre comunitatea internationala a unor tratate (conventii, acorduri) în domeniile care necesita interventie în reglementare. Aceste instrumente juridice internationale interzic în mod formal comiterea infractiunilor mentionate anterior, dar statele se angajeaza sa introduca în legislatia penala interna norme care sa sanctioneze faptele antisociale comise. De asemenea, statele se angajeaza sa actioneze pentru prevenirea producerii acestora, pentru colaborarea în vederea reprimarii oriunde s-ar savârsi, precum si pentru prinderea, arestarea, judecarea si pedepsirea penala a autorilor acestor infractiuni.

Sectiunea 2

Terorismul international

Aceasta infractiune este cunoscuta din cele mai vechi timpuri, incriminata ca atare si reprimata de legislatia interna a statelor. Varietatea deosebita a formelor si a abordarilor conceptuale face foarte dificila adoptarea unei definitii unanim acceptate la nivel international.

Terorismul este definit, în general, ca folosirea deliberata si sistematica a unor mijloace de natura sa promoveze pe scara larga teroarea în vederea obtinerii unor scopuri criminale.

Încercările repetate de a defini terorismul international în cadrul ONU si al altor organizatii internationale au ramas fara rezultat, datorita, în principal unor puncte de vedere diferite, greu de conciliat.. Astfel, reprezentantii unor state se opun definirii drept acte teroriste a actiunilor disperate ale unor persoane care își dau viata pentru libertate, pentru eliberare nationala si sociala, sustinând ca este greu sa se faca distinctie între aceste actiuni si actele teroriste propriu-zise.

Nevoia de definire a terorismului international a fost subliniata si de catre Uniunea Europeana care, la 14 septembrie 2001, a admis ca trebuie sa fie statuat un "*cadru juridic adecvat de combatere la nivel international*". Cu toate ca dezbaterea acestui fenomen a fost înscrisa pe ordinea de zi a Sesiunii Adunarii Generale a O.N.U. din octombrie 2001, Kofi Annan a adus la cunostinta opiniei publice ca "*dificultatile anterioare se mentin*" fiind greu sa se ajunga la un punct de vedere comun asupra definirii terorismului international.

Caracteristica principala a terorismului este intimidarea prin violenta.

Mijloacele folosite pentru atingerea acestui scop sunt extrem de variate, incluzând rapirea de persoane, luarea de ostatici, asasinatul, executarea persoanelor, producerea de explozii, distrugerea unor edificii publice, sabotarea cailor ferate sau a unor instalatii industriale ori a mijloacelor de telecomunicatii, ruperea unor diguri, otravirea apei potabile, producerea de boli contagioase etc.

Terorismul international are drept scop sa complice sau sa determine ruperea ori deteriorarea relatiilor dintre state, sa înlature anumiti lideri politici, inclusiv sefi de state, sa influenteze prin intimidare politica generala a unor state sau pozitia pe care acestea urmeaza sa o adopte fata de unele probleme politice concrete, sa impuna o doctrina politica sau o anumita forma de organizare a statului, o religie sau o anumita ideologie, sa creeze tensiune în relatiile internationale, punând în pericol pacea si securitatea mondiala.

Terorismul poate deveni o parte componenta a politicii unui stat care utilizeaza sau sprijina prin organismele sale actiuni cu caracter terorist împotriva altor state sau împotriva unor membrii ai propriei societati (*terorismul de stat*). Totodata, terorismul international poate fi savârsit atât în timp de pace, cât si în timp de razboi.

În ultimul secol, terorismul international a luat o amploare deosebita, în special sub forma de atentate contra unor sefi de state, atacarea misiunilor diplomatice si a diplomatilor, atentate împotriva personalitatilor politice sau a unor persoane particulare cunoscute pentru opiniile lor, atacarea unor institutii publice, a unor întreprinderi comerciale sau a unor cladiri importante, a unor nave si aeronave etc.

Dupa atentatul de la Marsilia din anul 1934 când au fost asasinati regele Alexandru I al Iugoslaviei si Louis Barthou, ministrul de externe al Frantei, Consiliul Societatilor Natiunilor a convocat, la initiativa Frantei, o conferinta privind reprimarea internationala a terorismului international, care s-a desfasurat la Geneva si s-a materializat prin încheierea a doua conventii, la 16 noiembrie 1937, *asupra prevenirii si reprimarii terorismului*, precum si *asupra unei Curti penale speciale* care sa judece persoanele acuzate de terorism. Desi cele doua conventii au fost semnate de catre 24 de state, acestea nu au intrat în vigoare deoarece nu au fost ratificate de numarul suficient de state. România a fost semnatară acestor conventii.

Potrivit art. 1 din *Conventia asupra prevenirii si reprimarii terorismului*, actele de terorism sunt definite ca "*fapte criminale îndreptate împotriva unui stat si al caror scop sau natura este de a provoca teroarea unor persoane determinate, grupurilor de persoane sau publicului*".

Prin aceeași conventie, statele se angajau sa se abtina de la orice fapte care ar putea favoriza activitatea terorista, împotriva altui stat, de a lua masuri de prevenire si reprimare a terorismului international, acordându-si ajutor reciproc pentru combaterea acestuia. Totodata, statele se obligau sa pedepseasca persoanele vinovate pentru atentatele împotriva sefilor de stat si a altor persoane cu functii oficiale, pentru faptele care pun în pericol mai multe vietii omenesti, actele diversioniste asupra bunurilor private si de stat, precum si pentru fabricarea, procurarea, detinerea sau furnizarea de arme si munitii, pasapoarte sau alte documente false în scopuri teroriste.

Actele de terorism au figurat si printre crimele sanctionate de tribunalele militare de la Nürnberg si Tokio.

Asa cum am precizat anterior, desi au fost adoptate sub egida Natiunilor Unite, numeroase rezolutii ale Adunarii Generale în acest domeniu, nu s-a putut ajunge la încheierea unei conventii internationale cu caracter general si universal asupra terorismului. Dintre cele mai importante rezolutii, subliniem:

- Rezolutia Adunarii Generale a O.N.U., nr. 2625 (XXV) din anul 1970, referitoare la principiile de drept international privind relatiile amicale si cooperarea dintre state conform Chartei Natiunilor Unite, care instituia obligatia statelor de a se abtine sa organizeze sau sa încurajeze actele de terorism pe teritoriul altui stat, de a ajuta asemenea acte sau de a participa la ele ori de a tolera pe teritoriul lor producerea unor asemenea acte.

- Rezolutia Adunarii Generale a O.N.U., nr. 3034 (XXVII) din 18 decembrie 1972, "cu privire la unele masuri pentru prevenirea terorismului international, care pune în pericol sau distruge vietii umane nevinovate sau care afecteaza libertatile fundamentale, precum si pentru studierea cauzelor care genereaza forme de terorism si acte de violenta care își au originea în saracie, deceptii, nemulțumire si disperare si care determina unele persoane sa sacrifice vietii umane, inclusiv propria lor viata, pentru a încerca sa aduca schimbari radicale". Rezolutia pune un accent deosebit pe studierea cauzelor profunde de ordin politic, economic si social care genereaza

ori alimentează terorismul internațional și pe măsurile pentru atenuarea sau înlăturarea acestora. În scopul promovării acestor măsuri, în cadrul organizației a fost constituit un Comitet special care a primit, totodată, sarcina de a examina propunerile formulate de state pentru prevenirea și reprimarea terorismului internațional.

După anul 1994, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat un număr mare de rezoluții conținând "*masuri pentru eliminarea terorismului internațional*" (de exemplu, Rezoluțiile nr. 49/60 din anul 1994, nr. 50/53 din anul 1995, nr. 51/210 din anul 1996, nr. 52/165 din anul 1997, nr. 53/108 din anul 1999, nr. 54/110 din anul 2000, nr. 55/158 din anul 2001 s.a.)

În raport de recrudescența unor forme de terorism în anumite perioade s-au încheiat unele convenții cu caracter parțial, specializat, pentru realizarea unei colaborări internaționale în combaterea acestora.

Reglementările vizează diferite forme de manifestare a terorismului internațional, în variate domenii.

În domeniul protecției persoanelor care se bucură de imunitate diplomatică cele mai semnificative sunt:

a) *Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea infracțiunilor contra persoanelor care se bucură de o protecție diplomatică, inclusiv agenții diplomatici*, adoptată la cea de-a XXXVIII-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., prin Rezoluția 3166 din 14 decembrie 1973, document ce incriminează faptele intenționate considerate infracțiuni internaționale constând în: - comiterea unui omor, a unei rapiri sau a altui atac împotriva persoanei sau a libertății unei persoane care se bucură de o protecție internațională; - comiterea, prin violență, împotriva localurilor oficiale, a locuinței private sau a mijloacelor de transport ale unei persoane, a unui atac de natură a pune persoana sau libertatea sa în pericol; - amenințarea cu comiterea unui asemenea atac, tentativa și complicitatea la asemenea acte s.a. Convenția încorporează acordul statelor parti de a considera asemenea fapte ca infracțiuni în cadrul legislației lor naționale și de a le prevedea pedepse corespunzătoare, în raport de gravitatea lor.

De asemenea, statele parti la convenție se angajează să includă în acordurile bilaterale aceste infracțiuni în tratatele de extradare, iar dacă nu există astfel de tratate, să considere convenția ca bază juridică pentru efectuarea extradării.

b) *Convenția împotriva luării de ostatici*, din 1979, ce cuprinde acordul statelor de a incrimina prin legile lor interne infracțiunea de luare de ostatici, constând în faptul de: - a sechestra o persoană sub amenințarea că o va omorî; - a răni o asemenea persoană sechestrată sau de - a continua să o țină pentru a constrânge un stat, o organizație internațională sau o persoană fizică, să îndeplinească un act sau să se abțină de la îndeplinirea lui, ca o condiție a eliberării ostaticului;

c) *Convenția privind securitatea personalului Națiunilor Unite și a celui asociat*, din 1994, cuprindea sub aspect penal angajamentul statelor de a pedepsi prin legislația lor națională faptele îndreptate împotriva unor asemenea persoane, constând în omucidere, rapiri sau orice alt atac și de a colabora în pedepsirea unor asemenea crime.

În domeniul securității navigației aeriene împotriva deturnărilor de aeronave și a altor acte de natură a răspândi teroarea în rândul pasagerilor, au fost adoptate de către statele membre ale Organizației Internaționale a Aviației Civile (O.A.C.I.) trei convenții internaționale:

a) *Conventia referitoare la infractiuni si alte acte savârsite la bordul aeronavelor*, semnata la Tokio în 1963;

b) *Conventia pentru reprimarea capturarii ilicite de aeronave*, semnata la Haga în 1970;

c) *Conventia pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate împotriva securitatii aviatiei civile*, semnata la Montreal în 1971 si completata ulterior de dispozitiile *Conventiei pentru reprimarea actelor ilicite de violenta la aeroporturile care servesc aviatia civila* (Montreal, 1988).

Fondul problemelor privind combaterea terorismului international în acest domeniu este stabilit, în principal, prin dispozitiile Conventiei de la Haga din anul 1970, iar prin Conventia de la Montreal a fost completat tabloul infractiunilor incriminate cu fapte comise la sol sau în orice alt mod ce afecteaza siguranta navigatiei aeriene, împiedicând deturnarea aeronavelor. Conventia de la Haga din anul 1970 nu defineste infractiunea de deturnare de aeronave, dar prevede ca *savârseste o fapta penala orice persoana care, aflându-se la bordul unei aeronave în zbor, în mod ilegal si prin violenta sau amenintare cu violenta pune stapânire pe aceasta aeronava, exercita controlul asupra ei sau încearca sa comita unul din aceste acte ori este complice al unei persoane care comite sau încearca sa comita unul din aceste acte*. Statele parti la conventie se angajeaza sa reprime deturnarea de aeronave cu sanctiuni severe.

Este semnificativ ca toate aceste conventii din 1970, 1971 si 1988 incrimineaza fapte grave de terorism, ce sunt considerate infractiuni internationale, indiferent de spatiul aerian în care se produce aceasta.

Dupa cum am mentionat succint, prima conventie incrimineaza deturnarea de aeronave, iar celelalte doua condamna fapte grave cum ar fi:

- punerea în pericol a sigurantei aeronavei prin actiuni violente îndreptate împotriva persoanelor aflate la bordul acesteia;
- distrugerea unui avion aflat în serviciu sau plasarea de substante ori dispozitive capabile sa distruga un avion aflat în serviciul aerian;
- distrugerea ori deteriorarea unor facilitati ale aviatiei civile;
- comunicarea de informatii false care pun în pericol siguranta unei aeronave aflate în zbor etc.

Competenta jurisdictionala revine, fara o ordine de prioritate, statului de înmatriculare, statului de aterizare sau statului în care locatorul îsi are sediul principal al afacerilor ori, în lipsa acestuia, adresa permanenta.

Ca si în cazul altor infractiuni internationale, statele parti se obliga sa considere deturnarea ca un caz de extradare de plin drept în orice tratat de extradare, iar daca nu exista astfel de acorduri, sa considere conventia ca baza juridica pentru efectuarea extradarii.

În legislatia româna au fost adoptate norme interne pentru sanctionarea deturnarii de aeronave sau a capturarii ilicite de aparate de zbor anterior ratificarii Conventiei de la Haga din anul 1970, (Decretul nr.432/14 iul.1970) iar în prezent sunt stabilite sanctiuni importante pentru autorii acestui gen de infractiuni prin legi speciale (art.106-109 din O.G. nr.29/1997 privind Codul aerian, republicata; Titlul X, Sectiunea a III-a privind Infractiunile specifice aviatiei si marinei militare) si prin Codul Penal al României, republicat, cu modificarile si completarile ulterioare.

În domeniul sigurantei navigatiei maritime, s-au încheiat la Roma, în anul 1988, doua instrumente juridice si anume: *Conventia pentru reprimarea actelor ilicite împotriva sigurantei navigatiei maritime* si *Protocolul pentru reprimarea actelor ilicite împotriva sigurantei platformelor fixe situate pe platoul continental*.

Un cadru de reglementare relativ recent este stabilit si pentru **protectia domeniului energiei nucleare**, prin intermediul Agentiei Internationale pentru Energie Atomica, organism specializat al ONU cu sediul la Viena. Au fost adoptate, în acest sens, *Conventia pentru protectia fizica a materialului nuclear* (Viena, 1980), care interzice orice acte care ar pune în pericol siguranta materialelor nucleare, precum si *Conventia pentru reprimarea bombardamentelor teroriste* (adoptata de Adunarea Generala a O.N.U. în anul 1997) prin care este interzisa plasarea de substante explozive în locuri publice, în facilitati aparținând statului, în sistemele de transport public si în infrastructura.

Nu lipsesc din sistemul conventional de combatere a terorismului nici unele reglementari pentru limitarea surselor de finantare a acestuia. Pentru acest scop s-au încheiat: *Conventia ONU împotriva recrutarii folosirii, finantarii si instruirii mercenarilor* (1989) si *Conventia internationala privind suprimarea finantarii terorismului*, adoptata la New York, în anul 1999, ratificata de România prin Legea nr. 623/2002.

În cadru regional, au fost încheiate mai multe conventii internationale vizând combaterea terorismului. Dintre acestea, cele mai semnificative sunt:

- *Conventia pentru prevenirea sau reprimarea actelor de terorism care iau forma delictelor contra persoanelor, ca si a extorcarilor conexe acestor delicta, daca asemenea acte au repercusiuni internationale*, semnata la Washington, în anul 1971, de catre statele membre ale Organizatiei Statelor Americane (OSA);

- *Conventia europeana pentru reprimarea terorismului*, încheiata la Strasbourg în 1977 între statele membre ale Consiliului Europei, ratificata de România prin Legea nr. 19/1997. Conventia a fost amendata prin *Protocolul* adoptat la Strasbourg, la 15 mai 2003, document ce a fost ratificat prin Legea nr. 366/2004.

Protocolul largeste sfera de protectie prin incriminarea unui numar extins de actiuni ce pot avea caracter terorist si evidentiaza distinct caracterul de infractiune international de terorism pentru fapte ce sunt prevazute în alte conventii internationale.

Conventia americana cuprinde angajamentul statelor parti de a coopera la luarea oricaror masuri pe care le vor considera eficace pentru prevenirea si reprimarea actelor de terorism, în special cu privire la rapirea, uciderea si alte atingeri aduse vietii sau integritatii fizice a persoanelor carora statele sunt obligate de dreptul international sa le acorde o protectie speciala.

Potrivit conventiei, asemenea crime trebuie sa fie considerate crime internationale indiferent de mobilul care le-ar inspira (deci inclusiv cel politic).

Conventia europeana pentru reprimarea terorismului vizeaza luarea unor masuri eficace de întrajutorare judiciara si extradare, angajându-se sa nu considere asemenea fapte ca infractiuni politice, pentru ca autorii unor acte de terorism sa nu scape urmaririi si pedepsirii.

Conventia are în vedere urmatoarele fapte criminale:

- a) infractiunile cuprinse în câmpul de aplicare al Conventiei pentru reprimarea capturii ilicite de aeronave de la Haga din 1970 si al Conventiei pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate împotriva securitatii aviatiei civile, de la Montreal, 1971;

- b) infractiunile grave îndreptate împotriva vietii, integritatii corporale sau libertatii persoanelor care au dreptul la o protectie internationala, inclusiv agentii diplomatici;

- c) infractiunile care comporta rapirea, luarea de ostatici sau sechestrarea arbitrara;

- d) infractiunile care comporta utilizarea de bombe, grenade, proiectile, arme de foc automate ori scrisori sau valize capcana, în masura în care asemenea utilizare prezinta pericol pentru persoane.

Celelalte conventii adoptate în cadru regional sunt: *Conventia Asociatiei Asiei de Sud-Est pentru Cooperare Regionala privind reprimarea terorismului* (Kathmandu, 1997), *Conventia Araba privind reprimarea terorismului* (Liga Statelor Arabe, Cairo, 1998), *Conventia Organizatiei Conferintei Islamice pentru reprimarea terorismului international* (Ouaghadougou, 1999) si *Conventia Organizatiei Statelor Africane privind prevenirea si combaterea terorismului* (Alger, 1999).

În zona bazinului Marii Negre, statele riverane au stabilit prin acorduri regionale masuri pentru prevenirea si combaterea terorismului în zona. În acest sens, statele membre ale Organizatiei pentru Cooperare Economica în Marea Neagra au adoptat masuri suplimentare prin *Protocolul privind combaterea terorismului*, semnat la Atena, la 3 decembrie 2004.

Numeroase conventii internationale pentru combaterea terorismului s-au încheiat si în cadru bilateral, îndeosebi în contextul mai larg al asistentei juridice internationale pe care statele si-o acorda în mod reciproc.

DOCUMENTE ANEXA LA PCT 11.2

I. Rezolutia nr. 1.373/2001 a Consiliului de Securitate al Organizatiei Natiunilor Unite

Consiliul de Securitate al Organizatiei Natiunilor Unite, reafirmând rezolutiile nr. 1.269/1999 din 19 octombrie 1999 si nr. 1.368/2001 din 12 septembrie 2001, reafirmând, de asemenea, condamnarea fara echivoc a atacurilor teroriste care au avut loc la New York, Washington D.C. si Pennsylvania la 11 septembrie 2001 si exprimându-si hotărârea de a interzice orice asemenea acte, considerând ca asemenea acte, ca orice act de terorism international, constituie o amenintare la adresa pacii si securitatii internationale, reafirmând dreptul inerent la aparare individuala sau colectiva, asa cum este recunoscut de Carta Natiunilor Unite si reiterat în Rezolutia nr. 1.368/2001, subliniind necesitatea de a combate prin toate mijloacele, conform Cartei Natiunilor Unite, amenintarile la adresa pacii si securitatii cauzate de acte teroriste, profund preocupat de cresterea în diferite regiuni ale lumii a numarului actelor de terorism motivate de intoleranta si extremism, chemând toate statele sa actioneze împreuna de urgenta pentru a preveni si a suprima actele de terorism, inclusiv prin cooperare sporita si aplicarea în totalitate a conventiilor internationale relevante referitoare la terorism, recunoscând necesitatea ca statele sa întareasca cooperarea internationala prin adoptarea de masuri suplimentare pentru prevenirea si suprimarea pe teritoriile lor, prin toate masurile legale, a finantarii si pregatirii oricaror acte de terorism, reafirmând principiile stabilite de Adunarea Generala a Organizatiei Natiunilor Unite în declaratia sa din octombrie 1970 [Rezolutia nr. 2.625(XXV)], reiterata de Consiliul de Securitate al Organizatiei Natiunilor Unite în Rezolutia sa nr. 1.189/1998 din 13 august 1998, conform careia fiecare stat are obligatia de a se abtine de la organizarea, instigarea, sprijinirea sau participarea la acte teroriste în alt stat ori de la tolerarea actiunilor organizate pe teritoriul sau si orientate spre comanditarea unor asemenea acte, actionând în baza prevederilor cap. VII al Cartei Natiunilor Unite,

1. decide ca toate statele:

- a) sa previna si sa suprima finantarea actelor teroriste;

b) sa incrimineze asigurarea sau colectarea voita de fonduri de catre conationalii lor ori pe teritoriile lor, prin orice mijloace, direct sau indirect, cu intentia ca fondurile sa fie utilizate sau având cunostinta ca acestea urmeaza sa fie utilizate în scopul savârșirii de acte teroriste;

c) sa înghețe fara întârziere fondurile si alte bunuri financiare ori resurse economice ale persoanelor care comit sau încearca sa comita acte teroriste ori care participa la sau faciliteaza comiterea de acte teroriste, ale entitatilor aflate în proprietatea sau controlate direct ori indirect de asemenea persoane, ale persoanelor sau entitatilor care actioneaza în numele sau sub conducerea unor astfel de persoane si entitati, inclusiv fondurile provenite sau generate de proprietatea detinuta ori controlata direct sau indirect de asemenea teroristi ori de persoane si entitati asociate;

d) sa interzica nationalilor sau persoanelor si entitatilor din teritoriile lor de a pune la dispozitie, în mod direct sau indirect, orice fonduri, bunuri financiare sau resurse economice ori servicii financiare sau alte servicii asemanatoare în beneficiul persoanelor care comit, încearca sa comita, faciliteaza sau participa la comiterea actelor teroriste, al entitatilor aflate în proprietatea lor sau controlate în mod direct ori indirect de asemenea persoane sau de persoane si entitati actionând în numele ori sub conducerea acestor persoane;

2. decide, deasemenea, ca toate statele:

a) sa se abtina de la acordarea oricarei forme de sprijin, activ sau pasiv, entitatilor sau persoanelor implicate în acte teroriste, inclusiv prin suprimarea recrutarii de membri ai gruparilor teroriste si prin eliminarea furnizarii de arme teroristilor;

b) sa întreprinda masurile necesare în vederea prevenirii comiterii de acte teroriste, inclusiv prin stabilirea unui sistem de alerta timpurie între state prin schimbul de informatii;

c) sa refuze sederea pe teritoriile lor a acelora care finanteaza, planuiesc, sprijina sau comit atacuri teroriste ori oferirea de adăpost în acest sens;

d) sa îi împiedice pe cei care finanteaza, planuiesc, faciliteaza sau comit acte teroriste de a folosi teritoriile lor pentru aceste scopuri împotriva altor state sau cetatenilor acestora;

e) sa se asigure ca orice persoana care participa la finantarea, planificarea, pregatirea sau comiterea actelor teroriste ori care sprijina aceste acte este adusa în fata justitiei si sa se asigure ca, în completarea oricaror alte masuri de combatere a acestora, asemenea acte teroriste sunt calificate drept infractiuni grave în legile si în reglementarile interne, precum si ca pedeapsa reflecta în mod corespunzator gravitatea actelor teroriste;

f) sa își acorde unele altora întregul sprijin pentru investigatiile si actiunile penale asociate finantarii sau sprijinirii actelor teroriste, inclusiv asistenta în obtinerea probelor pe care le detin si care sunt necesare actiunilor penale;

g) sa previna deplasarea teroristilor si a gruparilor teroriste prin exercitarea unui control eficient al frontierelor si al eliberarii actelor de identitate si a documentelor de calatorie, precum si prin masuri de prevenire a contrafacerii, falsificarii sau utilizarii frauduloase a actelor de identitate si a documentelor de calatorie;

3. cere statelor:

a) sa identifice mijloace pentru intensificarea si accelerarea schimbului de informatii operative, în special cu privire la: actiuni sau deplasari ale teroristilor ori ale retelelor teroriste; documente de calatorie falsificate; trafic cu arme, materii explozive sau alte materiale periculoase; folosirea tehnologiei în domeniul comunicatiilor de catre grupari teroriste si amenintarea creata de detinerea de catre grupurile teroriste a armelor de distrugere în masa;

b) sa efectueze schimb de informatii în conformitate cu dispozitiile legale interne si internationale si sa coopereze în domeniile administrativ si judiciar pentru a împiedica comiterea de acte teroriste;

c) sa coopereze în special prin intermediul înțelegerilor si al acordurilor bilaterale si multilaterale pentru prevenirea si combaterea atacurilor teroriste si sa actioneze împotriva autorilor acestor acte;

d) sa devina cât mai curând posibil parti la conventiile si protocoalele internationale relevante în domeniul terorismului, inclusiv la Conventia internationala pentru combaterea finantarii terorismului din 9 decembrie 1999;

e) sa întareasca cooperarea si sa aplice în întregime cele 12 conventii si protocoale internationale relevante în domeniul terorismului, precum si rezolutiile Consiliului de Securitate al Organizatiei Natiunilor Unite nr. 1.269/1999 si nr. 1.368/2001;

f) sa întreprinda masurile necesare în conformitate cu prevederile relevante din dreptul intern si international, inclusiv cu standardele internationale în domeniul protectiei drepturilor omului, înainte de acordarea statutului de refugiat, pentru a se asigura ca solicitantii de azil nu au planificat, nu au facilitat sau nu au participat la comiterea de acte teroriste;

g) sa se asigure, în conformitate cu dreptul international, ca statutul de refugiat nu este utilizat în mod abuziv de autorii, organizatorii sau facilitatorii actelor teroriste si ca revendicarile cu motivatie politica nu vor fi recunoscute ca motive pentru respingerea cererilor de extradare a presupusilor teroristi;

4. ia nota cu îngrijorare de legatura strânsa dintre terorismul international si crima organizata la nivel transnational, de traficul ilicit de stupefiante, operatiunile de spalare a banilor, traficul ilegal cu arme, transportul ilegal de materiale nucleare, chimice, biologice si alte materiale cu potential letal si, în aceasta privinta, evidentiaza necesitatea întaririi coordonarii eforturilor la nivel national, subregional, regional si international în scopul consolidarii reactiei internationale la aceasta amenintare grava la adresa securitatii internationale;

5. declara ca actele, metodele si practicile teroriste sunt contrare scopurilor si principiilor Organizatiei Natiunilor Unite si ca finantarea, planificarea si incitarea la acte teroriste, în cunostinta de cauza, sunt contrare scopurilor si principiilor Organizatiei Natiunilor Unite;

6. decide sa creeze, în conformitate cu paragraful 28 din regulile provizorii de procedura, un comitet al Consiliului de Securitate al Organizatiei Natiunilor Unite, format din toti membrii consiliului, pentru a monitoriza aplicarea prezentei rezolutii, cu asistenta si expertiza necesare, si cere tuturor statelor sa raporteze comitetului, nu mai târziu de 90 de zile de la data adoptarii prezentei rezolutii si, ulterior, conform programului stabilit de comitet, asupra masurilor luate pentru punerea în aplicare a prezentei rezolutii;

7. orienteaza comitetul în vederea stabilirii sarcinilor sale si a prezentarii unui plan de activitati în termen de 30 de zile de la data adoptarii prezentei rezolutii, precum si a evaluarii sprijinului necesar, în consultare cu secretarul general al Organizatiei Natiunilor Unite;

8. își exprima hotarârea de a lua toate masurile necesare pentru a asigura deplina aplicare a prezentei rezolutii, în conformitate cu responsabilitatile sale, potrivit Cartei Natiunilor Unite;

9. hotaraste sa urmareasca în continuare aceasta chestiune.

II. Extras din *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea si combaterea terorismului*:

ART. 1

Terorismul reprezinta ansamblul de actiuni si/sau amenintari care prezinta pericol public si afecteaza securitatea nationala, având urmatoarele caracteristici:

- a) sunt savârsite premeditat de entitati teroriste, motivate de conceptii si atitudini extremiste, ostile fata de alte entitati, împotriva carora actioneaza prin modalitati violente si/sau distructive;
- b) au ca scop realizarea unor obiective specifice, de natura politica;
- c) vizeaza factori umani si/sau factori materiali din cadrul autoritatilor si institutiilor publice, populatiei civile sau al oricarui alt segment aparținând acestora;
- d) produc stari cu un puternic impact psihologic asupra populatiei, menit sa atraga atentia asupra scopurilor urmarite.

ART. 2

Faptele savârsite de entitatile teroriste sunt sanctionate potrivit prevederilor prezentei legi, daca îndeplinesc una dintre urmatoarele conditii:

- a) sunt savârsite, de regula, cu violenta si produc stari de neliniste, nesiguranta, teama, panica sau teroare în rândul populatiei;
- b) atenteaza grav asupra factorilor umani specifici si nespecifici, precum si asupra factorilor materiali;
- c) urmaresc realizarea unor obiective specifice, de natura politica, prin determinarea autoritatilor statului sau a unei organizatii internationale sa dispuna, sa renunte sau sa influenteze luarea unor decizii în favoarea entitatii teroriste.

ART. 3

Actele de terorism sunt de natura transnationala, daca:

- a) sunt savârsite pe teritoriul a cel puțin doua state;
- b) sunt savârsite pe teritoriul unui stat, dar o parte a planificarii, pregatirii, conducerii sau a controlului acestora are loc pe teritoriul altui stat;
- c) sunt savârsite pe teritoriul unui stat, dar implica o entitate terorista care desfasoara activitati pe teritoriul altui stat;
- d) sunt savârsite pe teritoriul unui stat, dar au efecte substantiale pe teritoriul altui stat.

ART. 32

(1) Constituie acte de terorism urmatoarele infractiuni savârsite în conditiile prevederilor art. 2:

- a) infractiunile de omor, omor calificat si omor deosebit de grav, prevazute în art. 174 - 176 din Codul penal, vatamarea corporala si vatamarea corporala grava, prevazute în art. 181 si 182 din Codul penal, precum si lipsirea de libertate în mod ilegal, prevazuta în art. 189 din Codul penal;
- b) infractiunile prevazute în art. 106 - 109 din Ordonanta Guvernului nr. 29/1997 privind Codul aerian, republicata;
- c) infractiunile de distrugere, prevazute în art. 217 si 218 din Codul penal;
- d) infractiunile de nerespectare a regimului armelor si munitiilor, de nerespectare a regimului materialelor nucleare si al altor materii radioactive, precum si de nerespectare a regimului materiilor explozive, prevazute în art. 279, 279¹ si 280 din Codul penal;
- e) producerea, dobândirea, detinerea, transportul, furnizarea sau transferarea catre alte persoane, direct ori indirect, de arme chimice sau biologice, precum si cercetarea în domeniu sau dezvoltarea de asemenea arme;
- f) introducerea sau raspândirea în atmosfera, pe sol, în subsol ori în apa de produse, substante, materiale, microorganisme sau toxine de natura sa puna în pericol sanatatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurator;

g) amenintarea cu savârsirea faptelor prevazute la lit. a) - f).

CAPITOLUL XII
ALTE INFRACTIUNI INTERNATIONALE COMISE DE CATRE

PERSOANE PARTICULARE

Sectiunea 1

Pirateria maritima

Înca din antichitate si pâna în epoca moderna, dreptul cutumiar considera pirateria o crima internationala, iar pe pirat un dusman al întregii umanitati. Datorita pericolului pe care îl reprezinta pentru siguranta marilor si oceanelor si pentru comertul tuturor statelor, navele-pirat erau considerate în afara legii, piratii pierzând dreptul la protectia pavilionului statului lor si caracterul national, ei putând fi urmariti de navele de razboi ale tuturor statelor.

Pedeapsa pentru piraterie era deosebit de severa, de regula moartea.

Dreptul cutumiar facea o deosebire între pirati si corsari. Spre deosebire de pirat, care era considerat în afara legii, corsarul beneficia de o protectie generata de statutul de beligerant, fiind considerat, când era prins, prizonier de razboi. Corsarii si cursa maritima au fost interzise prin Declaratia de la Paris din anul 1856, dupa razboiul Crimeei.

Prima reglementare cu caracter conventional a regimului juridic al pirateriei potrivit dreptului international a fost cuprinsa în *Conventia asupra marii libere* de la Geneva din 1958.

Potrivit art. 15 din aceasta *Conventie*, constituie piraterie urmatoarele acte:

a) Orice act ilegal de violenta, de detentiune sau orice jefuire comisa pentru scopuri personale de echipajul sau pasagerii unei nave particulare sau ai unei aeronave particulare si îndreptate împotriva unei alte nave sau aeronave, în marea libera, sau împotriva persoanelor sau bunurilor de la bordul acestora; împotriva unei nave sau aeronave, persoanelor sau bunurilor, într-un loc care nu este sub jurisdicia vreunui Stat;

b) Actele de participare voluntara la folosirea unei nave sau aeronave, când acela care le comite are cunostinta de faptele care dau acestei nave sau aeronave caracterul unei nave sau aeronave-pirat;

c) Orice actiune care are ca scop sa incite la comiterea actelor definite în alineatele 1 sau 2 din prezentul articol sau este întreprinsa cu intentia de a le usura.

Actele de piraterie, astfel cum sînt definite anterior, savârsite de o nava de razboi sau de o nava sau aeronava de Stat al carei echipaj razvratit a preluat controlul navei sau aeronavei, sunt asimilate actelor comise de o nava particulara.

Sunt considerate ca nave sau aeronave-pirat navele sau aeronavele destinate, de persoanele sub controlul carora se gasesc efectiv, sa comita unul din actele mentionate la art. 15. În aceeaasi situatie se considera si navele sau aeronavele care au servit la comiterea unor astfel de acte, atît timp cît ele ramân sub controlul persoanelor vinovate de aceste acte.

Orice stat poate sa sechestreze o nava sau aeronava-pirat, sau o nava capturata în urma actelor de piraterie si care este în mâna piratilor, sa aresteze persoanele si sa sechestreze bunurile care se gasesc la bordul acestei nave sau aeronave în marea libera sau în orice alt loc care nu este sub jurisdicia vreunui Stat. Tribunalele Statului care au efectuat sechestrarea pot sa se pronunte asupra pedepselor de aplicat, precum si asupra masurilor de luat în ceea ce priveste navele, aeronavele sau bunurile, sub rezerva drepturilor persoanelor terte de buna credinta.

Când sechestrarea unei nave sau aeronave suspecte de piraterie a fost efectuată fără un motiv întemeiat Statul care a reținut nava sau aeronava este răspunzător față de Statul a cărui naționalitate o are nava sau aeronava de orice pierdere sau pagubă cauzate de sechestrare.

Orice sechestrare pentru motive de piraterie nu poate să fie executată decât de navele de război sau de aeronavele militare, sau de alte nave sau aeronave afectate unui serviciu public și autorizate în acest scop.

Prevederile acesteia referitoare la piraterie au fost ulterior preluate în formă aproape identică de Convenția asupra dreptului mării din 1982, care consacră acestei probleme 8 articole (art. 100-107).

Asa cum se poate observa din analiza textelor din cuprinsul celor două convenții, *pirateria este definită ca orice act nelegitim de violență, de detenție sau de jefuire, comis în scopuri personale de către echipajul sau pasagerii unei nave private sau ai unei aeronave private, îndreptat împotriva unei alte nave sau aeronave, ori a persoanelor sau bunurilor aflate la bordul acestora în marea liberă, ori împotriva unei nave sau aeronave, a persoanelor sau bunurilor, într-un loc ce nu ține de jurisdicția vreunui stat.*

Constituie acte de piraterie și actele de aceeași natură comise de echipajele rasculate care au pus stăpânire pe navele de război, navele de stat sau aeronavele militare, situație în care navele și aeronavele respective sunt asimilate celor private.

Faptul că o navă sau o aeronavă s-au dat la acte de piraterie nu le lipsește *ipso facto* de caracterul lor național, ca în dreptul cutumiar. Conservarea ori pierderea naționalității navei sau aeronavei pirat se determină de către statul care le-a conferit naționalitatea, acesta dispunând dacă este cazul sau nu să continue să le acorde protecția sa, potrivit dreptului maritim.

Se observă unele deosebiri între reglementarea convențională și dreptul cutumiar.

Dreptul internațional convențional a extins sfera subiectelor infracțiunii de piraterie, aceasta putând fi comisă nu numai de către navele maritime, ci și de către aeronave, iar infracțiunea se poate săvârși nu numai împotriva unor nave, ci și aeronavelor aflate în zone maritime.

Actele de piraterie se pot săvârși atât în marea liberă, cât și în orice alte zone nesupuse suveranității unui stat, precum și în spațiul aerian de deasupra acestora.

Deasemenea, acte de piraterie pot să comită nu numai membrii echipajelor navelor sau aeronavelor pirat, ci și pasagerii acestora, precum și echipajele rasculate care au pus stăpânire pe o navă sau aeronavă militară ori aflată în serviciul public.

Convențiile consacră *principiul represiunii universale* pentru crima de piraterie atât sub aspectul reținerii navei sau aeronavei pirat și al arestării autorilor, cât și sub acela al jurisdicției.

Judecarea crimei de piraterie maritimă se face de către tribunalele competente ale statului care a efectuat reținerea sau arestarea, acestea fiind abilitate să se pronunțe asupra pedepselor aplicate autorilor faptei, cât și asupra măsurilor accesorii referitoare la nava / aeronavă sau bunuri, cu obligația protejării drepturilor persoanelor de bună credință ce nu au avut legătura cu actul de piraterie. Potrivit convenției, statele parti se obligă să colaboreze, în măsura posibilităților lor, la reprimarea pirateriei.

DOCUMENTE ANEXA LA PCT 12.1

Extras din Legea nr. 110/1996 pentru ratificarea *Convenției asupra dreptului mării*, semnată la Montego Bay, la 10 decembrie 1982

Art. 100

Obligația de a coopera la reprimarea pirateriei

Toate statele vor coopera, în măsura posibilului, la reprimarea pirateriei pe marea liberă sau în orice alt loc care nu se află sub jurisdicția vreunui stat.

Art. 101

Definiția pirateriei

Prin piraterie se înțelege oricare dintre actele următoare:

a) orice act ilicit de violență sau de deteniune, sau orice jefuire, comise de echipajul sau de pasagerii unei nave particulare sau ai unei aeronave particulare, acționând în scopuri personale, și îndreptate:

(i) împotriva unei alte nave sau aeronave, sau împotriva persoanelor sau bunurilor de la bordul acestora, în marea liberă;

(ii) împotriva unei nave sau aeronave, a persoanelor sau bunurilor, într-un loc care nu se află sub jurisdicția vreunui stat;

b) orice act de participare voluntară la folosirea unei nave sau aeronave, când autorul are cunoștința despre fapte din care decurge că aceasta navă sau aeronavă este o navă sau aeronavă pirat;

c) orice act care are ca scop să incite la comiterea actelor definite la lit. a) sau

d) sau care este comis cu intenția de a le facilita.

ART. 102

Pirateria comisă de o navă de război, o navă de stat sau de o aeronavă de stat al cărei echipaj s-a răzvrătit

Actele de piraterie, astfel cum sunt definite la art. 101, săvârșite de o navă de război, o navă de stat sau o aeronavă de stat al cărei echipaj răzvrătit a preluat controlul sunt asimilate actelor comise de o navă sau o aeronavă particulară.

ART. 103

Definiția unei nave sau aeronave pirat

Sunt considerate ca nave sau aeronave pirat navele sau aeronavele de care persoanele sub controlul cărora se găsesc efectiv intenționează să se servească pentru a comite unul dintre actele vizate la art. 101. În aceeași situație se află și navele sau aeronavele care au servit la comiterea unor astfel de acte, atât timp cât ele rămân sub controlul persoanelor vinovate de aceste acte.

ART. 104

Mentineră sau pierdere a naționalității unei nave sau aeronave pirat

O navă sau o aeronavă devenită pirat își poate menține naționalitatea.

Mentineră sau pierdere a naționalității sunt determinate de dreptul intern al statului care i-a conferit-o.

ART. 105

Retinerea unei nave sau a unei aeronave pirat

Orice stat poate, în marea liberă sau în orice alt loc care nu se află sub jurisdicția vreunui stat, să rețină o navă sau o aeronavă pirat, sau o navă ori o aeronavă capturată în urma unui act de piraterie și care este în mâinile piratilor, să aresteze persoanele și să sechestreze bunurile care se găsesc la bord. Tribunalele statului care a efectuat reținerea pot să se pronunțe asupra pedepselor de aplicat, precum și asupra măsurilor de luat în ceea ce privește navă, aeronavă sau bunurile, sub rezerva drepturilor persoanelor terțe de bună-credință.

ART. 106

Responsabilitatea în caz de retenere arbitrară

Când retenerea unei nave sau aeronave suspecte de piraterie a fost efectuată fără un motiv întemeiat, statul care a procedat astfel este răspunzător, față de statul a cărui naționalitate o are nava sau aeronava, de orice pierdere sau pagubă cauzată prin aceasta.

ART. 107

Nave și aeronave care au dreptul de a efectua o retenere pentru motive de piraterie

O retenere pentru motive de piraterie nu poate fi executată decât de navele de război sau aeronavele militare, sau de alte nave sau aeronave purtând semnele distinctive exterioare, indicând clar că sunt afectate unui serviciu public, și care sunt autorizate în acest scop.

Sectiunea 2

Distrugerea cablurilor submarine

Necesitatea transmiterii pe cale telegrafică sau telefonică a unor mesaje la distanță și, în special, între continente, a impus adoptarea unor măsuri internaționale de protecție a cablurilor submarine. Primul cablu submarin a fost instalat în anul 1851 între Franța (Calais) și Marea Britanie (Dover), traversând apele Canalului Mânecii.

Ulterior, instalarea s-a extins și în apele marii libere sau în alte zone maritime situate dincolo de jurisdicția națională a statelor.

Problema protecției cablurilor submarine s-a pus în mod distinct în anul 1864, când între Brazilia, Franța, Haiti, Italia și Portugalia a fost încheiată o convenție pentru instalarea și protejarea unui cablu transoceanic ce asigură legătura între Europa și America de Sud.

Ulterior, la 14 martie 1884 a fost încheiată la Paris *Convenția privind protecția cablurilor telegrafice submarine*, document semnat de către 26 de state și care a intrat în vigoare la 1 mai 1888.

Convenția privind protecția cablurilor telegrafice submarine încheiată în 1884 la Paris cuprindea, alături de unele prevederi privind condițiile instalării și protecția cablurilor submarine, dispoziții referitoare la răspunderea penală internațională în cazul săvârșirii unor fapte prin care se aduc atingeri securității cablurilor submarine instalate.

Ruperea sau deteriorarea unui cablu submarin, făcută voluntar sau din neglijență culpabilă, și care ar putea avea drept rezultat întreruperea sau împiedicarea totală sau parțială a comunicațiilor, ca și nerespectarea regulilor impuse de convenții privind regulile de instalare a cablurilor, se pedepsesc penal.

Cercetarea și judecarea infracțiunii de distrugere a cablurilor submarine se face, potrivit Convenției, de autoritățile judiciare ale statului a cărui țară îi aparține nava la bordul căreia s-a săvârșit infracțiunea, dar fiecare stat poate pedepsi pe naționalii proprii prezumați ca vinovați, dacă statul respectiv nu-și îndeplinește această obligație.

Prevederile Conventiei din 1884 au fost preluate de Conventia de la Geneva asupra marii libere din 1958, apoi de Conventia asupra dreptului marii din 1982, fara a se abroga conventia originara.

O masura suplimentara de protectie a fost introdusa prin dispozitiile Conventiei din 1982, astfel ca ruperea nu numai a cablurilor telegrafice submarine, ci si a cablurilor telefonice, a cablurilor electrice de înalta tensiune si a conductelor petroliere constituie infractiune internationala si se sanctioneaza penal.

Conventia obliga statele parti sa incrimineze în legislatia lor penala ruperea cablurilor submarine si sa ia masuri de sanctionare a autorilor acestei infractiuni.

DOCUMENTE ANEXA LA PCT. 12.2

Extras din Legea nr. 110/1996 pentru ratificarea *Conventiei asupra dreptului marii*, semnata la Montego Bay, la 10 decembrie 1982

Art. 112

Dreptul de a pune cabluri sau conducte submarine

1. Orice stat are dreptul de a pune cabluri sau conducte submarine pe fundul marii libere, dincolo de platoul continental.

2. Dispozitiile art. 79 paragraful 5 se aplica acestor cabluri si conducte.

Art. 113

Ruperea sau deteriorarea unui cablu sau a unei conducte submarine

Fiecare stat va adopta legile si reglementarile necesare pentru ca ruperea sau deteriorarea de catre o nava purtând pavilionul sau sau de catre o persoana supusa jurisdicției sale, facuta în mod intentionat sau prin neglijenta culpabila, a unui cablu

de înalta tensiune sau a unei conducte submarine în marea libera, ca si a unui cablu telefonic sau telegrafic submarin, care ar putea avea drept rezultat perturbarea sau întreruperea comunicatiilor telegrafice sau telefonice, si constituie încalcari pasibile de sanctionare. Aceasta dispozitie se aplica, de asemenea, oricarui comportament susceptibil de a provoca ruperea sau deteriorarea unor asemenea cabluri sau conducte sau urmarind aceasta în mod deliberat. Totusi ele nu se aplica daca ruptura sau deteriorarea unor asemenea cabluri sau conducte s-a facut de catre persoane care, dupa ce au luat toate masurile de precautie necesare pentru a le evita, nu au actionat decât în scopul legitim de a-si salva viata sau nava.

Art. 114

Ruperea sau deteriorarea unui cablu sau a unei conducte submarine de catre proprietarul unui alt cablu sau conducte submarine

Fiecare stat va adopta legile si reglementarile necesare pentru ca, în caz de rupere sau de deteriorare în marea libera a unui cablu sau a unei conducte submarine, cauzata prin punerea unui alt cablu sau a unei alte conducte aparținând unei persoane aflate sub jurisdicția sa, persoana respectiva sa suporte cheltuielile de reparare a daunelor pe care le-a provocat.

Art. 115

Despagubirea pentru pierderile provocate de evitarea deteriorării unui cablu sau a unei conducte submarine

Fiecare stat va adopta legile si reglementarile necesare pentru ca proprietarul unei nave care face dovada ca a sacrificat o ancora, o plasa sau o alta unealta de pescuit pentru a nu aduce paguba

unui cablu sau unei conducte submarine sa fie despagubit de proprietarul cablului sau al conductei, cu conditia ca proprietarul navei sa fi luat în prealabil toate masurile de precautie rezonabile.

Sectiunea 3

Traficul ilicit de substante stupefiante

Proliferarea comertului si consumului ilicit de substante stupefiante, efectele extrem de nocive ale acestora asupra organismului uman, precum si consecintele economico-financiare ale operatiunilor clandestine cu acest gen de substante a motivat comunitatea internationala sa adopte masuri restrictive pentru controlul si stoparea dezvoltarii acestui flagel în lume. Astfel, în anul 1912, s-a încheiat la Haga Conventia asupra opiumului si pentru reprimarea toxicomaniei, precum si alte numeroase conventii internationale ce au reglementat controlul asupra fabricarii, importului si exportului substantelor stupefiante.

Dupa primul razboi mondial, toate statele semnatare ale Tratatelor de pace de la Versailles se angajau sa puna în vigoare Conventia din 1912. Societatea Natiunilor prelua, potrivit art. 23 din Pact, controlul general asupra acordurilor referitoare la traficul de opium care se încheiasera între timp, devenind organul oficial în sarcina cu executarea conventiei din anul 1912, fiind înfiintata, totodata, o Comisie consultativa permanenta pe lângă Consiliul Societatii.

Conventia pentru reprimarea traficului ilicit al drogurilor daunatoare, încheiata la 26 iunie 1936, este primul instrument juridic în cuprinsul careia traficul ilicit de stupefiante este incriminat, anumite operatiuni legate de fabricarea, importul si exportul de stupefiante fiind considerate ca infractiuni internationale. Statele semnatare se angajau sa incrimineze si sa pedepseasca sever prin legislatia interna toate operatiunile ilegale cu droguri, inclusiv fabricarea, importul si exportul acestora.

Erau sanctionate atât participarea la comiterea acestor fapte, cât si asocierea, tentativa si actele preparatorii. Statele parti se obligau, de asemenea, sa colaboreze pentru reprimarea faptelor incriminate, sa se informeze reciproc si sa-si acorde asistenta judiciara internationala, inclusiv prin înfiintarea unor oficii centrale în fiecare tara, cu atributii de coordonare si supraveghere a acestui gen de operatiuni.

Dupa al II-lea razboi mondial, rolul de coordonator al eforturilor comunitatii internationale privind combaterea traficului ilicit de substante stupefiante a fost preluat de catre Comisia de stupefiante a Consiliului Economic si Social din cadrul O.N.U. Printr-un protocol din anul 1946, erau amendate toate înțelegerile internationale anterioare pentru largirea gamei de masuri privind controlul si reprimarea traficului cu aceste substante.

Dispozitiile acestor documente au fost apoi preluate de *Conventia unica asupra stupefiantelor*, semnata la New York în 1953, care cuprinde, alaturi de numeroase reglementari privind controlul asupra operatiunilor cu asemenea substante si dispozitii cu caracter penal privind reprimarea traficului de stupefiante.

Sunt considerate, potrivit acestei *Conventii unice asupra stupefiantelor*, ca *trafic ilicit de stupefiante*, numeroase acte privind cultura, producerea, fabricarea, extractia, prepararea, detinerea, oferirea, punerea în vânzare, distribuirea, procurarea, vânzarea, livrarea sub orice forma, mijlocirea, trimiterea, expeditia în tranzit, transportul, importul si exportul stupefiantelor,

daca acestea nu se efectueaza în conformitate cu dispozitiile conventiei, precum si orice alte acte pe care o tara le considera ca fiind contrare conventiei.

Statele semnatare sunt obligate sa includa în legislatia lor penala faptele mentionate si sa le pedepseasca aspru pe cele grave. Conventia recunoaste competenta O.N.U., prin organelor specializate, pentru controlul international al stupefiantelor.

Astfel, prin intermediul *Organului international de control al stupefiantelor* se asigura legatura operativa si cooperarea internationala cu guvernele statelor si cu organul national pentru verificarea acestor activitati cu substante stupefiant. A fost instituit, în acest mod, un sistem complex de cooperare între state pentru prevenirea si sanctionarea traficului ilicit de stupefiant.

Sunt pedepsite, deasemenea, asocierea sau înțelegerea în vederea comiterii acestor infractiuni, tentativa, dar si actele preparatorii, precum si operatiunile financiare îndeplinite cu intentie referitoare la aceste infractiuni.

Conventia a fost amendata în anul 1972 printr-un Protocol ce aduce modificari care vizeaza, în special, fortificarea sistemului de control international al combaterii proliferarii toxicomaniei si lupta împotriva traficului ilicit de substante stupefiant.

Astfel, statele sunt obligate sa ia o serie de masuri, dintre care enumeram pe cele mai importante:

- coordonarea pe plan national a actiunilor de prevenire si reprimare a traficului ilicit de substante stupefiant, printr-un serviciu intern specializat;
- asistarea reciproca în lupta împotriva traficului ilicit de substante stupefiant si cooperarea cu organizatiile internationale competente ai caror membri sunt, în scopul ducerii unei lupte coordonate contra traficului ilicit;
- cooperarea internationala operativa, inclusiv în materie judiciara, prin transmiterea de documente probatorii pe care le detine un stat pentru instrumentarea unei cauze instrumentate de catre un alt stat;
- informarea oportuna si transmiterea documentelor pertinente catre *Comisia de stupefiant si Organului international de control al stupefiantelor*, pentru sustinerea eforturilor statelor membre în lupta pentru reducerea activitatilor ilicite cu substante stupefiant.

În materie penala, Conventia largeste sfera activitatilor interzise cu substante stupefiant, astfel ca sunt sanctionate inclusiv cultura, producerea, fabricarea, extractia, prepararea, detinerea, oferirea, punerea în vânzare, distribuirea, procurarea, livrarea sub orice forma, mijlocirea, transmiterea, expeditia în tranzit, transportul, importul si exportul de substante stupefiant. Statele sunt obligate sa adopte masurile necesare pentru ca aceste acte sa constituie infractiuni daca sunt savârsite cu intentie, iar infractiunile grave sa fie prevazute cu o pedeapsa adecvata.

Daca fapta va fi comisa în tari diferite, aceasta va fi considerata infractiune distincta si va atrage masurile sanctionatorii necesare. La stabilirea recidivei vor fi avute în vedere toate condamnările pronuntate în strainatate.

Infractiunile grave vor fi urmarite de partea pe teritoriul careia se afla faptuitorul, daca legislatia celei din urma parti nu considera acceptabila extradarea iar faptuitorul n-a fost deja judecat pâna în momentul când a ajuns pe teritoriul partii respective. Totodata, fiecare dintre aceste infractiuni va trebui sa fie considerata motiv de extradare de plin drept în orice tratat de extradare ce va fi încheiat între parti.

Conventia manifesta, totusi, clementa fata de consumatorii de droguri pe care îi considera bolnavi într-o masura mai accentuata decât aceea de infractori. Protocolul permite statelor parti sa

stabileasca pentru consumatori masuri corective si educative, de tratament post-cura, de readaptare si reintegrare sociala.

Acest cadru juridic a fost completat în anul 1971, prin adoptarea *Conventiei asupra substantelor psihotrope*, întocmita la Viena la 21 februarie 1971 si ulterior prin *Conventia contra traficului ilicit de stupefiante si substante psihotrope*, întocmita la Viena la 20 decembrie 1988.

DOCUMENTE ANEXA LA PCT.12.3

Extras din Legea nr. 118/1992 pentru aderarea României la *Conventia asupra substantelor psihotrope din 1971 si la Conventia contra traficului ilicit de stupefiante si substante psihotrope din 1988*

ART. 22

Dispozitii cu caracter penal

1. a) Sub rezerva prevederilor sale constitutionale, fiecare parte va considera drept infractiune pasibila de pedeapsa orice act comis intentionat care contravine unei legi sau unui regulament în executarea obligatiilor sale ce decurg din prezenta conventie si va lua masurile necesare pentru ca infractiunile grave sa fie sanctionate, de exemplu, cu închisoare sau orice alta pedeapsa privativa de libertate.

b) Contrar dispozitiilor cuprinse în alineatul precedent, atunci când persoanele care utilizeaza în mod abuziv substante psihotrope vor fi savârsit aceste infractiuni, partile vor putea - în loc de a le condamna sau de a aplica o sanctiune penala împotriva lor sau ca un complement al sanctiunii penale -, sa supuna aceste persoane unor masuri de tratament, de educare, de postcura, de readaptare si de reintegrare sociala, conform prevederilor paragrafului 1 al art. 20.

2. Sub rezerva prevederilor constitutionale, ale sistemului juridic si ale legislatiei nationale ale fiecarei parti:

a) I. daca o serie de actiuni care sînt legate între ele si constituie infractiuni în virtutea paragrafului 1 de mai sus au fost comise în tari diferite, fiecare dintre aceste actiuni va fi considerata ca o infractiune distincta;

II. participarea internationala la vreuna dintre infractiunile mentionate mai sus, asocierea sau întelegerea în vederea savârsirii sau tentativei de a comite asemenea infractiuni, precum si actele pregatitoare si operatiunile financiare executate intentionat în legatura cu infractiunile mentionate în prezentul articol, vor constitui infractiuni pasibile de pedepsele prevazute la paragraful 1.

III. condamnările pronuntate în strainatate pentru aceste infractiuni vor fi luate în considerare pentru a stabili cazurile de recidiva; si

IV. infractiunile grave mentionate mai sus, indiferent daca au fost comise de catre cetateni ai tarii sau straini, vor fi urmarite de partea pe teritoriul careia a fost comisa infractiunea sau de catre partea pe teritoriul careia se afla delincventul, daca extradarea nu este compatibila cu legislatia partii careia i-a fost adresata cererea si daca infractorul a fost deja urmarit si judecat.

b) Este de dorit ca infractiunile mentionate la paragraful 1 si în partea a II-a a alin. a) din paragraful 2 sa fie considerate drept cazuri de extradare în cadrul oricarui tratat de extradare încheiat sau care urmeaza sa se încheie între parti si sa fie recunoscute drept cazuri de extradare între ele de catre partile care nu subordoneaza extradarea existentei unui tratat sau reciprocitati, întelegându-se, totusi, ca extradarea va fi acordata conform legislatiei partii careia i s-a adresat

cererea de extradare si ca numita parte va avea dreptul sa refuze de a proceda la arestarea infractorului si sa refuze sa acorde extradarea lui, daca autoritatile competente considera ca infractiunea nu este suficient de grava.

3. Orice substanta psihotropa, orice alta substanta si orice material utilizat sau care se intentioneaza a fi utilizat pentru a se savârsi oricare din infractiunile prevazute la paragrafele 1 si 2 vor putea sa fie sechestrate si confiscate.

4. Nicio dispozitie a prezentului articol nu aduce atingere legislatiei nationale a uneia dintre parti în materie de competenta.

5. Nici o prevedere a prezentului articol nu va încalca principiul potrivit caruia infractiunile la care el se refera vor fi definite, urmarite si pedepsite conform legislatiei nationale a fiecarei parti.

ART. 23

Aplicarea unor masuri de control mai severe decât cele impuse prin conventie

Partile vor putea adopta masuri de control mai stricte si mai severe decât cele prevazute în prezenta conventie, daca ele vor considera aceasta oportun sau necesar pentru ocrotirea sanatatii si în interes public.

Sectiunea 4

Circulatia si traficul publicatiilor obscene

Publicatiile obscene sau pornografice, termenii fiind relativ sinonimi, constituie un real pericol pentru relatiile sociale, prin efectele pe care le produc în mod special asupra tinerilor si persoanelor ce pot fi cu usurinta corupte.

Obscenitatea sau pornografia nu trebuie confundata cu educatia sexuala atât de necesara în cadrul oricarei societati umane, echilibrate.

Primul instrument international pentru colaborarea în domeniul sanctionarii pornografiei dateaza din 4 mai 1910, data la care a fost semnat, la Paris, *Aranjamentul referitor la reprimarea circulatiei publicatiilor obscene*, ce urmare sa faciliteze schimbul reciproc de informatii în vederea descoperirii si reprimarii delictelor referitoare la acest gen de publicatii.

Sub egida Societatii Natiunilor, a fost adoptata în anul 1923, *Conventia internationala asupra reprimarii raspândirii si traficului publicatiilor obscene*, document care stabileste mai multe fapte pe care fiecare stat parte se obliga sa le pedepseasca prin legislatia proprie si împotriva autorilor carora se angajeaza sa ia toate masurile pentru descoperirea, urmarirea si sanctionarea lor penala. Sunt incriminate urmatoarele fapte:

a) fabricarea sau detinerea de scrieri, desene, gravuri, picturi, tiparituri, imagini, afise, embleme, fotografii, filme sau alte obiecte obscene, cu scopul de a face comert cu ele, de a le distribui sau a le expune în mod public;

b) importul, transportul, exportul cu obiectele si în scopurile mentionate la lit.a) sau pentru a le pune în circulatie într-un mod oarecare;

c) comercializarea, chiar daca nu este facuta în public, a unor asemenea produse, efectuarea oricarei operatii privitoare la acestea, indiferent de modul în care s-ar face distribuirea lor, expunerea lor publica sau închirierea cu caracter de îndeletnicire a acestora;

d) încunostintarea, într-un mod oarecare, în vederea favorizarii circulatiei sau traficului de reprimat, ca o persoana se deda la oricare din faptele pedepsibile amintite sau ca respectivele

înscrisuri, desene, gravuri, picturi, imprimate, imagini, afise, embleme, fotografii, filme sau alte obiecte obscene pot fi procurate direct sau indirect.

Competenta sanctionarii unor astfel de infractiuni revine statului pe teritoriul caruia s-a comis fapta sau unul din elementele materiale ale infractiunii. Acestea pot fi judecate, totusi, si de catre statele ai carui cetateni sunt faptuitorii daca se afla pe teritoriul statului respectiv, chiar daca elementele constitutive ale infractiunii au fost îndeplinite în afara teritoriului sau.

Acest cadru juridic este acceptat în continuare în planul relatiilor internationale, iar în România masurile de prevenire si combatere a pornografiei sunt stabilite prin dispozitiile Legii nr. 196/2003.

DOCUMENTE ANEXA LA PCT.12.4

Extras din Legea nr. 196/2003 privind prevenirea si combaterea pornografiei

ART. 1

Prin prezenta lege se instituie masuri de prevenire si combatere a pornografiei, în scopul protejarii demnitatii persoanei, a pudorii si a moralitatii publice.

ART. 2

(1) În sensul prezentei legi, prin pornografie se înțelege actele cu caracter obscen, precum si materialele care reproduc sau difuzeaza asemenea acte.

(2) Prin acte cu caracter obscen se înțelege gesturi sau comportamente sexuale explicate, savârsite individual sau în grup, imagini, sunete ori cuvinte care prin semnificatia lor aduc ofensa la pudoare, precum si orice alte forme de manifestare indecenta privind viata sexuala, daca se savârsesc în public.

(3) Prin materiale cu caracter obscen se înțelege obiecte, gravuri, fotografii, holograme, desene, scrieri, imprimate, embleme, publicatii, filme, înregistrari video si audio, spoturi publicitare, programe si aplicatii informatice, piese muzicale, precum si orice alte forme de exprimare care prezinta explicit sau sugereaza o activitate sexuala.

Infractiuni:

ART. 10

Racolare, obligarea, determinarea sau folosirea minorilor ori a persoanelor cu deficiente psihofizice în acte cu caracter obscen se pedepseste cu închisoare de la 3 la 12 ani si interzicerea unor drepturi.

ART. 11

Organizarea de reuniuni la care participa sau asista minori si în cadrul carora se comit acte cu caracter obscen se pedepseste cu închisoare de la 2 la 7 ani si interzicerea unor drepturi.

ART. 12

(1) Distribuirea materialelor cu caracter obscen, care prezinta imagini cu minori având un comportament explicit sexual, se pedepseste cu închisoare de la 1 la 5 ani.

(2) Cu aceeasi pedeapsa se pedepseste si detinerea de materiale prevazute la alin. (1), în vederea raspândirii lor.

ART. 13

Dispozitiile art. 118 din Codul penal privind confiscarea speciala a bunurilor se aplica în mod corespunzator.

Sectiunea 5

Falsificarea de moneda

Constituind una din cele mai vechi infractiuni, fiind considerate în majoritatea formatiunilor statale ca aduc atingere intereselor superioare de stat, asigurarea securitatii circulatiei mijloacelor de plata a devenit, începând cu ultimul secol, o problema ce intereseaza comunitatea internationala.

Diversificarea mijloacelor de plata a necesitat sporirea protectiei în plan international, inclusiv prin adoptarea unor masuri cu caracter sanctionator al faptelor de falsificare sau contrafacere de moneda.

În acest sens, sub egida Societatii Natiunilor a fost încheiata, în anul 1929, *Conventia internationala pentru reprimarea falsului de moneda*. Potrivit acestei conventii, constituie infractiune orice falsificare de moneda, fie ca este vorba de moneda metalica, de moneda de hârtie sau de bilete de banca.

Infractiunea de falsificare de moneda consta, potrivit conventiei, în urmatoarele:

- a) orice act fraudulos de falsificare sau de alterare a monedei, indiferent de mijlocul folosit pentru producerea rezultatului;
- b) punerea în circulatie frauduloasa a monedei false;
- c) faptele care au drept scop punerea în circulatie, introducerea în tara, primirea sau procurarea de moneda falsa, stiind ca aceasta este falsa;
- d) tentativa la aceste infractiuni si actele de participare intentionata;
- e) faptele frauduloase de fabricare, primire sau procurare a instrumentelor sau altor obiecte destinate prin natura lor la fabricarea de moneda falsa ori la alterarea monedelor.

Faptele incriminate sunt considerate ca infractiuni distincte daca sunt comise în state diferite.

Conventia obliga statele ca, în cadrul legislatiei lor, sa nu faca distinctie la incriminare între moneda nationala si monedele altor state si sa pedepseasca în mod egal falsul, fara a putea invoca conditia reciprocitatii.

Falsificarea de moneda este supusa principiului represiunii universale si constituie un caz de extradare chiar daca s-a comis în scopuri politice, fiind considerata, sub acest aspect, ca o infractiune de drept comun.

Pentru facilitarea cooperarii internationale în domeniu, Conventia prevede înfiintarea, în fiecare stat, a unui oficiu central care sa schimbe informatii cu oficiile similare din alte state pentru prevenirea si combaterea savârsirii acestei infractiuni.

În România, regimul de protectie a monedelor sau altor valori este reglementat prin Codul Penal (art.282, 284 si 285) si prin *Legea nr. 299/2004 privind raspunderea penala a persoanelor juridice pentru infractiunile de falsificare de monede sau de alte valori*.

Sectiunea 6

Aducerea în sclavie si traficul de sclavi

Sclavia reprezinta conditia impusa unei fiinte umane asupra careia se exercita atributele dreptului de proprietate sau unele din acestea.

Primul document politico-juridic international prin care este condamnata sclavia de o maniera generala îl constituie Declaratia semnata în cadrul Congresului de la Viena din 1815, urmata de *Actul General al Conferintei împotriva sclaviei*, încheiat la Bruxelles în 1890 si de *Conventia de la Saint-Germain en-Laye* din 1919, care statuau asupra înlaturarii complete a sclaviei sub toate formele si a comertului cu sclavi, atât pe pamânt, cât si pe mare.

În 1926 a fost adoptata *Conventia referitoare la sclavie*, care cuprindea angajamentul statelor parti de a lua toate masurile necesare de ordin legislativ si administrativ pentru incriminarea si combaterea sclaviei si a traficului de sclavi în cadrul legislatiei proprii si de a colabora între ele în acest scop.

Traficul de sclavi era definit ca orice act de capturare, achizitionare sau cesionare a unui individ în vederea aducerii în stare de sclavie, de achizitionare a unui sclav în vederea vinderii sau schimbului, de cesionare prin vânzare sau schimb a unui sclav dobândit, pentru ca acesta sa fie vândut sau schimbat, ca si orice act de comert sau de transport de sclavi.

Conventia din 1926 a fost completata în 1956 de *Conventia suplimentara referitoare la abolirea sclaviei, a traficului de sclavi si a institutiilor si practicilor analoge sclaviei*.

Conventia din 1926 desfiinta în drept de o maniera clara sclavia, prevazând ca niciun stat, nici o organizatie si nici o persoana particulara nu au drept de a practica sclavia.

În cuprinsul conventiei din 1956 se largeste sfera persoanelor ocrotite, prin introducerea si a categoriei persoanelor de conditie servila, al caror statut rezulta din institutiile si practicile analoge sclaviei. Sunt considerate persoane de conditie servila persoanele aservite pentru datorii, servitorii, femeia data în casatorie fara acordul acesteia contra unei contributii banesti sau materiale platita parintilor sai, minorul dat unei alte persoane în vederea exploatarei muncii sale etc.

Deasemenea, se condamna practicile inumane de orice natura, cum ar fi mutilarea, marcarea cu fierul rosu etc. a unui sclav ori a unei persoane de conditie servila, care erau considerate infractiuni. Intra, de asemenea, în aceeasi categorie, fapte precum aducerea în sclavie a unei persoane sau incitarea la o asemenea fapta, participarea la o înțelegere în acest scop, tentativa si complicitatea la aceste fapte sau la plasarea unei persoane într-o conditie servila ori transportul de sclavi dintr-o tara în alta sau complicitatea la aceasta.

Sclavia si traficul de sclavi sunt interzise si prin *Pactul international cu privire la drepturile civile si politice din 1966* (art.8), iar *Conventia asupra dreptului marii* din 1982 cuprinde în art.99 prevederi referitoare la reprimarea sclaviei si a traficului de sclavi pe mare.

Sectiunea 7

Traficul de femei si de copii

Numeroase conventii internationale statueaza asupra egalitatii în drepturi a femeilor cu barbatii (de ex. drepturile politice, dreptul la munca si la asistenta sociala, salariu egal la munca egala s.a.), precum si asupra protectiei speciale ce trebuie asigurata copiilor.

Traficul de femei si de copii, un adevarat atentat la demnitatea si valoarea fiintei umane, a fost incriminat pentru prima data prin *Aranjamentul international cu privire la reprimarea*

traficului de femei, încheiat la Paris în 18 mai 1904, între 16 state, urmat de *Conventia internationala cu privire la traficul de femei*, încheiata tot la Paris la 4 mai 1910 și deschisa spre semnare tuturor statelor.

Conventia considera infractiune fapta / tentativa de a recruta ori antrena sau influența în vederea recrutării de femei sau fete minore spre a practica prostituția, chiar cu consimțământul acestora. aceeași fapta săvârșită asupra unei femei majore constituie infractiune numai dacă se recurge la fraudă, violență, amenințări sau abuz de autoritate.

Sub autoritatea Societății Națiunilor a fost adoptată, la 30 septembrie 1921, *Conventia referitoare la traficul de femei și de copii*, ce completa conventia anterioară, extinzând reglementarea și la traficul de copii, indiferent de sexul acestora.

Totodată, au fost incriminate actele preparatorii, iar statele se obligau să stabilească măsuri pentru a asigura extradarea infractorilor.

O nouă convenție, încheiată la 11 octombrie 1933, se referea la *reprimarea traficului de femei majore* și incrimina traficul de femei majore efectuat chiar cu consimțământul acestora. Documentul stabilea, totodată, unele măsuri pentru cooperarea judiciară între state în vederea asigurării reprimării faptelor incriminate.

Cea mai cuprinzătoare interdicție asupra traficului de femei și de copii s-a realizat prin *Conventia pentru reprimarea și abolirea traficului de ființe umane și a exploatarei prostituției altuia*, încheiată la 2 decembrie 1949.

Potrivit art. 1 din Convenție, partile se angajează să pedepsească orice persoană care, pentru a satisface pasiunile altuia, recrutează, antrenează sau influențează în vederea prostituției o altă persoană, chiar cu consimțământul acesteia, exploatează prostituția altei persoane, chiar dacă aceasta consimte, sau ține, dirijează ori finanțează o casă de prostituție.

Conventia asigură, astfel, o protecție penală extinsă împotriva traficului de ființe umane, fără distincție de rasă, sex ori vârstă.

Conventia se remarcă nu numai prin largirea interdicției formulate, ci și prin incriminarea și a actelor preparatorii, a tentativei și a tuturor formelor de participare la infractiune, precum și printr-o foarte largă paletă de măsuri privind cooperarea judiciară între state în vederea reprimării traficului de ființe umane (extradare, comisii rogatorii, recunoașterea hotărârilor de condamnare în alte state etc.).

Cadrul juridic complex pentru protecția ființei umane și, în special a condiției femeii în societatea modernă, a fost completat de către Adunarea Generală a O.N.U. prin adoptarea *Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei*, la 18 decembrie 1979. Art. 6 din această Convenție stabilește obligația statelor parti de a adopta măsuri adecvate, inclusiv de ordin legislativ, pentru reprimarea sub toate formele a existente a traficului de femei și a exploatarei prostituției femeii.

Măsurile de protecție a copilului au fost completate în anul 1989, prin semnarea *Convenției cu privire la drepturile copilului*, ce cuprinde angajamentul statelor parti de a proteja copilul împotriva oricăror forme de exploatare și de violență sexuală, inclusiv prin măsuri pe plan național.

CAPITOLUL XIII
JURISDICTIA PENALA INTERNATIONALA

Sectiunea 1

Necesitatea unei jurisdicții penale internationale

Dreptul penal internațional a cunoscut până în prezent progrese remarcabile în plan material, prin adoptarea unor importante convenții internaționale de reglementare a colaborării în diverse domenii, care cuprind și dispoziții cu caracter penal pentru sancționarea încălcarilor grave ale prevederilor acestora, sau prin încheierea unor convenții cu caracter pur penal de incriminare și sancționare a unor fapte grave ce aduc atingere unor valori universale.

În plan jurisdicțional, al creării unor institutii judiciare internaționale, care să pună în aplicare normele de drept material consacrate, realizările sunt, însă, mai puține.

În lipsa unei asemenea jurisdicții penale, sancționarea infracțiunilor internaționale continuă să fie realizată, cu unele excepții limitate și conjuncturale, în cadrul național, de către instanțele penale ale fiecărui stat.

Convențiile internaționale prin care se incriminează anumite fapte penale cuprind prevederi potrivit cărora statele membre se angajează, în conformitate cu principiul *aut dedere aut judicare*, să caute pe autorii respectivelor infracțiuni și să-i pedepsească indiferent de cetățenia acestora ori a victimelor lor, de locul unde au fost comise faptele, sau, în cazul în care nu consideră necesar sau posibil să o facă, să-i extradeze altui stat interesat, precum și să coopereze între ele, astfel ca aceștia să nu rămână nepedepsiți, ele exercitând în acest mod, o competență universală cu caracter alternativ.

Convențiile internaționale respective nu stabilesc, însă, și reguli de drept judiciar sau procedural, în afara unor dispoziții destul de sumare referitoare la obligația respectării de către instanțele judecătorești naționale a garanțiilor procesuale general recunoscute și comune legislației penale a statelor civilizate.

În baza convențiilor internaționale care asigură protecția umanitară a victimelor conflictelor armate, statele părți s-au angajat să ia toate măsurile legislative sau de altă natură, necesare pentru reprimarea infracțiunilor grave, cu caracter de crime internaționale, definite în cuprinsul acestora.

Astfel, Convențiile de la Geneva din 1949 care stabilesc măsuri pentru protecția combatanților/necombatanților ori a persoanelor civile și bunurilor acestora pe timpul conflictelor armate pe uscat sau pe mare (art.49 al Convenției I, art.50 al Convenției a II-a, art.105-108 și 129 ale Convenției a III-a și art.146 al Convenției a IV-a), Protocolul adițional I și II la aceste convenții, încheiat în 1977, precum și Convenția de la Geneva din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat (art.28) impun statelor semnatare, între altele, trei categorii de obligații: de a incrimina în legislația națională faptele grave de încălcare a regulilor umanitare, de a sancționa persoanele care comit infracțiuni de această natură și de a asigura anumite garanții de ordin procedural pentru inculpați referitoare la judecata, dreptul de apărare, caile de recurs sau executarea pedepselor.

Asemenea obligații sunt asumate de către statele părți și în cuprinsul convențiilor referitoare la reprimarea altor infracțiuni internaționale, cum ar fi genocidul (art.V al Convenției din 1948), terorismul (art.1 al Convenției din 1937), traficul de stupefiante (art.36 al Convenției unice asupra stupefiantelor din 1961) etc.

Sancționarea potrivit jurisdicțiilor naționale a infracțiunilor incriminate prin convenții internaționale constituie o modalitate juridică necesară, dar nu și suficientă. Practica a dovedit că lipsa unei jurisdicții internaționale permanente și imparțiale, competența să judece toate infracțiunile cu caracter internațional, astfel cum acestea sunt definite și caracterizate prin convențiile respective, constituie o lacună majoră a dreptului internațional actual, cu consecințe defavorabile pentru comunitatea internațională în efortul tot mai organizat al acesteia de a controla fenomenul infracțional și de a sancționa pe cei ce încalca legalitatea internațională.

Daca în cazul infractiunilor savârsite de catre persoane particulare acest inconvenient este în mare masura limitat prin formele de colaborare internationala institutionalizate în cuprinsul conventiilor (asistenta judiciara, extradarea, comisiile rogatorii, cooperarea în prinderea infractorilor etc.), în cazul celorlalte crime (contra pacii, împotriva umanitatii si de razboi), care constituie cele mai grave încalcari ale dreptului international, posibilitatea ca faptele sa fie pedepsite de catre tribunalele nationale este redusa, daca nu iluzorie, deoarece asemenea infractiuni sunt cel mai adesea inspirate sau ordonate de catre guvernele statelor.

Este aproape de neconceput ca pentru crimele contra pacii, pentru violarile aduse angajamentelor internationale sau crimele împotriva umanitatii, inclusiv genocidul, statele care patroneaza asemenea fapte, chiar din umbra, sa-si dea acordul ca executantii propriilor ordine sa fie adusi în fata tribunalelor nationale pentru a fi sanctionati.

Sectiunea 2

Scurt istoric

Ideea crearii unui tribunal penal international care sa fie competent a judeca infractiunile comise prin încalcarea normelor de drept international dateaza înca din secolul al XIX-lea, autorul unui asemenea prim proiect fiind juristul elvetian Gustav Moynier care, în anul 1872, a propus crearea unui tribunal international pentru reprimarea crimelor comise împotriva dreptului gintilor.

Ideea nu s-a bucurat de mare audienta în perioada respectiva, condiserându-se ca s-ar încalca jurisdictiile nationale. Ulterior, ideea a fost reluata cu diferite ocazii, fiind propuse mai multe variante ale unor jurisdictii nationale.

Tentativele de materializare au început imediat dupa primul razboi mondial, în cadrul Societatii Natiunilor. Astfel, Tratatul de la Versailles prevedea (art. 227) constituirea unui tribunal special compus din 5 judecatori proveniti din tarile victorioase în razboi - SUA, Marea Britanie, Franta, Italia si Japonia - pentru a judeca pe Wilhelm al II-lea de Hohenzolern, împaratul Germaniei. Tratatul mai prevedea în art. urmatoare (art. 228-230) urmarirea si judecarea pe teritoriul Germaniei si al Puterilor Aliate si Asociate a persoanelor acuzate a fi comis acte contrare legilor si obiceiurilor razboiului, tribunalele care urmau sa-i judece fiind compuse din membri ai tribunalelor militare ai statelor aliate si asociate. Asa cum este cunoscut, împaratul Wilhelm al II-lea de Hohenzolern nu a putut fi judecat pentru violarea obligatiilor sacre ale tratatelor, fiind refugiat în Olanda, tara ce a refuzat sa-l extradeze Tribunalului interaliat, deoarece faptele pentru care era acuzat nu erau prevazute în legislatia olandeza ori în tratatele de extradare pe care Olanda le avea încheiate. Totodata, si guvernul german a refuzat în mod sistematic în a preda pe cei vinovati catre puterile aliate.

În perioada 1920-1936, proiecte privind înfiintarea unui tribunal penal international au fost sustinute si de înalte foruri ale stiintei juridice, în special de Asociatia de Drept International, Institutul de Drept International si Asociatia Internationala de Drept Penal. Astfel, în anul 1920 un comitet de juristi din cadrul Societatii Natiunilor a întocmit un proiect de organizare a justitiei penale internationale sub forma unei Înalte Curti de Justitie Internationala, separata de Curtea Permanenta de Justitie Internationala, cu competenta de a judeca crimele contra dreptului gintilor.

Dezbatus în Adunarea Societatii Natiunilor, proiectul a fost considerat prematur si, pe cale de consecinta, nu a fost adoptat.

O contribuție importantă având în cadrul acestora a avut-o juristul român Vespasian V. Pella, președintele Asociației Internaționale de Drept Penal, organizație care în anul 1928 a aprobat un proiect de statut al unui tribunal penal internațional întocmit de V.V. Pella.

Odată cu adoptarea, în anul 1937, a *Convenției internaționale pentru prevenirea și reprimarea terorismului* a fost deschisă spre semnare și *Convenția pentru crearea unei Curți Penale Internaționale*, care avea principala competență judecarea autorilor de acte teroriste. Așa cum am precizat în subcapitolele anterioare, cele două convenții nu au întrunit cvorumul necesar de state care le-au ratificat, astfel ca aceste documente internaționale nu au intrat în vigoare.

În lipsa unui tribunal internațional cu competență universală, unele nevoi presante și punctuale au fost satisfăcute prin înființarea de tribunale penale ad-hoc. În acest sens, după al doilea război mondial, s-au constituit Tribunalele militare internaționale de la Nürnberg și Tokio, care au judecat pe principalii vinovați de declanșarea și purtarea celui de-al doilea război mondial, iar mai târziu s-au înființat Tribunalul Internațional pentru fosta Iugoslavie și cel pentru Ruanda, încă în funcțiune.

Adunarea Generală a O.N.U. a stabilit, în anul 1950, ca un Comitet special să elaboreze un proiect de statut al unei jurisdicții penale permanente. Acest proiect a fost prezentat într-o primă formă în anul 1951, ulterior fiind modificat, completat și promovat Adunării Generale a O.N.U. sub denumirea "*Proiect de statut al unei Curți penale internaționale*". Discutarea proiectului în plen a fost amânata *sine die*, considerându-se că înființarea unui astfel de tribunal internațional penal este strâns legată de proiectul de Cod al crimelor contra păcii și securității omenirii, precum și de definiția agresiunii.

După cum este cunoscut, agresiunea a fost definită în forma de agresiune armată directă, prin Rezoluția Adunării Generale a O.N.U. nr. 3314/1974. Aceasta a permis ca în anul 1982 să fie reluate discuțiile asupra proiectului de Cod al crimelor contra păcii și securității omenirii, iar în anul 1989 Adunarea Generală a O.N.U. a cerut Comisiei de drept internațional să reia studiul problemei creării unei Curți penale internaționale.

La crearea unei Curți penale internaționale fac trimitere și alte convenții internaționale, respectiv *Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid* din anul 1948, *Convenția*

internațională asupra limitării și reprimării crimei de apartheid din anul 1973 ș.a. Tribunalul Internațional pentru fosta Iugoslavie a fost înființat în 1993 pentru pedepsirea persoanelor responsabile de violări grave ale dreptului umanitar, comise pe teritoriul acestei țări, începând cu 1 ianuarie 1991, iar Tribunalul Internațional pentru Ruanda a fost înființat în 1994, având drept sarcină pedepsirea persoanelor responsabile de genocid și alte violări grave ale dreptului internațional umanitar comise pe teritoriul Ruandei și a cetățenilor ruandezi vinovați de genocid și alte asemenea violări comise pe teritoriile statelor vecine, între 1 ianuarie 1994 și 31 decembrie 1994. Ambele tribunale internaționale au fost constituite în baza unor rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU.

CAPITOLUL XIV CURTEA PENALA INTERNATIONALA

Sectiunea 1

Trasaturi caracteristice, rolul acesteia

Curtea Penala Internationala este o instanta judiciara cu caracter permanent si universal, competenta sa judece persoanele care au comis crimele cele mai grave având un rasunet international.

Eforturile pentru constituirea unui tribunal international cu competenta universala si caracter permanent si-au gasit, dupa multe tergiversari si intreruperi, o fericita încununare prin semnarea la *Roma, la 7 iulie 1998, a Statutului Curtii Penale Internationale*, al carui text fusese stabilit în cadrul Conferintei Diplomatice convocata în acel oras în baza unei rezolutii a Adunarii Generale a ONU din decembrie 1997 (Rezolutia nr. 160, Doc. ONU A/RES/52/160).

Înfiintarea Curtii Penale Internationale semnifica împlinirea aspiratiilor mai multor generatii de politicieni, diplomati si juristi de drept international, între care si marele penalist român Vespasian V. Pella, care în forme specifice militasera pentru edificarea unui sistem institutional international care sa faca posibila într-o mai mare masura sanctionarea autorilor celor mai grave crime comise împotriva întregii omeniri.

Celelalte tribunale penale constituite anterior cu caracter ad-hoc pentru pedepsirea autorilor unor crime internationale savârsite într-o perioada de timp si pe teritorii determinate îndeplinisera misiuni judiciare importante. Tribunalele militare penale de la Nürnberg si Tokio, apoi Tribunalele penale internationale pentru fosta Iugoslavie si pentru Ruanda constituie, fara îndoiala, pasi importanti în activitatea internationala orientata spre sanctionarea unor importante crime ce intereseaza întreaga omenire.

Caracterul limitat în timp si spatiu al acestora, ca si legatura lor prea strânsa cu tarile învingatoare în al doilea razboi mondial, respectiv Consiliul de Securitate al ONU, în cazul ultimelor doua si cu sarcina politica a acestui Consiliu de a mentine si restabilit pacea si securitatea internationala sunt, însa, departe de a satisface nevoile societatii internationale de a dispune de o instanta penala cu caracter permanent si cu competenta universal, care sa nu depinda de conjuncturi politice si de actiunile subiective sau pregnant politice ale Consiliului de Securitate sau ale unor state care fac parte din acesta, instanta care, alaturi de organele judiciare ale statelor, sa asigure legalitatea internationala într-un domeniu atât de important si de sensibil cum este acela al

pedepsirii celor mai grave crime împotriva intereselor tuturor statelor lumii, indiferent de către cine ar fi săvârșite acestea.

Curtea Penală Internațională este concepută prin Statutul sau să își exercite competența cu caracter universal și independent, în strânsă legătură cu jurisdicțiile naționale, Statutul Curții realizând o balanșare între rolul instanțelor penale naționale și cel al Curții.

Curtea Penală Internațională trebuie să funcționeze ca un stimulator al jurisdicției naționale și în completarea acestei jurisdicții, preambulul și art. 1 ale Statutului Curții prevăzând în aceste sens în mod expres ca exercitarea jurisdicției sale *"este complementara jurisdicțiilor penale naționale"*.

Se poate vorbi, astfel, de un principiu al complementarității în funcționarea Curții Penale Internaționale. Potrivit acestui principiu sistemele judiciare ale statelor parti la Statut sau care, fără să fie parti, au recunoscut jurisdicția Curții, trebuie să fie primele care să-și asume responsabilitatea pentru cercetarea și pedepsirea crimelor ce interesează în cea mai mare măsură comunitatea internațională, Curtea însăși investindu-se cu judecarea unor cauze numai dacă statele îi cedează direct o asemenea competență ori dacă statele se dovedesc inactice în urmărirea autorilor faptelor respective, dacă acestea nu sunt capabile să asigure un proces imparțial și echitabil, cu respectarea garanțiilor prevăzute de convențiile internaționale și cu asigurarea independenței judecătorilor, ori nu doresc să se angajeze procedurile juridice de sancționare încercând să sustraga răspunderii anumite persoane sau prelungind în mod nejustificat un proces în același scop (art. 17).

Curtea penală Internațională este un organism judiciar independent, legăturile sale cu ONU, sub egida căreia s-au dus tratativele de constituire și ale cărei organisme au pregătit proiectul de Statut, nefiind de subordonare, ci de cooperare.

Curtea Penală Internațională nu este o instituție specializată a ONU sau organul sau judiciar, așa cum este Curtea Internațională de Justiție, și nici un organ subsidiar al Consiliului de

Securitate, ca în cazul tribunalelor penale internaționale pentru fosta Iugoslavie și pentru Ruanda, ea fiind înființată pe baza unui tratat internațional multilateral la care sunt invitate să fie parti toate statele lumii.

Curtea trebuie să țină, însă, legătura cu ONU. În acest sens art. 2 al Statutului prevede că relațiile dintre cele două instituții internaționale cu vocație universală se stabilesc printr-o înțelegere aprobată de Adunarea statelor parti la Statut, dar nici una din prevederile Statutului Curții nu lasă să se înțeleagă posibilitatea vreunei interferențe a ONU în activitatea Curții Penale Internaționale.

Statutul Curții acordă un rol limitat Consiliului de Securitate al ONU în raporturile cu Curtea Penală Internațională. Art. 16 din Statut prevede în acest sens doar obligația Curții de a nu angaja cercetări și a nu adopta o hotărâre într-un caz anume dacă Consiliul de Securitate, în baza Capitolului VII al Cartei, care-i conferă răspunderea principală pentru asigurarea păcii și securității internaționale, îi cere aceasta în baza unei rezoluții a Consiliului. Măsură nu se poate lua decât pe o perioadă de 12 luni și în cazul în care se considera necesar, prelungirea se poate face pe aceeași perioadă și în aceleași condiții, adică în baza unei noi rezoluții a Consiliului de Securitate.

Curtea Penală Internațională are sediul la Haga (Olanda).

Curtea are personalitate juridică internațională. Ea are, de asemenea, capacitatea juridică necesară pentru a-și exercita funcțiile și îndeplini misiunea.

Curtea poate să își exercite funcțiile și competențele, potrivit prezentului statut, pe teritoriul oricărui stat parte, iar printr-o convenție în acest scop, pe teritoriul oricărui alt stat.

Curtea se bucura pe teritoriul statelor parti de privilegiile si de imunitatile necesare îndeplinirii misiunii sale.

Statutul Curtii a intrat în vigoare în 2002 când s-a întrunit numarul necesar de 60 de ratificari prevazut de art. 126 al acestuia.

România este parte la Statutul Curtii în baza Legii nr. 111/2002 pentru ratificarea Statutului Curtii Penale Internationale.

Statutul Curtii Penale Internationale cuprinde numeroase reglementari (128 articole) care se pot grupa pe urmatoarele categorii: organizarea si functionarea, competenta, procedura de cercetare si judecare a cauzelor, cooperarea cu statele parti si cu alte entitati internationale.

Sectiunea 2

Organizarea si functionarea Curtii

A. Organizarea Curtii

Organele Curtii, prevazute în art. 34 al Statutului, sunt urmatoarele:

- a) Presedintia;
- b) Sectia apelurilor, Sectia de prima instanta si Sectia preliminara;
- c) Biroul procurorului;
- d) Grefa.

Curtea este compusa din 18 judecatori, alesi dintre persoane cu înalte calitati morale, caracterizate de impartialitate si integritate, care detin calificarea necesara pentru a fi numiti în statele din care provin în cele mai înalte functii judiciare si care trebuie sa satisfaca urmatoarele exigente:

a) sa aiba competenta recunoscuta în domeniile dreptului penal si procedurii penale, precum si experienta necesara procesului penal, fie în calitate de judecator, de procuror ori avocat sau în orice alta calitate similara; sau

b) sa aiba competenta recunoscuta în domeniile pertinente ale dreptului international, ca dreptul international umanitar si drepturile omului, precum si o mare experienta într-o profesie juridica ce prezinta interes pentru activitatea judiciara a Curtii.

c) sa aiba o excelenta cunoastere si o practica curenta a cel putin unei limbi de lucru a Curtii (engleza, rusa, franceza, spaniola, chineza si araba).

În alegerea judecatorilor statele parti tin seama de necesitatea de a asigura în componenta Curtii:

- a) reprezentarea principalelor sisteme juridice ale lumii;
- b) o reprezentare geografica echitabila;
- c) o reprezentare echitabila a barbatilor si a femeilor.

Statele parti tin, de asemenea, seama de necesitatea de a asigura prezenta judecatorilor specializati în anumite domenii, inclusiv în problemele legate de violenta împotriva femeilor si copiilor, dar fara sa se limiteze la acestea.

Judecatorii sunt alesi pentru un mandat de 9 ani, fara a putea fi realesi, de catre Adunarea statelor parti, Curtea neputând cuprinde mai mult de un cetatean al aceluasi stat

B. Presedintia Curtii este formata din presedinte si doi vicepresedinti.

Ei sunt alesi pentru 3 ani sau pâna la expirarea mandatului lor de judecator, daca acesta se încheie înainte de 3 ani. Ei sunt reeligibili o singura data.

Presedintia este însărcinată:

- a) cu buna administrare a Curtii, cu exceptia Biroului procurorului; si
- b) cu alte functii care îi sunt conferite conform prezentului statut.

Imediat ce este posibil, dupa alegerea judecatorilor, Curtea se organizeaza în 3 sectii:

Sectia apelurilor se compune din presedinte si alti 4 judecatori;

Sectia de prima instanta si **Sectia preliminara** sunt compuse fiecare din cel putin 6 judecatori. Repartizarea judecatorilor la sectii se bazeaza pe natura functiilor încredintate fiecareia dintre ele si pe competentele si experienta judecatorilor alesi la Curte, în asa masura încât fiecare sectie sa cuprinda proportia dorita de specialisti în drept penal si în procedura penala si de specialisti în drept international.

Sectia preliminara si Sectia de prima instanta sunt, în principal, compuse din judecatori având experienta proceselor penale.

Funcitiile judiciare ale Curtii sunt exercitate în fiecare sectie prin Camere.

Camera de apel este compusa din toti judecatorii Sectiei apelurilor.

Funcitiile Camerei de prima instanta sunt exercitate de 3 judecatori ai Sectiei de prima instanta.

Funcitiile Camerei preliminare sunt exercitate fie de 3 judecatori ai Sectiei preliminare, fie de un singur judecator de la aceasta sectie, conform Statutului si Regulamentului de procedura si de probe.

Judecatorii își exercita functiile în deplina independenta.

C. Biroul procurorului

Biroul procurorului constituie un organism care actioneaza independent ca organ distinct în cadrul Curtii. El este însărcinat sa primeasca comunicările si orice informatie justificativa în forma convenita privind crimele ce tin de competenta Curtii, sa le examineze, sa conduca anchetele si sa sustina acuzarea în fata Curtii. Membrii sai nu solicita si nici nu accepta instructiuni de la nici o sursa exterioara.

Biroul este condus de procuror. Acesta are autoritate deplina asupra gestiunii si administratiei Biroului, inclusiv personalului, instalatiilor si celorlalte resurse. Procurorul este sprijinit de unul sau mai multi procurori adjuncti, abilitati sa procedeze la orice acte pe care prezentul statut le cere procurorului. Procurorul si procurorii adjuncti sunt de nationalitati diferite.

Ei își exercita functiile cu norma întreaga.

Procurorul si procurorii adjuncti trebuie sa se bucure de o înalta consideratie morala si sa aiba o competenta solida si o mare experienta practica în materie de urmarire sau judecata în procese penale. Ei trebuie sa aiba o excelenta cunoastere si o practica curenta în cel putin una dintre limbile de lucru ale Curtii.

Procurorul este ales prin vot secret de Adunarea statelor parti, cu majoritatea absoluta din rândul membrilor acesteia. Procurorii adjuncti sunt alesi în acelasi mod pe o lista de candidati prezentata de procuror. Procurorul prezinta 3 candidati pentru ocuparea fiecarui post de procuror adjunct. Cu conditia sa nu se fi stabilit un mandat mai scurt în momentul alegerii, procurorul si procurorii adjuncti își exercita functiile pe o perioada de 9 ani si nu pot fi realesi.

D. Grefa

Grefa raspunde de aspectele nejudiciare ale administratiei si serviciului Curtii, fara prejudicierea functiilor si atributiilor procurorului definite.

Grefa este condusa de un grefier, care este responsabilul principal al administratiei Curtii.

Grefierul își exercita funcțiile sub autoritatea presedintelui Curtii.

Grefierul este ales pe o perioada de 5 ani, este reeligibil o data si își exercita funcțiile cu norma întreaga. Grefierul adjunct este ales pe o perioada de 5 ani sau pentru un mandat mai scurt, potrivit celor decise de majoritatea absoluta a judecatorilor; el este chemat sa își exercite funcțiile potrivit cerintelor serviciului.

E. Personalul

Procurorul si grefierul numesc personalul calificat necesar în serviciile lor respective, inclusiv anchetatorii, în cazul procurorului.

Grefierul, în acord cu Presedintia si cu procurorul, propune statutul personalului, care cuprinde conditiile de numire, de remunerare si de încetare a functiilor. Statutul personalului este aprobat de adunarea statelor parti.

Înainte de preluarea functiilor prevazute în Statutul Curtii, judecatorii, procurorul, procurorii adjuncti, grefierul si grefierul adjunct își iau în sedinta publica angajamentul solemn de a-si exercita atributiile în deplina impartialitate si constiinta.

F. Limbi oficiale si limbi de lucru

Limbile oficiale ale Curtii sunt engleza, araba, chineza, spaniola, franceza si rusa.

Hotarârile Curtii, precum si celelalte decizii prin care sunt reglementate problemele de fond cei îi sunt supuse sunt publicate în limbile oficiale. Presedintia determina, tinând seama de criteriile stabilite de Regulamentul de procedura si de probe, care decizii pot fi considerate în scopurile prezentului paragraf ca reglementând probleme de fond.

Limbile de lucru ale Curtii sunt engleza si franceza. Regulamentul de procedura si de probe defineste cazurile în care alte limbi oficiale pot fi folosite ca limbi de lucru.

La cererea unei parti într-o procedura sau a unui stat autorizat sa intervina într-o procedura Curtea autorizeaza folosirea de catre aceasta parte sau de acest stat a unei alte limbi decât engleza si franceza, daca ea considera acest fapt ca fiind justificat.

Secțiunea 3

Principii generale de drept penal

În activitatea sa, Curtea Penala Internationala se va ghida dupa principiile generale de drept penal recunoscute în plan international, prevazute în Capitolul III al Statutului :

- *Nullum crimen sine lege*
- *Nulla poena sine lege*
- Neretroactivitatea *ratione personae*
- Raspunderea penala individuala
- Lipsa de competenta în privinta persoanelor sub 18 ani
- Lipsa pertinentei calitatii oficiale
- Raspunderea sefilor militari si a altor superiori ierarhici
- Imprescriptibilitatea crimelor ce tin de competenta Curtii
- Elementul psihologic, implica raspunderea pentru o fapta comisa cu intentie si în cunostinta de cauza
- Luarea în considerare a motivelor de exonerare a raspunderii penale, inclusiv eroarea de fapt sau eroarea de drept, precum si ordinul ierarhic si ordinul legii
- *non bis in idem*.

Sectiunea 4

Dreptul aplicabil

În judecarea cauzelor si darea hotarârilor, Curtea aplica, potrivit art. 21 al Statutului:

- a) Statutul, Elementele crimelor si Regulamentul de procedura si de probe;
- b) tratatele aplicabile, principiile si regulile de drept international, inclusiv principiile stabilite de dreptul international al conflictelor armate;
- c) în lipsa, principiile generale de drept desprinse de Curte din legile nationale reprezentând diferite sisteme juridice ale lumii, inclusiv, dupa caz, legile nationale ale statelor sub jurisdicia carora s-ar afla în mod obisnuit crima, daca aceste principii nu sunt incompatibile cu prezentul statut si nici cu dreptul international, regulile si normele internationale recunoscute;
- d) principiile si normele de drept asa cum ea le-a interpretat în deciziile sale anterioare (jurisprudenta proprie).

Sectiunea 5

Finantarea Curtii

În afara unei dispozitii contrare exprese, toate problemele financiare care se refera la Curte si la reuniunile Adunarii statelor parti, inclusiv ale biroului si ale organelor subsidiare ale acesteia, sunt reglementate de Statut, Regulamentul financiar si de regulile de gestiune financiara adoptate de Adunarea statelor parti.

Cheltuielile Curtii si ale Adunarii statelor parti, inclusiv ale biroului si organelor subsidiare ale acesteia, înscrise în bugetul hotarât de Adunarea statelor parti, sunt finantate din urmatoarele surse:

- a) contributiile statelor parti;

- b) resursele financiare furnizate de Organizatia Natiunilor Unite, sub rezerva aprobarii date de adunarea generala îndeosebi în cazul cheltuielilor legate de sesizarea Curtii de catre Consiliul de Securitate;
- c) contributii voluntare.

Sectiunea 6

Competenta de judecata a Curtii Penale Internationale

Potrivit art. 5 al statutului, competenta Curtii este limitata la crimele cele mai grave care privesc ansamblul comunitatii internationale. Curtea are competenta în ceea ce priveste urmatoarele crime:

- a) crima de genocid;
- b) crimele împotriva umanitatii;
- c) crimele de razboi;
- d) crima de agresiune.

Curtea îsi va exercita competenta în ceea ce priveste crima de agresiune când va fi adoptata o dispozitie care va defini aceasta crima si va fixa conditiile exercitarii competentei Curtii în ceea ce o priveste. Aceasta dispozitie va trebui sa fie compatibila cu dispozitiile pertinente ale Cartei Natiunilor Unite.

Trebuie mentionat mai întâi ca, în conditiile în care sunt enumerate crimele ce intra în competenta Curtii fara a se preciza în amanuntime continutul acestora, asa cum se procedeaza în orice cod penal, s-a simtit nevoia stabilirii ulterioare a elementelor componente ale crimelor respective, care sa-i ajute pe judecatorii Curtii în interpretarea si aplicarea prevederilor Statutului.

Sarcina aceasta va reveni Adunarii statelor parti, care va analiza si va decide asupra propunerilor facute în acest sens de catre oricare din statele parti, de catre majoritatea absoluta a judecatorilor ori de catre procurorul Curtii, în cuprinsul unui document intitulat "Elementele crimelor".

A. Crima de genocid

Genocidul este definit de art. 6 al Statutului în formularea data de *Conventia pentru prevenirea si reprimarea crimei de genocid din 1948*.

În scopurile prezentului statut, *prin crima de genocid se înțelege oricare dintre faptele mentionate mai jos, savârsita cu intentia de a distruge, în întregime sau în parte, un grup national, etnic, rasial sau religios, si anume:*

- a) uciderea de membri ai grupului;
- b) vatamarea grava a integritatii fizice sau mintale privind membri ai grupului;
- c) supunerea cu intentie a grupului unor conditii de existenta care sa antreneze distrugerea sa fizica totala sau partiala;
- d) masuri vizând împiedicarea nasterilor în sânul grupului;
- e) transferarea fortata de copii aparținând unui grup în alt grup.

B. Crime împotriva umanitatii

Prin crima împotriva umanitatii se înțelege una dintre faptele mentionate mai jos, când aceasta este comisa în cadrul unui atac generalizat sau sistematic lansat împotriva unei populatii civile si în cunostinta de acest atac:

- a) omorul;
- b) exterminarea;
- c) supunerea la sclavie;
- d) deportarea sau transferarea fortata de populatie;
- e) întemnitarea sau alta forma de privare grava de libertate fizica, cu violarea dispozitiilor fundamentale ale dreptului international;
- f) tortura;
- g) violul, sclavajul sexual, prostitutia fortata, graviditatea fortata, sterilizarea fortata sau orice alta forma de violenta sexuala de o gravitate comparabila;
- h) persecutarea oricarui grup sau a oricarei colectivitati identificabile din motive de ordin politic, rasial, national, etnic, cultural, religios sau sexual, în sensul paragrafului 3, ori în functie de alte criterii universal recunoscute ca inadmisibile în dreptul international, în corelare cu orice act prevazut în prezentul paragraf sau orice crima de competenta Curtii;
- i) disparitiile fortate de persoane;
- j) crima de apartheid;
- k) alte fapte inumane cu caracter analog cauzând cu intentie suferinte mari sau vatamari grave ale integritatii fizice ori ale sanatatii fizice sau mintale.

C. Crime de razboi

Curtea are competenta în ceea ce priveste crimele de razboi, îndeosebi când aceste crime se înscriu într-un plan sau o politica ori când ele fac parte dintr-o serie de crime analoge comise pe scara larga.

Prin crime de razboi se înțelege:

a) infractiunile grave la conventiile de la Geneva din 12 august 1949, si anume oricare dintre faptele mentionate mai jos, daca ele se refera la persoane sau bunuri protejate de dispozitiile conventiilor de la Geneva. ex.: omuciderea intentionata; tortura si tratamentele inumane, inclusiv experientele biologice ; fapta de a cauza cu intentie suferinte mari sau de a vatama grav integritatea fizica ori sanatatea; distrugerea si însusirea de bunuri, nejustificate de necesitati militare si executate pe scara larga într-un mod ilicit si arbitrar; fapta de a constrânge un prizonier de razboi sau o persoana protejata sa serveasca în fortele unei puteri inamice, luarea de ostatici, etc.

b) celelalte violari grave ale legilor si cutumelor aplicabile conflictelor armate internationale în cadrul stabilit al dreptului international; ex. : fapta de a lansa intentionat atacuri împotriva populatiei civile în general sau împotriva civililor care nu participa direct la ostilitati; fapta de a lansa intentionat atacuri împotriva bunurilor cu caracter civil, adica a celor care nu sunt obiective militare; fapta de a lansa intentionat atacuri împotriva personalului, instalatiilor, materialului, unitatilor sau vehiculelor folosite în cadrul unei misiuni de ajutor umanitar sau de mentinere a pacii conform Cartei Natiunilor Unite, cu conditia ca acestea sa aiba dreptul la protectia pe care dreptul international al conflictelor armate o garanteaza civililor si bunurilor cu caracter civil; fapta de a omorî sau rani prin tradare indivizi aparținând natiunii sau armatei inamice; jefuirea unui oras sau a unei localitati, chiar luate cu asalt; fapta de a utiliza otrava sau arme otravitoare, etc.

c) în caz de conflict armat care nu prezinta un caracter international, violarile grave ale art. 3, comun celor 4 Conventii de la Geneva din 12 august 1949, si anume oricare dintre faptele comise

împotriva persoanelor care nu participa direct la ostilitati, inclusiv membrii forțelor armate care au depus armele si persoanele care au fost scoase în afara luptei din cauza bolii, ranirii, detentiei sau din orice alta cauza ; ex.: atentatele la viata si la integritatea corporala, mai ales omorul sub toate formele sale, mutilarile, tratamentele cu cruzime si tortura; atingerile aduse demnitatii persoanei, mai ales tratamentele umilitoare si degradante; luarile de ostatici; condamnările pronuntate si executiile efectuate fara o judecata prealabila, date de un tribunal legal constituit si cu respectarea garantiilor judiciare general recunoscute ca indispensabile.

d) celelalte violari grave ale legilor si cutumelor aplicabile conflictelor armate care nu prezinta un caracter international, în cadrul stabilit de dreptul international.

D. Crima de agresiune

Este prevazuta ca intrând în competenta Curtii Penale Internationale. Exercitarea acestei competente este însa putin probabila un timp destul de îndelungat dupa intrarea în vigoare a Statutului. Desi în dreptul international exista înca din 1974 o definitie a agresiunii adoptata prin rezolutia nr. 3314 (XXIX) a Adunarii Generale a ONU, în cuprinsul careia sunt mentionate elementele definitorii ale actelor de agresiune, Statutul cuprinde o dispozitie de trimitere, în sensul ca jurisdictia Curtii în ce priveste crima de agresiune se va exercita numai dupa ce se va adopta o prevedere în concordanta cu art. 121 si 123 ale Statutului care sa defineasca aceasta crima si sa stabileasca conditiile în care Curtea sa-si poata exercita jurisdictia. Adoptarea unei asemenea definitii va fi posibila dupa expirarea unei perioade de 7 ani de la intrarea în vigoare a Statutului, prin procedura depunerii de amendamente prevazuta de art. 121, care sa fie analizate apoi de o Conferinta de revizuire a Statutului la care sa participe membrii Adunarii statelor parti (art. 123). O asemenea conferinta ar putea sa modifice si lista crimelor prevazute de Statut ca intrând în jurisdictia Curtii Penale Internationale, inclusiv în sensul largirii acesteia.

Toate aceste categorii de crime fac parte din ceea ce dreptul penal international denumeste infractiuni grave comise în numele sau în contul unui stat, la savârsirea carora sunt implicate si statele sau autoritatile guvernamentale în numele sau din însarcinarea carora actioneaza autorii faptelor respective.

În acest fel sunt excluse *ab initio* numeroase alte crime internationale, întreaga categorie a infractiunilor comise pe persoane particulare, prevazute si incriminate prin numeroase conventii internationale, care prezinta de asemenea o gravitate deosebita pentru întreaga omenire si care vizeaza domenii foarte variate. Între aceste sunt de mentionat: terorismul international, pirateria maritima, traficul de stupefiante, traficul de persoane etc.

Cel putin pentru terorismul international sunt tot mai numeroase opiniile ca aceasta crima ar trebui sa intre în competenta Curtii Penale Internationale, având în vedere ca savârsirea acesteia este adesea inspirata, încurajata si sprijinita de catre unele state, de organizatii politice sau de rețele internationale de crima organizata si ca terorismul international constituie astazi o amenintare la adresa pacii si securitatii tuturor statelor lumii.

Secțiunea 7

Procedura de cercetare si de judecare a cauzelor

A. Cercetarea penala

Curtea poate sa își exercite competenta fata de crimele prevazute la art. 5 din Statut, prin una din modalitatile urmatoare:

- a) deferirea cauzei procurorului de catre un stat parte;
- b) deferirea cauzei procurorului de Consiliul de Securitate care actioneaza în baza cap. VII al Cartei Natiunilor Unite;
- c) deschiderea unei anchete de catre procuror cu privire la crima în discutie.

Oricare stat parte poate deferi procurorului o fapta în care una sau mai multe crime ce sunt de competenta Curtii par sa fi fost comise si sa roage procurorul sa ancheteze aceasta fapta pentru a stabili daca una sau mai multe persoane identificate ar trebui sa fie acuzate pentru aceste crime.

Statul care procedeaza la trimitere indica pe cât posibil circumstantele pertinente ale cauzei si prezinta documentele justificative de care dispune.

Procurorul poate deschide o ancheta din proprie initiativa, pe baza informatiilor privind crimele care tin de competenta Curtii. Procurorul verifica seriozitatea informatiilor primite. În acest scop el poate cere informatii suplimentare statelor, organelor Organizatiei Natiunilor Unite, organizatiilor interguvernamentale si neguvernamentale sau altor surse demne de încredere pe care le socoteste corespunzatoare si poate strânge depozitii scrise sau orale la sediul Curtii.

Daca considera ca exista motive întemeiate de a deschide o ancheta, procurorul prezinta **Camerei preliminare** o cerere de autorizare în acest sens, însoțita de orice element justificativ obtinut. Victimele pot fi reprezentate la Camera preliminara conform Regulamentului de procedura si de probe.

Camera preliminara exercita atributii conform art. 57 si 58 din Statut.

Daca dupa examinarea cererii si a elementelor justificative care o însoțesc Camera preliminara considera ca se justifica deschiderea unei anchete si ca pare sa fie de competenta Curtii cauza, Camera preliminara își da autorizarea, fara prejudicierea deciziilor pe care Curtea le va lua ulterior în materie de competenta si admisibilitate.

Un raspuns negativ al Camerei preliminare nu împiedica procurorul sa prezinte în continuare o noua cerere bazându-se pe noi fapte si probe având legatura cu aceeasi situatie.

Daca dupa examenul preliminar prevazut la paragrafele 1 si 2 procurorul conchide ca informatiile care i-au fost supuse nu justifica deschiderea unei anchete, el avizeaza despre aceasta pe cei care i le-au furnizat. Acestuia nu îi este interzis sa examineze, în lumina noilor fapte sau probe, alte informatii care i-ar putea fi comunicate în legatura cu aceeasi cauza.

B. Judecarea cauzelor

Judecarea cauzei penale se face de catre o Camera de prima instanta.

Daca nu s-a decis altfel, procesul se tine, de regula, la sediul Curtii, în prezenta inculpatului.

Funcțiile si competentele Camerei de prima instanta

Funcțiile si competentele Camerei de prima instanta, enuntate în prezentul articol, sunt exercitate conform Statutului si Regulamentului de procedura si de probe.

Camera de prima instanta vegheaza ca procesul sa fie condus în mod echitabil si cu operativitate, cu respectarea deplina a drepturilor acuzatului si tinând pe deplin seama de necesitatea de a asigura protectia victimelor si a martorilor.

Când cauza este trimisa spre judecare, conform Statutului, Camera de prima instanta careia i-a fost atribuita:

- a) consulta partile si adopta toate procedurile utile conducerii echitabile si operative a instantei;
- b) determina limba sau limbile procesului; si
- c) sub rezerva oricaror alte dispozitii aplicabile din prezentul statut, asigura divulgarea de documente sau de informatii înca nedivulgate, suficient de devreme înaintea deschiderii procesului, pentru a permite o pregatire suficienta a acestuia.

Fapte care aduc atingere administrarii justitiei

Curtea are competenta de a judeca urmatoarele infractiuni care aduc atingere administrarii justitiei, când sunt comise cu intentie: marturia mincinoasa; prezentarea de elemente de proba false sau falsificate în cunostinta de cauza; coruperea de martori, distrugerea sau falsificarea probelor ori împiedicarea strângerii unor astfel de probe ; intimidarea unui membru sau agent al Curtii, etc.

Principiile si procedurile care guverneaza exercitarea de catre Curte a competentei sale fata de faptele care aduc atingeri administrarii justitiei în baza prezentului articol sunt enuntate în Regulamentul de procedura si de probe. Modalitatile de cooperare internationala cu Curtea la punerea în aplicare a prezentului articol sunt reglementate de legislatia nationala a statului solicitat.

În caz de condamnare Curtea poate impune o pedeapsa cu închisoarea, care sa nu depaseasca 5 ani, sau o amenda prevazuta de Regulamentul de procedura si de probe ori ambele.

Decizia Camerei de prima instanta

Toti judecatorii Camerei de prima instanta asista la fiecare faza a procesului si la integralitatea dezbaterilor.

Camera de prima instanta își întemeiaza decizia pe aprecierea probelor si în raport cu ansamblul procedurilor. Decizia sa nu poate depasi faptele si circumstantele descrise în învinuirile si modificarile aduse acestora. Decizia se întemeiaza exclusiv pe probele prezentate si examinate la proces.

Judecatorii depun eforturi sa ia decizia în unanimitate, în lipsa careia o iau cu majoritate.

Decizia este prezentata în scris. Ea contine expunerea completa si motivata a constatarilor Camerei de prima instanta asupra probelor si concluziilor. Daca nu exista unanimitate, decizia contine opiniile majoritatii si ale minoritatii. Se da citire deciziei sau rezumatului ei în sedinta publica.

Pedepse aplicabile

Curtea poate pronunta contra unei persoane declarate vinovata de o crima prevazuta la art. 5 din Statut una dintre urmatoarele pedepse:

- a) o pedeapsa cu închisoarea pe timp de cel mult 30 de ani;
- b) o pedeapsa cu închisoare pe viata, daca gravitatea extrema a crimei si situatia personala a condamnatului o justifica.

La pedeapsa cu închisoarea Curtea poate adauga:

- a) o amenda stabilita conform criteriilor prevazute de Regulamentul de procedura si de probe;
- b) confiscarea de profituri, de bunuri si de averi provenind direct sau indirect din crime, fara prejudicierea drepturilor tertilor de buna credinta.

Împotriva unei decizii pronuntate de Camera de prima instanta se poate face **apel** conform Regulamentului de procedura si de probe.

Procurorul poate introduce apel pentru unul dintre următoarele motive:

- a) viciu de procedura;
- b) eroare de fapt;
- c) eroare de drept;

Persoana declarata vinovata sau procurorul în numele acestei persoane poate introduce apel pentru unul dintre următoarele motive:

- a) viciu de procedura;
- b) eroare de fapt;
- c) eroare de drept;
- d) orice alt motiv de natura a compromite echitatea sau regularitatea procedurii sau a deciziei.

Apelul se judeca de catre Camera de apel, care are toate competentele Camerei de prima instanta.

Daca Camera de apel considera ca procedura ce face obiectul apelului este viciata în masura de a aduce atingere regularitatii deciziei sau a condamnarii sau ca decizia de condamnare facând obiectul apelului este în mod serios viciata de o eroare de fapt sau de drept, ea poate:

- a) sa anuleze sau sa modifice decizia sau condamnarea; sau
- b) sa ordone un nou proces în fata unei Camere de prima instanta diferite.

Persoana declarata vinovata sau, daca ea este decedata, sotul, copiii, parintii sau oricare persoana în viata în momentul decesului sau, careia i-a dat în scris mandat expres în acest scop, ori procurorul actionând în numele acestei persoane poate sesiza Camera de apel cu o **cerere de revizuire** a deciziei definitive asupra vinovatiei sau pedepsei, pentru următoarele motive:

- a) s-a descoperit un fapt nou care:
 - nu era cunoscut în momentul procesului fara ca aceasta circumstanta sa poata fi imputata, în întregime sau în parte, solicitantului; si
 - daca ar fi fost stabilit în timpul procesului, ar fi condus în mod verosimil la o hotarâre diferita;
- b) s-a descoperit ca o proba decisiva, retinuta în timpul procesului si în baza careia s-a stabilit vinovatia, era falsa, contrafacuta sau falsificata;
- c) unul sau mai multi judecatori care au participat la luarea deciziei asupra vinovatiei saucare au confirmat învinuirile au comis în aceasta cauza un act care constituie o greseala grava sau o abatere de la îndatoririle lor de o gravitate suficienta pentru a justifica eliberarea din functiile lor.

Camera de apel respinge cererea daca o considera nefondata. Daca ea considera ca cererea este fondata pe motive valabile, ea poate, conform celor convenite:

- a) sa reuneasca din nou Camera de prima instanta care a pronuntat hotarârea initiala;
- b) sa constituie o noua Camera de prima instanta; sau
- c) sa ramâna sesizata asupra cauzei, cu scopul de a determina, dupa ascultarea partilor potrivit modalitatilor prevazute de Regulamentul de procedura si de probe, daca hotarârea trebuie sa fie revizuita.

C. Executarea pedepselor

Pedepsele cu închisoarea sunt executate într-un stat desemnat de Curte din lista statelor care i-au facut cunoscut ca sunt dispuse sa primeasca condamnatii.

Când declara ca este dispus sa primeasca condamnatii, un stat poate însoti acceptarea de conditii care trebuie sa fie acceptate de Curtea si sa fie conforme dispozitiilor stabilite în Statut.

Statul desemnat într-o cauza data face cunoscut Curtii, cu promptitudine, daca el accepta sau nu desemnarea.

Executarea unei pedepse cu închisoarea este supusa controlului Curtii. Ea este conforma regulilor conventionale internationale general acceptate în materie de tratament al detinutilor.

Conditiiile de detentie sunt reglementate de legislatia statului însărcinat cu executarea. Ele sunt conforme regulilor conventionale internationale general acceptate în materie de tratament al detinutilor. Ele nu pot în nici un caz sa fie nici mai mult nici mai putin favorabile decât cele pe care statul însărcinat cu executarea le rezerva detinutilor condamnatii pentru infractiuni similare.

Sectiunea 8

Cooperarea internationala si asistenta judiciara

Conform dispozitiilor prezentului statut, statele parti coopereaza deplin cu Curtea în anchetele si urmaririle pentru crime ce tin de competenta sa.

Curtea este abilitata sa adreseze cereri de cooperare statelor parti. Aceste cereri sunt transmise pe cale diplomatica sau pe orice alta cale potrivita pe care fiecare stat parte o alege în momentul ratificarii, acceptarii sau aprobarii prezentului statut ori de aderare la acesta. Orice modificare ulterioara a alegerii caii de transmitere este facuta de fiecare stat parte conform

Regulamentului de procedura si de probe.

Cererile pot fi, de asemenea, transmise prin Organizatia Internationala de Politie Criminala (INTERPOL) sau prin oricare organizatie regionala competenta.

Curtea poate cere informatii sau documente oricarei organizatii interguvernamentale. Ea poate, de asemenea, sa solicite alte forme de cooperare si de asistenta convenite cu o organizatie interguvernamentala si care sunt conforme competentelor sau mandatului acesteia.

Daca un stat parte nu este de acord cu o cerere de cooperare a Curtii contrar celor prevazute în prezentul statut si o împiedica astfel sa își exercite functiile si competentele care îi sunt conferite de prezentul statut, Curtea poate lua act de aceasta si sa informeze Adunarea statelor parti sau Consiliul de Securitate când a fost sesizata de acesta din urma.

Statele parti vegheaza pentru a prevedea în legislatia lor nationala procedurile care sa permita realizarea oricarei forme de cooperare prevazute în prezentul capitol.

Statele parti au dreptul, conform dispozitiilor prezentului capitol si procedurilor prevazute de legislatiile lor nationale, la cereri de asistenta ale Curtii, legate de o ancheta sau de urmariri si privind: identificarea unei persoane, locul unde se afla aceasta sau localizarea bunurilor; strângerea probelor, inclusiv a declaratiilor facute sub juramânt, si producerea de probe, inclusiv expertizele si rapoartele de care Curtea are nevoie; interogatoriul persoanelor care fac obiectul unei anchete sau urmariri; executarea de perchezitii si sechestre; transmiterea de dosare si documente, inclusiv dosarele si documentele oficiale, etc.

Daca primeste o cerere în acest sens, Curtea poate coopera cu statul parte care conduce o ancheta sau un proces privind un comportament care constituie o crima ce tine de competenta Curtii sau o crima grava potrivit dreptului intern al acestui stat si sa acorde asistenta acestui stat.

Conlucrarea eficienta a Curtii Penale Internationale cu autoritatile statelor parti la Statut sau care au acceptat în alt mod jurisdicia Curtii, realizarea cu înțelepciune a unui echilibru între pozitia Curtii si rolul statelor si al jurisdicțiilor nationale vor constitui cheia unei functionari normale a justitiei penale internationale, în ultima instanta garantia succesului Curtii Penale Internationale.

Daca se va realiza aceasta cooperare, constituirea Curtii Penale Internationale si activitatea sa concreta ulterioara vor avea, fara îndoiala, un impact considerabil asupra vietii internationale, iar Curtea va juca un rol important în consolidarea ordinii juridice internationale si în dezvoltarea dreptului international penal.

Sectiunea 9

Adunarea statelor parti

Fiecare stat parte are în cadrul ei un reprezentant, care poate fi asistat de supleanti si de consilier. Celelalte state care au semnat statutul sau Actul final pot sa participe cu titlu de observatori.

Adunarea:

- a) examineaza si adopta, daca este cazul, recomandările Comisiei pregatitoare;
- b) da presedintiei, procurorului si grefierului orientari generale pentru administrarea Curtii;
- c) examineaza rapoartele si activitatile biroului stabilit în baza paragrafului 3 si ia masurile cerute;
- d) examineaza si hotaraste bugetul Curtii;
- e) decide, daca este cazul, sa modifice numarul judecatorilor;
- f) examineaza orice problema referitoare la necooperarea statelor;
- g) se achita de orice alta functie compatibila cu dispozitiile prezentului statut si ale Regulamentului de procedura si de probe.

Adunarea statelor parti are un birou compus dintr-un presedinte, doi vicepresedinti si 18 membri alesi de ea pe o perioada de 3 ani.

Presedintele Curtii, procurorul si grefierul sau reprezentantii lor participa, dupa cum se convine, la reuniunile Adunarii statelor parti si ale biroului.

Adunarea statelor parti se reunește o data pe an si, când circumstantele o cer, ea tine sesiuni extraordinare la sediul Curtii sau la sediul Organizatiei Natiunilor Unite. În afara de cazul în care prezentul statut dispune altfel, sesiunile extraordinare sunt convocate de catre birou fie din oficiu, fie la cererea unei treimi a statelor parti.

Fiecare stat parte dispune de un vot. Adunarea statelor parti si biroul se straduiesc în masura posibilitatilor sa adopte deciziile prin consens. În cazul în care consensul nu este posibil si daca prin statut nu se dispune altfel:

- a) deciziile asupra chestiunilor de fond sunt luate cu majoritatea de doua treimi a celor prezenti si votanti, majoritatea absoluta a statelor parti constituind cvorumul pentru vot;
- b) deciziile asupra chestiunilor de procedura sunt luate cu majoritatea simpla a statelor parti prezente si participante la vot.